

Kraken in Nederland

Rapport van de Raad van Kerken in Nederland

Februari 1978

Dit rapport wordt uitgegeven als nummer 4 van de reeks Oecumenische Informatie door de Protestantse Stichting tot Bevordering van het Bibliotheekwezen en de Lectoraatvoorlichting in Nederland en het Communicatie- en Oriëntatiecentrum voor kerk en wereld: de Horstink.

De publikatie geschiedt onder redactionele verantwoordelijkheid van de werkgroep Kraakproblematiek van de Sectie Sociale Vragen van de Raad van Kerken in Nederland.

Prijs: f 7.75 exclusief verzendkosten.

Besteladressen: Protestantse Stichting Bibliotheekwezen
Parkweg 20a - Voorburg.

de Horstink
Postbus 400 - Amersfoort.

Foto's: Trouw, Haagsche Courant, Jan Stegeman, Roel Jansen, actiegroep huisvesting buitenlandse werknemers Roosendaal, Krakkers uit Amsterdam, Maastricht, Deventer, Arnhem, Sneek.

Raad van Kerken in Nederland

KONINGIN WILHELMINALAAN 5 · AMERSFOORT
TELEFOON 033-33844

Aan de Minister van Justitie,
Plein 2b,
's-Gravenhage.

AMERSFOORT, 28 februari 1978
RvK/F/76

Excellentie,

De Raad van Kerken heeft zich uitvoerig bezig gehouden met de kraakproblematiek, mede met het oog op de thans bij de Eerste Kamer in behandeling zijnde anti-kraakwet (de wetsontwerpen 12305 en 12306). Een ad hoc-commissie is in mei vorig jaar, in opdracht van de Raad, gestart met een onderzoek. De commissie heeft daartoe veel contact gehad met krakers en ook met deskundigen uit allerlei bij deze problematiek betrokken sectoren in onze samenleving. Bij het onderzoek zijn veel gegevens boven tafel gekomen die tot dusver niet beschikbaar waren. Bovendien zijn de overwegingen die destijds de regering en de Tweede Kamer vóór het wetsontwerp deden besluiten, getoetst, zowel op hun relevantie met het oog op deze nieuwe gegevens, als op hun relevantie met het oog op ontwikkelingen in de laatste twee jaar, als ook op hun innerlijke consistentie en steekhoudendheid in het algemeen.

In de laatste fase van het onderzoek van de ad hoc-commissie heeft de Raad zich nauw bij dit werk betrokken gevoeld: tweemaal is een concept-tekst van het rapport besproken door zijn sectie voor Sociale Vragen, eveneens tweemaal heeft de plenaire Raad zich over de materie gebogen. Op zijn vergadering van 8 februari j.l. heeft de Raad besloten dat hij zich met de strekking van het rapport kan verenigen en dat hij het rapport daarom gaarne ter overweging aanbiedt aan overheid, parlement, kerken en andere belangstellenden.

De thans voorliggende anti-kraakwet heeft ten onrechte een bepaald aspect van een veel bredere problematiek - de combinatie van schrijnende woningnood en langdurige leegstand van bewoonbare panden - geïsoleerd aangepakt. Ten onrechte wordt het gedrag van een bepaalde groep slachtoffers van de woningnood naar het strafrecht overgeheveld, enkel en alleen om de politie in staat te stellen tot snel en effectief optreden. Dit acht de Raad een ontwikkeling waarbij terughoudendheid geboden is. Ingevolge de voorgestelde wet zal de politie de zijde van eigenaars moeten kiezen, ongeacht of het bona fide eigenaren betreft of speculanten. De marge voor gesprek en bemiddeling die nu nog bestaat, ook voor kerkelijke instanties, zal komen te vervallen.

De Raad stelt zich hiermee niet op het standpunt dat kraken onder alle omstandigheden geoorloofd is. Evenmin ontkent hij dat het tot de taak van de overheid behoort om, binnen zekere grenzen die daaraan zijn gesteld, de eigendom te beschermen, maar de Raad heeft zich door het rapport laten overtuigen dat in de praktijk zich op dit gebied niet zodanige problemen voordoen dat van een ernstige leemte sprake is. De Raad wijst er voorts op dat de anti-kraakwet àlle leegstand zal beschermen, ook die leegstand die vanuit het gezichtspunt van verantwoord

rentmeesterschap onaanvaardbaar is. Het gevolg van de inwerkingtreding van de anti-kraakwet zal dan ook zijn dat de speculatieve leegstand zal toenemen, hetgeen het distributiebeleid zal bemoeilijken en de woningnood zal doen toenemen. Dat hierdoor tegelijkertijd het aantal protestkrakingen zal toenemen ligt voor de hand, temeer omdat de anti-kraakwet hiertegen machteloos staat.

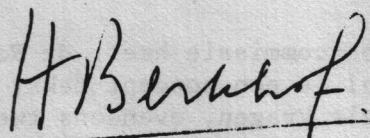
De Raad heeft de overtuiging dat ten aanzien van de problematiek die heeft geleid tot indiening van de anti-kraakwet een benadering via de problematiek van de leegstand veruit de voorkeur heeft. Hij heeft de indruk dat het maatschappelijk draagvlak hiervoor sedert de aanvaarding van de anti-kraakwet door de Tweede Kamer duidelijk gegroeid is. Het is nog niet te laat om tot een andere aanpak te komen.

De Raad verzoekt U daarom dringend om het wetsontwerp 12305 in heroverweging te nemen en de Eerste Kamer derhalve te verzoeken dit wetsontwerp in afwachting van Uw conclusies voorlopig niet te agenderen. Het rapport "Kraken in Nederland" biedt de Raad U hierbij aan, in de verwachting dat dit U van dienst zal zijn bij Uw beoordeling van dit verzoek.

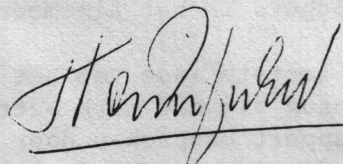
Gaarne zal een delegatie van de Raad dit standpunt in een gesprek met U toelichten.

Met de meeste hoogachting,

namens de Raad van Kerken in Nederland,

Dr. H. Berkhof,
voorzitter

Dr. H.A.M. Fiolet,
secretaris

c.c. Raad van Ministers
Vaste Commissie voor Justitie
Vaste Commissie voor Volkshuisvesting en
Ruimtelijke Ordening
Voorzitter van de Eerste Kamer

Bijlage

Kraken in Nederland

Rapport van de Raad van Kerken in Nederland

Inhoud

	blz.		blz.
<u>Inleiding</u>	7	<u>Hoofdstuk VII. Aanbevelingen en verdere vragen</u>	63
<u>Samenvatting</u>	10	Aanbevelingen aan de overheid inzake het kraken.	63
<u>Hoofdstuk I. Voorbeelden</u>	12	Aanbevelingen aan de kerken.	63
Wageningen	12	Enkele verdere vragen.	64
Amsterdam	12		
Utrecht	16	<u>Bijlage 1. Ontruiming brandgevaarlijke pensions, een verwant probleem</u>	66
Nijkerk	17		
Amersfoort	17	<u>Bijlage 2. Een blik over de grenzen</u>	68
<u>Hoofdstuk II. Woningnood</u>	19	De derde wereld.	68
De ontwikkeling van de woningmarkt, landelijk.	19	West-Europa.	68
De woningbehoefte plaatselijk.	20	Andere landen.	72
Ter illustratie: Amsterdam.	23	Tot slot.	73
<u>Hoofdstuk III. Leegstand</u>	25	<u>Bijlage 3. Verslagen van enkele gesprekken</u>	74
Cijfers.	25	Gesprek met de heer D. Rijnders.	74
Hoe ontstaat de echte leegstand?	25	Gesprek met Ing. Tj.J. Boomsma.	74
Het verband tussen speculatie en leegstand.	27	Gesprek met prof.mr. G.E. Langemeijer.	75
Kerkelijk beleid.	30	<u>Bijlage 4. Teksten wetsontwerpen</u>	78
<u>Hoofdstuk IV. Kraken</u>	31	Het wetsontwerp van de regering.	78
Wat zijn krakers voor mensen? Beeldvorming.	32	Het voorstel-Van Liefland.	78
Wat zijn krakers voor mensen? Werkelijkheid.	33	Het voorstel-Mazzola.	79
Positieve aspecten.	35		
Hoeveel krakers zijn er in Nederland en waar?	35		
Wat voor panden worden gekraakt?	39		
<u>Hoofdstuk V. De overheid en het kraken</u>	44		
De anti-kraakwet.	44		
Verschuivingen in de motivering.	46		
Eerste argument: doorkruising huisvestingsbeleid.	46		
Tweede argument: leemte in de rechtshandhaving?	47		
Derde argument: normbevestiging?	51		
Vierde argument: aantasting van "redelijke belangen" van eigenaren?	52		
Overheidsoptreden tegen woningnood en leegstand.	52		
"Kriminalisering."	52		
Verruiming politiebevoegdheden.	53		
Wat gebeurt er als de anti-kraakwet in werking treedt?	54		
<u>Hoofdstuk VI. Wat doen de gemeenten tegen leegstand?</u>	55		
Houding.	55		
Vorderen in de praktijk.	56		
De argumenten van de regering.	58		

Inleiding

"De ontberingen die de armen lijden zijn nergens zo duidelijk zichtbaar als op het gebied van huisvesting. Zelfs de meest geharde en onsentimentele toeschouwer uit de ontwikkelde wereld wordt geschokt door de smerige krotten en gammele 'shanty towns' rondom elke grote stad. De 'favelas', de 'bustees', de 'bidonvilles', ze zijn min of meer het symbool geworden van de armoede die tweederde van de wereld in z'n greep heeft. Hun beeld wordt in de herinnering gebrand van elke bezoeker. Maar er is één ding erger dan leven in een krot of een krakers-kolonie. En dat is wanneer je krottengemeenschap weggebulldoerd wordt door een regering die geen enkel onderdak daarvoor in de plaats te bieden heeft. Wanneer dat gebeurt - en het gebeurt vaak - blijft alleen het trottoir over of een rot-sige helling of een dorre vlakte, waar de armen weer van voren af aan kunnen beginnen een hutje te fabriceren uit lege kratten en uit-hangborden en metaalafval en karton om hun gezinnen in te huisvesten. Krakers-kolonies zijn per definitie - en volgens gemeenteverordeningen - illegaal. Zelfs het woord zelf heeft iets onzedelijks, alsof geen geld hebben, geen land hebben, geen huis hebben opzettelijke zonden zijn tegen de goede zeden. Maar het zijn niet de krakers die onzedelijk zijn. Onzedelijk zijn de economische omstandigheden die de krakers-kolonies noodzakelijk maken."

Robert McNamara, rede tot Board of Governors Wereldbank, september 1975.

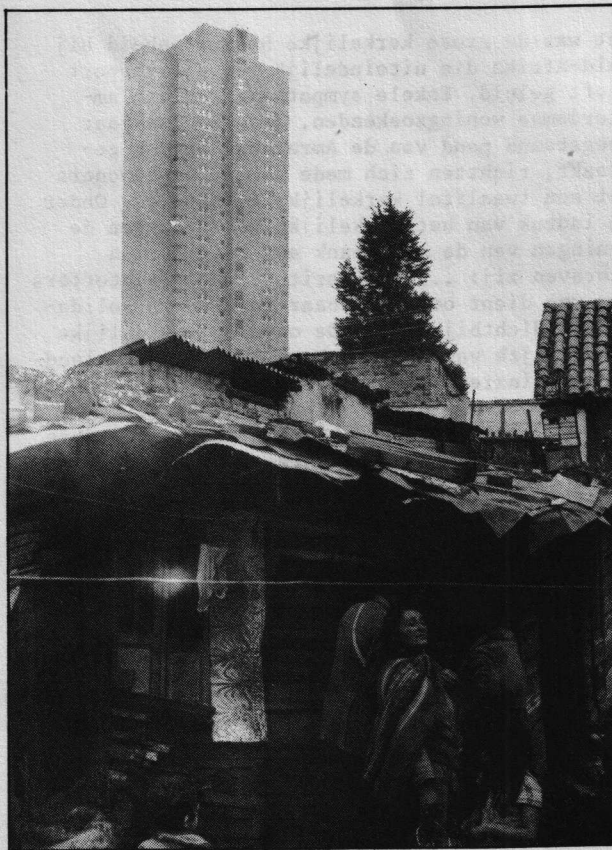
Bovenstaand citaat van McNamara slaat op de derde wereld. Heel wat overheden in de landen van Afrika, Azië en Latijns-Amerika kunnen deze kritiek in hun zak steken. En waarschijnlijk is in onze kerken in Nederland nauwelijks iemand te vinden die het er niet van harte mee eens is. Hoe ligt het wanneer we deze uitspraak ook laten slaan op onze eigen samenleving?

Of is deze vergelijking volstrekt ten onrechte? Kan men de vele miljoenen krakers, krotbewoners en landbezitters in de derde wereld onmogelijk vergelijken met krakers in Nederland? Dat het qua proportie om problemen van geheel verschillende orde gaat zal niemand ontkennen. Ginds is het probleem van catastrofale omvang - en voor velen van die tientallen miljoenen mensen gaat het persoonlijk om de dagelijkse strijd voor overleving. Zo ligt het bij ons niet. Maar qua structuur? Is dat wel te vergelijken?

Deze vraagstelling ligt aan de wortel van de ontstaansgeschiedenis van het rapport dat nu voor u ligt. Al geruime tijd is bij enkele kerkelijke organen die zich met de derde wereld bezighouden de belangstelling groeiende voor de arm/rijk vragen in eigen land. De ge-

dachte daarbij is onder meer dat meer inzicht in de problemen hier kan bijdragen tot meer inzicht in de problemen ginds. Voorts speelt de gewetensvraag een rol of het in feite niet veel gemakkelijker is om je bezig te houden met problemen ver weg dan met problemen dichtbij. Feit is dat het begrip 'solidariteit' met enige vanzelfsprekendheid wordt ingevuld wanneer het verre landen betreft. Er gaan - gelukkig! - jaarlijks miljoenen guldens aan kerkelijk geld naar landbouwprojecten overzee, werkgelegenheidsprojecten, krottenwijken. Maar hoe moet solidariteit gestalte krijgen als het gaat om weggesaneerde boeren, werklozen en mensen zonder redelijke huisvesting in Nederland? Het is volstrekt duidelijk dat de kerken, voor zover ze het antwoord hierop al zoeken, in verlegenheid verkeren. (En dāt doet de vraag rijzen: als solidariteit dichtbij zo moeilijk blijkt, is het ver weg dan niet misschien veel moeilijker dan we dachten?).

De landelijke kerkelijke betrokkenheid bij de kraakproblematiek in Nederland dateert van eind 1971. De amsterdamse Hervormde centrale kerkeraad richtte zich tot de Hervormde synode met het verzoek om bij de overheid tegen de voorgenomen strafbaarstelling van krakers te pleiten. Deze schakelde haar Raad voor Overheid en Samenleving in die enkele adviezen inwon, maar geen verdere actie ondernam omdat de anti-kraakwet door verzet in de Tweede Kamer een stille dood leek te sterven. Het amster-

Krakers in Bogotá, Colombia. Op de achtergrond het Hilton hotel.

dams Werkverband Huisvestingsnood - één van de weinige kerkelijke instanties die zich daadwerkelijk met de woningnood bezighouden - leverde intussen op 1 mei 1973 een uitvoerig commentaar op de anti-kraakwet, die op 7 maart 1973 bij de Tweede Kamer was ingediend. Het commentaar ging in op de juridische en ethische aspecten. Tijdens een openbare hoorzitting werd het uitvoerig toegelicht.

In de zomer van 1973 leek, volgens persberichten, de ontwerp-anti-kraakwet te worden ingetrokken. Maar twee jaar later bleek de zaak springlevend. De minister van justitie was, blijkens zijn uitvoerige Memorie van Antwoord, in 't geheel niet van gedachten veranderd.

Het amsterdamse werkverband publiceerde daarop in mei 1976 een nieuwe verklaring. Deze werd gevolgd door een verklaring van een ad hoc groep uit de Sektie Sociale Vragen van de landelijke Raad van Kerken.

Af en toe in deze jaren stuitten kerkelijke organen op incidentele kraakgevallen, maar telkens wreekte zich het feit dat de kerken niet over een landelijk adres beschikten waar de problemen van woningnood, stadsontwikkeling en ruimtelijke ordening aan de orde zijn. Terwijl er wél alle redenen is voor het vermoeden dat dit de gebieden zijn waarop de tegenstellingen tussen arm en rijk, machtig en machteloos, in onze eigen samenleving het hevigst worden uitgevochten.

Het was de grote kerkelijke betrokkenheid bij Zuid-Afrika die uiteindelijk tot dit rapport heeft geleid. Enkele sympathisanten van amsterdamse woningzoekenden, die een zes jaar leegstaand pand van de Amro-bank hadden gekraakt, richtten zich mede namens de bewoners tot een twaalftal kerkelijke instanties. Onder de indruk van het kerkelijke verzet tegen de leningen van de Amro-bank aan Zuid-Afrika schreven zij: "...solidariteit met slachtoffers ver weg dient ook zichtbaar te zijn in solidariteit dichtbij (...). De onverantwoordelijke handelwijze van de Amro-bank in het buitenland kan ons inziens ook door de kerken niet los gezien worden van die in het binnenland." De kerken werden uitgenodigd zich nader over deze problemen te laten informeren.

Deze brief leidde tot een initiatief van de Hervormde Raad voor Overheid en Samenleving. Deze organiseerde voor een groep landelijke, provinciale en plaatselijke kerkmensen een bezoek aan enkele kraakpanden. De groep bracht rapport uit aan de landelijke Raad van Kerken en stelde onder meer voor, dat deze op korte termijn een onderzoek zou (laten) instellen naar de kraakproblematiek, mede met het oog op de behandeling van de anti-kraakwet. De Sektie Sociale Vragen werd daarop gevraagd hiertoe een ad hoc groep in te stellen. Dat geschiedde.

De taakstelling luidde:

- a. Inventarisatie en analyse van de problematiek van het kraken en de achtergronden daarvan;
- b. advies uitbrengen over te ondernemen stappen;
- c. contacten leggen met leden van de Eerste Kamer in verband met de behandeling van de anti-kraakwet.

In het hier volgende rapport is gepoogd, conform de opdracht, de kraakproblematiek in een bredere kontekst te plaatsen, echter zonder de nadruk op de kraakproblematiek zelf te verliezen. Het rapport begint met een aantal voorbeelden. Naar representativiteit is hier niet gestreefd, maar naar een mogelijkheid tot 'inleving'. Al deze gevallen zijn door leden van de ad hoc groep persoonlijk bezocht. De beschrijving is steeds, ter wille van optimale objectiviteit, gebaseerd op informatie die van verschillende partijen in het konflikt is verkregen. (Hoofdstuk I).

Vervolgens is getracht een beeld te schetsen van de kontekst van het kraakprobleem: woningnood en leegstand in Nederland. (Hoofdstuk II en III).

In hoofdstuk IV wordt aandacht geschonken aan het kraken zelf. Wie zijn de krakers? En wát wordt wáár gekraakt?

Hoofdstuk V gaat over de maatregelen die de overheid voorstelt, met name de anti-kraakwet, en over de argumenten die daarbij worden gehanteerd. Dit loopt uit in een uiteenzetting over de vordering van leegstaande panden, omdat de minister regelmatig naar deze mogelijkheid verwijst. (Hoofdstuk VI).

Hoofdstuk VII tenslotte biedt aanbevelingen en verdere vragen.

Het rapport heeft vier bijlagen. In de eerste wordt informatie gegeven over een verwant probleem in Nederland waaruit lering kan worden getrokken: het optreden tegen brandgevaarlijke gastarbeiders-pensions. De tweede geeft een indruk van het kraken als internationaal verschijnsel, met name in West-Europa. De derde bestaat uit verslagen van gesprekken die onze commissie heeft gevoerd met enkele mensen (uit de bestuurlijke sektor, de makelaarswereld, en de juridische wereld) in wie wij meenden voorstanders van de anti-kraakwet te kunnen zien. De vierde bijlage bestaat uit de tekst van het wetsontwerp anti-kraakwet en enkele alternatieven die door deskundigen zijn voorgesteld.

Een samenvatting van het rapport volgt meteen na deze inleiding.

Er is geen afzonderlijk theologisch hoofdstuk opgenomen. De eerste reden is dat de motivatie

waarom de kerken zich met het vraagstuk moeten inlaten voor de hand lijkt te liggen. Mensen en groepen voor wie niemand opkomt, dienen aandacht te krijgen, - waarbij de vraag naar sympathie voor hun doelstellingen en methoden niet een vraag-vooraf is. De tweede reden is dat een studie van alleen bijbelteksten die met huisvesting te maken hebben een onjuiste benadering leek. In zo'n hoofdstuk zou het veel bredere kader van de bijbels/theologische visie op arm en rijk, machtig en machteloos aan de orde moeten komen, toegespitst op het eigendomsvraagstuk. Daartoe zag de commissie op korte termijn, met haar huidige samenstelling, geen kans.

In zo'n onderzoek zouden wel interessante gegevens óók op het gebied van huisvesting, grondeigendom, etc. naar boven komen. Uit een binnenkort te publiceren studie van drs. C.M. Boerma blijkt dat de woorden "armoede" en "rijkdom" in de oudere bijbelgedeelten nog niet of nauwelijks voorkomen. In de nomadische tijd kwam de welvaart ten goede aan de hele stam. Pas bij de vestiging in Kanaän ontstaat grondbezit en dan komen de verschillen tussen arm en rijk. Die worden meteen ook zichtbaar op bouw- en woongebied. Bij opgravingen in Tirza is gebleken hoe dramatisch snel die verandering zich moet hebben voltrokken. In de laag uit de 10e eeuw v.Chr. zijn alle huizen nog gelijk. In de laag uit de 8e eeuw is de samenleving uiteengeslagen: een "goudkust" voor de rijken en krottenwijken voor de armen. Boerma wijst erop hoe vervolgens de armen zelf de schuld krijgen van hun armoede. Armoede wordt een schande, een verdiende straf. Wie arm is, is slecht, lui, minderwaardig, veracht. Het zijn de profeten (900-600 v.Chr.) - en later Jezus - die dat omdraaien: niet de armen zijn het probleem, maar de rijken.

Het zijn overwegingen die ongetwijfeld voor het huidige gesprek in de kerken over krakers en andere slachtoffers van scheefgegroeide verhoudingen relevant zijn (zie hoofdstuk IV). Interessant is ook Boerma's vermelding van de eerste daad van de meestal als religieuze fanatici beschreven opstandelingen in 66 na Christus als zij de tempel hebben veroverd: zij verbranden het kadaster.

De ad hoc commissie bestond uit A. Bijlsma (student biologie), drs. L.J. Hogebrink (stafmedewerker van de Raad voor Overheid en Samenleving van de Nederlandse Hervormde Kerk), mevr. mr. P.M.J. van Luyn-van Amelrooy (advocate te Utrecht), dr. J.W. van der Molen (Algemeen Diakonaal Bureau Gereformeerde Kerken) en drs. ing. S. van Schooten (verbonden aan een koepelorganisatie van christelijke woningbouwverenigingen). De functies zijn alleen ter informatie vermeld: genoemde instanties of organisaties dragen geen inhoudelijke verantwoordelijkheid voor het aanbieden van dit rapport

aan de Raad van Kerken. Het wordt hun door de Raad van Kerken aangeboden op gelijke wijze als aan andere.

Korresponderende leden, die niet aan de vergaderingen hebben deelgenomen en geen eindverantwoordelijkheid dragen voor het rapport, maar wel, soms in wezenlijke mate, ons hebben geadviseerd, waren: drs. J. Krabbendam (verbonden aan het Hervormde Diakonaal Centrum in Amsterdam) en A.J.J.M. Terstegge (wethouder voor volkshuisvesting in Arnhem, CDA).

Tenslotte willen wij hartelijk dank zeggen aan de vele mensen - uit allerlei sectoren - die de moeite hebben willen nemen om het rapport in concept te lezen en om ons in persoonlijke gesprekken in hun zienswijzen en ervaringen te laten delen. Wij hebben hun opvattingen niet altijd overgenomen, maar wel zo goed mogelijk weergegeven en verwerkt.

Graag staan wij open voor correcties en aanvullingen. Het rapport moest in korte tijd worden gemaakt, en met name de niet-kerkfunktionarissen moesten het werk geheel in hun vrije tijd doen. Op details zal daardoor best wat aan te merken zijn, maar wij zijn er van overtuigd dat een uitvoeriger aanpak de strekking van het rapport niet zou hebben gewijzigd.

De ad hoc commissie

Samenvatting

1. In dit rapport wordt het kraken gezien tegen de achtergrond van woningnood en leegstand. Wat betreft de woningnood: het rapport geeft aan dat deze in Nederland ernstiger is dan de officiële gegevens doen vermoeden en waarschijnlijk zal toenemen, vooral voor bepaalde categorieën van de bevolking. Zo zullen de komende jaren honderdduizenden woningen nodig zijn voor één- en tweepersoonshuishoudens. Wat betreft de leegstand: de officiële leegstandcijfers bieden geen reëel beeld van de leegstand van woningen en van voor bewoning geschikte bedrijfsruimten. Leegstand is vaak niet een teken van overvloed aan woonruimte, maar eerder een teken van schaarste. Want juist omdat woonruimte schaars is, is het financieel aantrekkelijk om woningen leeg te krijgen. Het rapport heeft enkele gegevens verzameld over het tempo waarin in sommige stadswijken door speculatie woningen aan het distributiebested worden onttrokken. Dat kan oplopen tot 10% in anderhalf jaar.
2. Uit het rapport blijkt dat de beeldvorming aangaande krakers zeer eenzijdig en negatief is. Kraken wordt o.a. veel meer in verband gebracht met politie en justitie dan met woningnood en leegstand.
3. De anti-kraakwet is door de Tweede Kamer aanvaard op basis van deels onvolledige en deels onjuiste informatie van de twee vorige regeringen. Het rapport noemt o.a.:
 - Het departement van Justitie heeft in de zes jaar sinds de anti-kraakwet werd aangekondigd onvoldoende oog gehad voor de mensen achter het kraakverschijnsel. Dat mensen ertoe overgaan om (juridisch) zonder recht een leegstaande ruimte die eigendom is van een ander in gebruik te nemen, is behandeld als een voornamelijk technisch-juridisch probleem. Herhaaldelijk heeft de minister van Justitie laten weten niet over voldoende gegevens te beschikken inzake motieven, aantallen, etc. Het rapport verschaft die gegevens wel. Daaruit blijkt dat het beeld dat de gegevens die de minister wél verschaft hebben opgeroepen, niet overeenstemt met de werkelijkheid. Het kraken is een veel minder marginaal verschijnsel dan de van regeringswege verstrekte informatie doet vermoeden. Het aantal krakers schat het rapport op 10.000.
 - Regelmatig is het parlement er door de minister van Justitie op gewezen dat de gemeenten over voldoende mogelijkheden beschikken om leegstaande woningen en panden te vorderen. Het rapport toont aan dat deze voorstelling van zaken onjuist is, omdat in de praktijk deze mogelijkheden niet kunnen worden benut.
4. Zorgvuldige analyse van de door de twee vorige regeringen voor de anti-kraakwet aangevoerde argumenten en van de verschuivingen daarin laat zien dat uiteindelijk sprake is van 4 hoofdargumenten waarover het volgende kan worden gekonkludeerd:
 - Dat krakers "voor hun beurt" gaan en dus het distributie-beleid van de gemeente doorkruisen (m.a.w. woningen onttrekken en dus de woningnood verergeren) is een vooroordeel dat bij onderzoek feitelijk onjuist blijkt te zijn. In 't algemeen kraken krakers ruimten buiten het distributiebested en voegen zij juist woonruimte toe. Leegstand (en niet kraken) onttrekt woningen aan het actief woningbestand. Bewoning zonder woonvergunning (en niet kraken) is de voornaamste factor die het distributiebeleid doorkruist. (Onder "krakers" verstaat het rapport niet allen die illegaal wonen, maar alleen zij die zonder toestemming van de eigenaar een leegstaande ruimte hebben betrokken). Het rapport wijst er voorts op dat juist voor die gevallen waar wel distributiewoningen worden gekraakt de anti-kraakwet overbodig is. De minister van Justitie heeft zelf beargumenteerd dat de woonruimtetwet 1947 onvoldoende mogelijkheden biedt tegen krakers, om de reden dat deze wet niet dient ter bescherming van eigenaars maar tot een doelmatiger verdeling van woonruimte. Dit is echter tevens de reden waarom de gemeenten juist voor eventuele krakers die hun distributiebeleid wel doorkruisen geen enkele behoefte hebben aan een anti-kraakwet, want die kunnen zonder enig probleem worden verwijderd op grond van deze woonruimtetwet 1947. Het rapport stelt voorts dat de anti-kraakwet zelf het distributiebeleid zal bemoeilijken doordat deze wet onvermijdelijk speculatieve leegstand zal aanmoedigen.
 - De "leemte in de rechtshandhaving" is in de praktijk minder ernstig dan wordt voorgesteld. Het rapport geeft een opsomming van de middelen die gemeentebesturen en huiseigenaren ter beschikking staan om gekraakte ruimten leeg te krijgen. Alleen in bepaalde gevallen kunnen zich praktische problemen voordoen. Deze zijn onvoldoende rechtvaardiging voor de "kriminalisering" van 10.000 mensen in Nederland. De woningnood leidt tot andere "leemten in de rechtshandhaving" die ernstiger zijn en die niet worden aangepakt.
 - Dat het wetsontwerp "normbevestigend" zou werken getuigt van een ethische keuze die onze kommissie niet deelt. Het kompleks van ethische vraagstukken rond het kraken en de achterliggende verschijnselen van woningnood en leegstand lijkt in dit argument door de regering te zijn versmald tot een vraagstuk van "eigendom" en "openbare orde".
 - Wat betreft de bescherming van eigendom: er is geen leemte in de rechtshandhaving van sociaal verantwoord gebruik van eigendom. Dat het kraken van het civiele recht naar het strafrecht wordt overgebracht is juridisch onnodig en heeft maatschappelijk tot effect dat onmaatschappelijk gebruik

van eigendom (spekulatieve leegstand) wordt aangemoedigd.

5. Een nieuw feit heeft zich onlangs voorgedaan in het arrest van de Hoge Raad van 16.12.77 dat verwijdering van een kraker mogelijk maakt "met de zijnen", ook als die niet bij name bekend zijn. Dit arrest bevestigt de bestaande praktijk en gaat dwars in tegen het belangrijkste juridische argument van de regering, namelijk dat de rechtsgang bij de burgerlijke rechter op "onoverkomelijke moeilijkheden" zou stuiten.
6. De anti-kraakwet stelt niet het kraken zelf strafbaar, maar alleen het niet gevolg geven aan een bevel tot ontruiming. Materieel houdt dit in dat alle krakers in Nederland, ook zij die reeds jaren vóór de nieuwe wet in een kraakpand woonden, strafbaar worden; een simpele mededeling van de eigenaar is voldoende. Het rapport waarschuwt er voor om niet de effecten op de gehele samenleving te onderschatten wanneer op deze wijze een groep van 10.000 mensen, merendeels slachtoffers van de woningnood, wordt gekriminaliseerd.
7. Dat het kraken van het civiele recht naar het strafrecht verhuist, gaat in tegen de trend tot dekriminalisatie en depenalisatie. De reden is de mening van de minister dat de politie zich liever niet met civiele zaken moet bemoeien. Het belang van de anti-kraakwet ligt vooral hierin "dat de politie dan een rechtsgrond heeft om op te treden" (MvA, Tweede Kamer, p. 4).

Het praktische effect van de inwerkingtreding van de anti-kraakwet zal zijn, naast een toename van de spekulatieve leegstand: enerzijds chaotische situaties in kraakpanden waar mensen wonen, vaak al jarenlang; anderzijds een sterke toename van het aantal protestkrakingen. De krakers-uit-nood worden het slachtoffer, terwijl tegen protestkrakingen de anti-kraakwet machteloos staat. Voorts zal, volgens het rapport, de gelegenheid van sociale, kerkelijke en juridische instanties om via bemiddeling tot een oplossing te komen veel minder worden dan nu.

8. De verruiming van de politiebevoegdheid tot het, tegen de wil van de bewoner(s), binnentreden van verdachte woningen heeft in de parlementaire discussie tot dusver ten onrechte weinig aandacht gekregen. Het grondwettelijk recht op huisvredebescherming wordt hierdoor op onaantvaardbare wijze uitgehouden.
9. De voorgestelde anti-kraakwet dient te worden heroverwogen, hetgeen ertoe kan leiden dat het wetsontwerp óf alsnog door de regering wordt ingetrokken óf door de Eerste Kamer wordt verworpen. Een beleid dat in de voortdurende noodsituatie van de woning-schaarste niet primair de sterken, maar de zwakken wil steunen dient voorrang te geven aan maatregelen tegen de leegstand en tegen de speculatie.

Hoofdstuk I

Voorbeelden

Wageningen

Dit verhaal is gebaseerd op persberichten en gesprekken met

- krakers,
- leden van de diakonale werkgroep van de Hervormde en Gereformeerde gemeente,
- de wethouder van volkshuisvesting en volksgezondheid, mevrouw Hofhuis (KVP). (telefonisch).

De Sportstraat in Wageningen is een wat vervallen straat, ingeklemd tussen nieuwbouw. Het zijn rijtjes-huizen, laag en klein. Enkele huizen zijn totaal verkrot en staan al jaren leeg. Deze zijn eigendom van de gemeente. De gemeente heeft de huizen, toen ze leegkwamen, van binnen laten vernielen. Het beleid van de gemeente is dat de zaak plat moet, voor nieuwbouw. Maar concrete plannen zijn er nog niet. De bouwkundige toestand is slecht.

Eind januari 1977 zou een oude bewoner van Sportstraat 11 eindelijk naar een betere woning verhuizen. De buurt tipte de kraakbond Wageningen. Want het stond vast dat hetzelfde zou gebeuren als wat met nr. 13 en enkele andere panden was gebeurd: daags na de verhuizing zouden gemeenteslopers de waterleidingen stukslaan, de vloeren openbreken en de ramen vernielen. Dankzij de hulp van de oude bewoner werd de zaak zo geregeld, dat Sportstraat 11 meteen 's nachts na de verhuizing werd gekraakt.

De volgende dag kwam de politie kijken, de slopers ook, maar zij vertrokken weer. Onder de krakers - meest leden van de kraakbond - waren ook de twee jongeren (studenten) voor wie het huis werd gekraakt. Henk woonde op een kamertje van 2 x 3, zonder verwarming en zonder wastafel. Ook de weekends moest hij daar meestal doorbrengen. Henri zat als onderhuurder op de studentenflat van iemand anders en moest daar per 1 februari af. Hij had niets anders.

Op 6 februari - Werelddiakonaatszondag - preekte één van de leden van onze commissie in Wageningen. Geheel onwetend van wat zich in Wageningen had afgespeeld, noemde hij terloops krakers als een groep waar onze kerken meer oog voor plegen te hebben in verre landen dan in eigen land. Op een gemeentebijeenkomst, diezelfde dag, besloot de diakonale werkgroep een brief te schrijven aan wethouder Mevr. Hofhuis. De brief stelde onder meer dat de gemeente het probleem van de woningnood niet via pesterijen moest proberen op te lossen. In opdracht van de gemeente was namelijk zojuist het dak van het reeds lang verkrotte pand nr. 13 afgehaald om de krakers van nr. 11 dwars te zitten. Mevr. Hofhuis was daartegen geweest, maar zij was de enige in het college van B. & W. (Wageningen heeft een programcollege van VVD en CDA). Het concept

voor de brief werd nog diezelfde middag in de slotdienst van de gemeentedag voorgelezen. De vrouw van loco-burgemeester Porte zat in de kerk en meteen 's avonds belde de heer Porte Ds. Diepensloot op om te protesteren. Men had hoor en wederhoor moeten toepassen. De brief werd toch verzonden, maar in stilte, dus zonder afschrift aan de pers. Loco-burgemeester Porte kondigde in gesprekken aan, dat er een tegen-brief zou komen en dat hij zou eisen dat deze in alle kerkdiensten zou worden voorgelezen en zou worden afgedrukt in de kerkbladen. Hij heeft daarvan afgezien.

In de gemeenteraad werden vragen gesteld. Het college van B. & W. stelde: al jarenlang voeren we dit beleid, wij doen niets anders dan het beleid van de raad uitvoeren. De gemeenteraad reageerde: dan willen we een ander beleid. Het vernielde dak leidde inmiddels tot een pijnlijke affaire. Bij de eerstvolgende regenbui stond de wind verkeerd, zodat niet de krakers van nr. 11 overlast hadden, maar de legale bewoners van nr. 15. Deze bewoners spanden een kort geding aan tegen de gemeente. De gemeente verloor. Het dak moest er weer op. Kosten: f 3.500,-- voor het dak en f 2.500,-- voor het proces. Deze besteding van belastinggeld vond weinig waardering in Wageningen. Het beleid ging om. Voor de krakers werd een afspraak gemaakt: de Stichting Studenten Onderdak krijgt het pand tijdelijk 'om niet' in beheer. De twee jongelui kunnen blijven zitten totdat er definitieve bouwplannen zijn en deze zijn goedgekeurd door de gemeenteraad. De twee studenten hebben zelf inmiddels een paar honderd gulden geïnvesteerd in het opknappen van het pand.

Volgens de krakers wordt wel wat gedaan voor de studentenhuisvesting in Wageningen. Maar de tekorten blijven groot. Komplicerend is, dat er af en toe gekraakt wordt door de Bond voor Huurders en Woningzoekenden (een organisatie van de S.P., de Socialistische Partij). Dit zijn "demonstratieve" kraken, waarbij soms ook woningen worden gekraakt die de gemeente al aan woningzoekenden heeft toegewezen. De kraakbond staat hier buiten - het druipt tegen de "kraak-regels" in -, maar ondervindt wel schade van de slechte beeldvorming. Sinds kort is een regeling getroffen waarbij de gemeente meer leegstaande panden (tijdelijk) beschikbaar stelt. Dit heeft al 10 panden van de gemeente opgeleverd, die gemiddeld door drie mensen bewoond worden.

Daarnaast vallen onder dezelfde regeling nu acht panden van de Hervormde Kerkvoogdij. Het betreft een rijtje huizen, in zeer slechte staat, die leegstonden en (op twee na, waar nog de oorspronkelijke bewoners inzaten) in de zomer van 1977 zijn gekraakt. De kerkvoogdij heeft, na aanvankelijke strubbelingen, besloten een zelfde regeling te treffen als de gemeente.

Zo is dankzij de kraakacties in elk geval tijdelijke woonruimte toegevoegd: de gemeente stelt leegkomende panden beschikbaar in saneringswijken waar tenminste 1½ jaar geen andere plannen zullen worden gerealiseerd. De Stichting Studenten Onderdak houdt zelf de lijst van gegadigden bij. De gemeente hoopt zo het kraken overbodig te maken. Mevrouw Hofhuis: je kunt als gemeente wel formeel op je rechten gaan staan, maar belangrijker is: hoe doe je recht aan de mensen?

Amsterdam, het Leeuwenbergkompleks

Het Leeuwenbergkompleks staat in de Nieuwmarktbuurt en is op dit moment waarschijnlijk het grootste kraakkompleks in Nederland. Het kompleks bestaat uit 15 woningen en een aantal grote bedrijfsgebouwen. De bedrijfsgebouwen, waarin vroeger een metaalgroothandel was gevestigd, dateren uit de jaren dertig en zijn bijzonder hecht gebouwd. Ook de aanwezige woonpanden zijn, hoewel ze voor een deel al meer dan 200 jaar oud zijn, nog steeds bouwkundig in goede staat.

De metaalgroothandel hield er in 1969 mee op en in 1971 werd het kompleks gekocht door de Engelse belegger Bovis Property Division, die alles wilde slopen om er een hotel voor in de plaats te zetten. B. en W. verklaarden aan de pers erg gelukkig te zijn met dit plan. Begin 1972 werd een deel van de bewoners eruit gewerkt en werden de woningen illegaal aan het woningbestand onttrokken en van binnen gesloopt. De bewoners van de buurt verzetten zich door middel van publikaties, handtekeningenacties en hoorzittingen fel tegen het hotelplan, dat in strijd was met de beloften van de gemeenten om woningen te bouwen in de buurt. Ook het Werkverband Huisvestingsnood van de Raad van Kerken in Amsterdam liet op verzoek van de bewoners zijn stem horen tegen het plan. Na een half jaar nam de gemeenteraad de argumenten van de bewoners over en het hotelplan werd naar de ijskast verwezen. Vanuit de buurt werd er bij de gemeente op aangedrongen het kompleks aan te kopen om het tot woningen te laten verbouwen en de vernielde woningen te laten herstellen. De gemeente liet de zaak aan zijn lot over en deed niets. De van binnen vernielde woningen werden gekraakt en met veel inspanning weer bewoonbaar gemaakt.

Twee jaar later, drie dagen voordat de gemeenteraad een voorbereidingsbesluit voor een bestemmingsplan afkondigde, diende Bovis Property Division een nieuw bouwplan in, ditmaal voor luxe appartementen. De buurtgroep ontdekte, dat bij de overhaast ingediende aanvraag geen bouwtekeningen zaten, zodat de aanvraag dus ongeldig was. De bedrijfsgebouwen in het kompleks stonden inmiddels al meer dan zes jaar leeg. Na de eerste ontruiming in de Nieuwmarktbuurt voor de metro in maart 1975 werd ook een gedeelte van de leegstaande bedrijfsgebouwen gekraakt. In 1976 volg-

de de rest van de leegstaande bedrijfsruimte. De krakers stelden een gemeenschappelijk bouwfonds in, waaraan iedereen vrijwillig kan bijdragen. In de praktijk gebeurt dit naar draagkracht. Met enorm veel inspanning, duizenden werkuren en duizenden gulden, zonder een cent subsidie, werden en worden de kale betonnen ruimten in het bedrijfskompleks eigenhandig verbouwd tot woningen. Alles moest worden aangelegd, leidingen, muren, gaten in de betonvloeren voor de leidingen, w.c.'s, douches, verwarming, schoorstenen, waterleiding, gas en elektra. Een openbare buurttuin op een open plek werd gemaakt en onderhouden. Alles werd onder het motto zelfbouw en zelfbeheer gedaan. Al doende heeft men veel geleerd en wie z'n eigen appartement af heeft, stelt z'n kunde en werkkraft ter beschikking van het volgende. Het is "self reliance" in optima forma.

Op dit moment wonen er tegen de honderd mensen in dit gekraakte pand, overwegend jongeren en enkele ouderen, veel gezinnen met en zonder kinderen en alleenstaanden. De laatste twee jaar zijn er vijf kinderen in het kompleks geboren. De beroepen of opleidingen van de krakers lopen zeer uiteen.

De engelse belegger verkocht in april 1975 het kompleks voor f 1,2 miljoen aan de heer C. Boelhouwer, directeur van de grootste Amsterdamse aannemer en projektontwikkelaar Hillen & Roosen. Ondanks de vele adressen van de buurt aan de gemeenteraad is het kompleks pas vijf jaar na het eerste verzoek onlangs door de gemeente aangekocht voor f 2,5 miljoen. Winst, ten koste van gemeenschapsgeld: ca. f 1 miljoen. De krakers hebben tevergeefs geprotesteerd tegen deze hoge winstmarge.

Nog steeds wil de ambtelijke top van het Gemeente Grondbedrijf de krakers er het liefst uitzetten om het daarna te verbouwen. De afdeling Stadsontwikkeling wil twee verdiepingen van de bebouwing afslopen en ook een gedeelte van de bebouwing zelf. De krakers verwachten de komende maanden daarom veel moeilijkheden. Ze hopen met dit kompleks aan te tonen dat woningzoekenden in staat zijn zelf gezamenlijk lege bedrijfskomplexen te verbouwen tot woningen en hopen dat de gemeente meer van dit soort komplexen voor dit doel gaat aankopen.

Het kompleks bevat inmiddels zo'n 60 wooneenheden, dat zijn veel meer woningen dan de gemeente zelf tot nu toe ondanks alle beloften in de dertig jaar na de oorlog heeft gerealiseerd. De besluiten in het kompleks worden zo veel mogelijk door de afzonderlijke panden zelf genomen. Overkoepelende zaken worden op grote vergaderingen behandeld, waarbij iedereen stemrecht heeft.

Amsterdam, Jodenbreestraat 24

Onderstaand verslag is gebaseerd op gemeentelijke stukken en gesprekken met bewoners.

VOORBEELDEN

Het pand Jodenbreestraat 24 ligt, evenals het Rembrandthuis (nr. 4), tegen het Waterlooplein aan in de voormalige Jodenbuurt. In hetzelfde stratenblok staan nog een aantal woonpanden, een leegstaand kantoor, het Rembrandthuis en er is een stuk open terrein.

Deze buurt heeft in de oorlog zwaar geleden. Bij het Waterlooplein was het aantal woningen door sloop voor brandhout van de leeggekomen Joodse woningen van 562 woningen in 1940 gedaald tot 293 in 1946. Na de oorlog werd een wederopbouwplan Jodenbreestraat vastgesteld, dat er op neerkwam dat er nog meer woningen moesten verdwijnen voor toekomstige kantoorbouw.

Dit plan werd opgevolgd door een bestemmingsplan Valkenburgerstraat Oost en omgeving in 1970, waarbij nog meer woningen moesten verdwijnen. In opdracht van 300 bewoners werd door het wijkcentrum bezwaar aangetekend tegen dit kaalslagbestemmingsplan. De gemeenteraad en G.S. verwierpen deze bezwaren. De Raad van State honoreerde één klein onderdeel van de bewonersbezwaren.

Het gevolg is geweest dat nu meer dan 30 jaar na de oorlog de open plekken nog steeds niet bebouwd zijn en een groot deel van de nog resterende woningen is gesloopt, zoals oude woningen naast Jodenbreestraat 24. Aan de ene zijde van de Jodenbreestraat zijn de woningen die de oorlog overleefd hadden, gesloopt en in 1970 vervangen door een immens kantoorgebouw, het Maupoleum geheten, van Philips Pensioenfonds en Caransa.

Het bestemmingsplan van 1970, gebaseerd op kaalslag en vervanging door kantoren en universiteitsgebouwen, is inmiddels verouderd. De universiteit heeft besloten, door de jarenlange buurtakties en akties vanuit de universiteit zelf, af te zien van universiteitsbebouwing, zodat het bestemmingsplan niet meer klopt. De buurt pleit al vanaf 1967 voor het opnieuw bouwen van de open gaten, met woningen. Daarvan is tot dusver niets terecht gekomen. De gemeente zegt in haar Struktuurplan van 1974 de woonbestemming in de binnenstad te willen handhaven en uitbreiden. Voor het naastliggende bestemmingsplan Weesperstraat Amstel wordt in het Struktuurplan b.v. gepleit voor een herziening teneinde de oorspronkelijk wegbestemde woonbestemming weer terug te bestemmen. Voor de buurt aan de andere zijde, de Nieuwmarktbuurt, zijn de oorspronkelijke plannen voor kantoren inmiddels vervangen door plannen voor een woonbestemming.

Het gekraakte pand dreigt nog steeds gesloopt te worden voor kantoorbouwplannen. De voormalige eigenaar van Jodenbreestraat 24, het Sociaal Fonds Bouwnijverheid, heeft nooit iets aan het onderhoud van de woningen rond haar kantoor gedaan. Al in 1950 is ze begonnen de resterende woningen weg te breken, daarbij gesteund door de gemeente. Zo sneuvelden in 1968 de nog uitstekende woonpanden naast Jodenbreestraat 24. In 1972 liet het Fonds onmiddellijk na het vertrek van de bewoners de eerste ver-

dieping van nr. 24 illegaal kapotslaan. De bovenburen dienden bij de gemeente een klacht in tegen deze illegale sloop en woning-onttrekking. Echter zonder resultaat.

Het Fonds diende in januari 1973 een bouwplan in voor een groter kantoor en 36 woningen, maar vertrok tenslotte naar de rand van de stad, naar een groot nieuw kantoorgebouw. Het lege kantoor en de woningen werden verkocht aan een Engelse belegger, Grandvista Properties, de huidige eigenaar.

Deze diende in 1974 een bouwplan in voor een nog groter kantoorgebouw, waarbij het bestaande kantoorgebouw alsmede 15 nog bestaande woningen moesten verdwijnen. Het enige wat zou blijven staan, was het Rembrandthuis en een woonpand daarnaast. Dit bouwplan is inmiddels iets gewijzigd, maar nog steeds moet Jodenbreestraat 24 voor dit kantoorplan sneuvelen.

De bewoners van het pand zijn er in de zomer van 1972 uitgewerkt. Tegen de illegale woning-onttrekking is toen bij Bouw- en Woningtoezicht een aanklacht ingediend. Zoals reeds vermeld zonder resultaat. Drie jaar lang heeft de gemeente het pand leeg laten staan.

Op 15 mei 1975 kraken een negental mensen het dan al drie jaar leegstaande pand. Nog diezelfde dag worden ze er door de politie weer uitgezet. Diezelfde week laat de Engelse belegger het pand zonder sloopvergunning, dus illegaal, van binnen volkomen uitslopen. Vloeren eruit, dak kapot, w.c.'s kapot, leidingen eruit. Dit wordt door de buurtaktiegroep aan de gemeente gemeld. De gemeente besluit de eigenaar aan te schrijven om de illegale woning-onttrekking en de illegale sloop ongedaan te maken, maar de eigenaar heeft inmiddels een bouwplan ingediend waarbij het pand toch weg zal moeten en er gebeurt niets.

Dan, op 15 augustus 1975, wordt het pand opnieuw gekraakt, door de huidige bewoners. Geholpen door andere krakers uit de buurt, met geld uit een gemeenschappelijke krakersbouwpot, herstellen de bewoners met ontzettend veel moeite het pand, waarvan niet veel meer over was dan de vier bouwmuren en wat vloerbalken. Het dak wordt vernieuwd, nieuwe vloeren worden gelegd, plafonds gestukadoord, ramen ingezet, leidingen aangelegd, w.c.'s en keukens gemaakt en er wordt opnieuw geveerd. Materiaal: 250 m² vloerenhout, 250 meter elektrapijp, 150 meter gasleiding, 100 meter waterleiding, 300 m² houtwolcementplaten op tengels, 150 m² glas, 100 meter pvc afvoer, 3 m³ dakmastic en duizenden man/vrouw-uren.

Het pand wordt bewoond door:

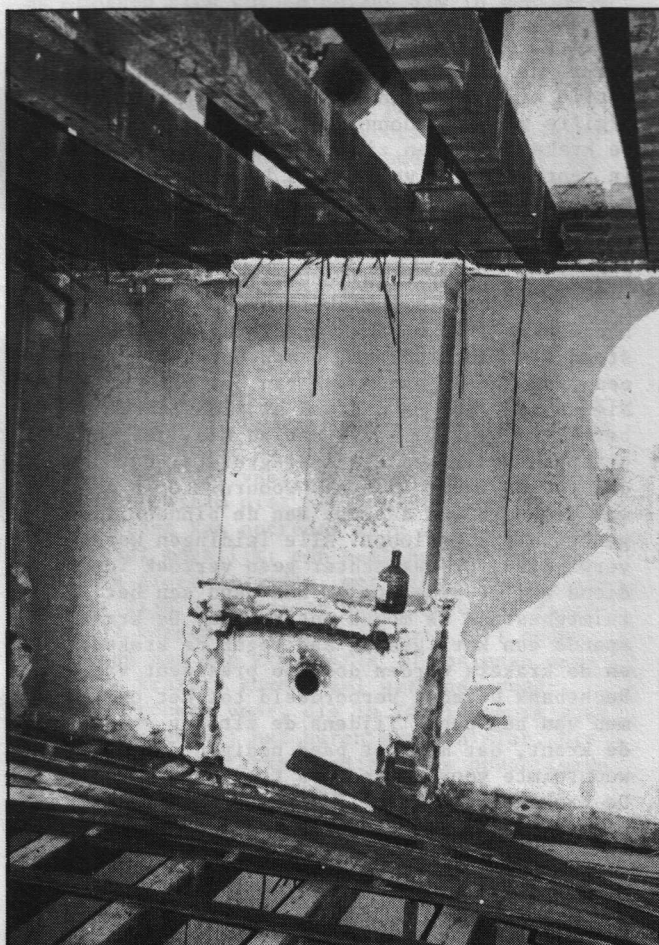
- H. timmerman, die samenwoont met
- A. studente keramiek; allebei kwamen ze uit een ontruimde woning bij de metrosloop in de Nieuwmarktbuurt.
- V. en J. beiden student, die door een kort geding uit hun gekraakte woning elders in de stad gezet waren.
- Th. volgt een opleiding voor kinderver-

Het pand vóór de kraak

Een zeldzame opname: de kraak

Dezelfde kamer, zoals hij was en zoals hij nu door de krakers is hersteld

zorging en opvoeding, bewoonde een piepklein kamertje voor f 160,-- per maand.

- H. groepsleider in de zwakzinnigenzorg, eveneens afkomstig uit een ontruimde woning in de Nieuwmarktbuurt.

Door een aantal andere mensen is inmiddels het achterhuis van de begane grond als loodgieterswerkplaats in gebruik genomen. De voorkant is nu als boekhandel ingericht. De dreigende sloop als gevolg van het door de Engelse eigenaar ingediende bouwplan, is op dit moment erg aktueel.

Op de door de bewoners ingediende adressen is door de gemeente niet gereageerd. In de adressen wordt verzocht het bestemmingsplan te herzien en te beginnen met woningbouw in de open gaten. Inmiddels zijn de krakers verder gegaan met akties tegen de voorgenomen kantoorbouw. Een groot spandoek: "Hier horen geen kantoren" is aan de gevel gehangen. Op 12 augustus j.l. is een vertegenwoordiger van de krakers naar de directeur van Grandvista, de heer Michael Slade in Londen, gegaan om hem ter gelegenheid van zijn 31e verjaardag een informatiemap over het pand aan te bieden. Bij die gelegenheid zei de heer Slade: "Ik wil wel woningen bouwen als het bestemmingsplan dat toe zou staan". Inmiddels hebben de krakers zich samen met de buurtgroep opnieuw tot de gemeenteraad gewend om het bestemmingsplan te veranderen.

Utrecht

In het nu volgende relaas is één bepaalde groep krakers van kraakpand naar kraakpand gevolgd. Het is gebaseerd op eigen kontakten en juridische stukken. Algemene situatie in Utrecht: veel kraakakties, enkele honderden kraakpanden.

In het centrum van Utrecht bevinden zich drie ouderwetse herenhuizen in het straatje Achter St. Pieter. Tot 1974 was een bank huurder van deze huizen. De bank had de huizen binnendoor onderling verbonden en tot 1972 als kantoorruimte in gebruik gehad. Nadien stonden de drie panden leeg, op enkele kamers na waar wat goederen waren opgeslagen.

In augustus 1974 werden de panden gekraakt door een groep van 25 jongeren. Zij troffen daar 55 lege kamers aan. De krakers bestonden uit werkende jongeren en studenten, die allen reeds geruime tijd bij het M.A.I. ingeschreven stonden als kamerzoekend. Zij waren allen bereid en in staat om huur te betalen. Na twee dagen werden de krakers door de utrechtse politie verwijderd. Gesteld werd, dat zij zich schuldig maakten aan lokaalvredebreuk, omdat de panden blijkens de opslag in vijf van de tientallen kamers in gebruik waren bij de bank. Een verzoek om vervolging van de ontruimende politiefunktionarissen wegens huisvredebreuk werd in januari 1975 door het Hof te Amsterdam afgewezen.

Dezelfde groep jongeren kraakte daarop een leegstaand klooster. Het klooster stond pas enkele maanden leeg. Het was eigendom van een congregatie, waarvan de zusters nieuwe woonruimte hadden betrokken. Aan de krakers werd door de congregatie aangezegd om het klooster te verlaten. De krakers gaven aan deze aanzegging geen gehoor. De politie, door de congregatie ingeschakeld, deelde de krakers mee, dat men een rechtbankvonnis zou afwachten, omdat de politie geen heil zag in een verwijdering van de krakers.

Er waren in de tijd dat het klooster leegstond herhaaldelijk spelende kinderen uit het klooster verwijderd en de politie vreesde ongelukken. De congregatie stuurde enkele malen funktionarissen, die trachtten de krakers te bewegen om heen te gaan, maar liet daarna geruime tijd niets van zich horen.

Pas in januari 1976 werden de krakers in kort geding door de congregatie gedagvaard tot ont ruiming. De krakers stonden inmiddels normaal bij de gemeente ingeschreven op het adres van het klooster en ontvingen ook daar hun post. Dus het was voor de congregatie niet moeilijk om achter de identiteit van de krakers te komen.

De congregatie had het pand inmiddels verkocht voor de sloop. Een sloopvergunning was nog niet afgegeven.

Het kwam niet tot een behandeling ter terechtzitting, omdat via onderhandelingen werd bereikt, dat de krakers een kontrakt tekenden waarin zij toezeiden op eerste sommatie na afgifte van de sloopvergunning te vertrekken. De krakers hielden zich aan deze afspraak. In februari 1977 verliet de laatste kraker zonder verdere moeilijkheden het pand.

Een deel van de uit het klooster vertrokken krakers kreeg op reguliere wijze woonruimte. Een ander deel, dat zich later bij de groep had aangesloten en ook korter ingeschreven stond als kamerzoekend, kraakte vervolgens een pand dat eigendom was van het Utrechts Nieuwsblad. Het pand stond al sinds november 1976 leeg. De krant deelde mee, dat men het pand nodig had als opslagruimte. Het pand, dat tot november 1976 als woonruimte in gebruik was geweest, was daartoe aan de binnenzijde al gedeeltelijk gesloopt. Alle leidingen waren verwijderd. Er was echter geen verzoek ingediend bij de gemeente om het pand aan het woonruimtebestand te mogen onttrekken. De krant spande een kort geding aan tegen de krakers en de krakers werden door de president van de Rechtbank Utrecht veroordeeld tot het ontruimen van het pand. Tijdens de zitting stelde de krant, dat men het pand nodig had om als woonruimte voor werknemers te dienen. De krakers hadden inmiddels al een verzoek gericht aan B. en W. Utrecht om het woonhuis te vorderen voor hen als woonruimte. B. en W. Utrecht reageerden daarop met een afwijzing op grond van het feit dat het woonhuis ernstig verwaarloosd was en daarom vermoedelijk onbewoonbaar. De gemeente wilde

afwachten of de krant inderdaad het huis zou herstellen en voor de bewoning van werknemers gebruiken. Indien dat niet het geval was, zou men de zaak nader bezien.

De krakers, afkomstig uit het pand van het Utrechts Nieuwsblad, vertrokken naar een leegstaand pand, toebehorend aan de gemeente en bestemd voor sloop. Het pand is een voormalig restaurant annex woonhuis en staat zodanig buiten de rooilijn dat het een gevaar oplevert voor het verkeer. De gemeente onderhandelt met de krakers en schijnt in principe bereid de krakers ongemoeid te laten tot het moment dat een sloopvergunning voor het pand is afgegeven.

Andere vertegenwoordigers van de gemeente hebben de krakers echter meegedeeld, dat ze terstond moeten vertrekken. De politie nam de situatie ter plaatse in ogenschouw en vertrok met de mededeling, dat men eerst overleg zou plegen met de Officier van Justitie.

Nijkerk

Algemene situatie: twee kraakgevallen, één in het Koolhaaspark en één in de Schrassertstraat. Nijkerk telt 450 woningzoekenden. In Nijkerk en Nijkerkerveen wordt vaak zeer slecht gewoond (sta-caravans, etc.). Onlangs bleek een gezin met twee kinderen in een verbouwd kippenhok te wonen. Dit relaas is gebaseerd op onder andere informatie van buurtbewoners en een telefoongesprek met de voorzitter van de woningbouwvereniging.

Het Koolhaaspark - een arbeidersbuurtje in Nijkerk - ontleent z'n naam aan ds. Koolhaas. Ds. Koolhaas maakte zich zorgen over de "overtollige" boerenzoons die niet op de boerderij konden blijven. Dat leidde tot het Koolhaaspark: 30 leuke alleenstaande huisjes met moestuintjes. Erachter ligt een industrieterrein.

Het Koolhaaspark moet nu plat en één voor één worden de bewoners eruit gewerkt, zeggen de bewoners. Bij publiciteit gaat het weer even beter. De huizen zijn nog in redelijke staat, zeggen de bewoners. Een onpartijdig kwaliteitsonderzoek is nodig, zei de gemeente. En dat is inmiddels negatief uitgevallen: renoveren is te duur. Het Koolhaaspark krijgt een agrarische bestemming, maar de bewoners vertrouwen dat niet. De grondprijs wordt dan lager, wat de grond aantrekkelijker maakt voor de industrie en, och, straks wordt dan de bestemming wel weer gewijzigd. De lijdensweg van het Koolhaaspark begon in 1960, toen de woningbouwvereniging "De goede woning" een verbeteringsplan indiende. Dat lukte niet, en het vermoeden bestaat nu dat door de gemeente toen eigenlijk al aan sloop werd gedacht. Twintig van de dertig woningen waren toen (volgens de bewoners) nog redelijk goed. Regelmatig werd aangedrongen op sloop. "De goede woning" weigerde. Na tien jaar druk ging het bestuur van de woningbouwvereniging door de knieën (1971): sloop in vijf tot zes jaar. De

ledenvergadering was het er niet mee eens. Ter vervanging werden nieuwbouwwoningen in Nijkerkerveen aangeboden, maar dat betekende dat het totale woonbestand ongewijzigd bleef. Uiteindelijk besloot ook de ledenvergadering tot sloop, maar dan in een tempo van 3 woningen per jaar in plaats van 5.

Intussen speelt in de nijkerkse Schrasserstraat iets dergelijks. Staatssecretaris Schaefer bemoeit zich ermee en zegt: voorlopig niet slopen.

Begin 1976 kraakt een jong nijkerks metselaarsgezin - man, vrouw en negen maanden oude baby - de lege woning Koolhaaspark 16. Ze waren wanhopig geworden van het zoeken naar een alternatief voor het zoldertje waar ze woonden. Het is nu "De goede woning" die ontruiming eist in kort geding. Geen probleem, want de kraker heeft geen moeite gedaan zijn naam verborgen te houden. Hij wordt geholpen door IKVOS-werker Bert Stuurwold, die aan de plaatselijke kerken schrijft:

"Het moet me ook van het hart hoe in dit geval enkele van onze christelijke leiders, vanuit hun royale tot zeer comfortabele woningen direkt klaar stonden met verwijten aan het adres van de familie Van Kommer, het jonge gezinnetje onder druk zetten en afkeurden dat zij het recht in eigen handen hadden genomen (o.a. onze burgemeester). Ik vind dit wel zo onbarmhartig. Want heb ook ik (en met mij vele, vele anderen) niet het recht in eigen handen genomen, toen ik tien jaar geleden mij woonruimte forceerde in Nijkerk? Ik was nog nooit in Nijkerk geweest, was nog lang niet aan de beurt. Alleen vanwege het feit dat ik toentertijd een goed salaris verdiende en doordat ik door mijn afkomst en opvoeding vertrouwd was met de gedachte dat het kopen van een huis een zaak was waar je qua risico's e.d. helemaal niet tegenop hoefde te zien, kon ik aan een woning komen. Kennelijk bepaalt 'geld' hoe je woont. Uit woning-cijfermateriaal van Nijkerk blijkt dat veel gedaan wordt voor de woningvoorziening van mensen die geld hebben of makkelijk kunnen krijgen. Weinig wordt gedaan voor de minst-draagkrachtigen onder de eigen bevolking".

Reakties kwamen er niet, of zonder dat men echt iets deed.

Het krakersgezin verloor natuurlijk het kort geding, maar is er uiteindelijk niet door de politie uitgezet; er is na veel ellende een woning voor ze gevonden. De strijd van de Koolhaasparkers voor hun woningen is vrijwel verloren: het slopen gaat door.

Amersfoort

Algemene situatie: incidentele kraakakties, verspreid over de stad. Er zijn ongeveer 10 kraakpanden waarin ongeveer 80 mensen wonen. Verslag medio 1977 gebaseerd op gesprekken met krakers en voorzitter schoolbestuur.

Algedonde is een groot gebouw waarin in de loop der tijden een ziekenhuis en een kindertehuis

Een blik over de grenzen

waren ondergebracht. Het gebouw zal worden aangekocht door een schoolvereniging van de gereformeerde kerk (vrijgemaakt) die het wil afbreken om daarna op het terrein een school te bouwen. Het wachten is op toestemming voor de bouw door het ministerie van onderwijs.

Enkele dagen na het leegkomen van het gebouw, in november 1976, werd het pand gekraakt door een zevental jongelui. Dit gebeurde een dag eerder dan de bedoeling was, maar het was noodzakelijk omdat aan de achterkant van het gebouw alle ramen al waren stukgegooid. Om verdere vernieling te voorkomen werd toen zo snel mogelijk tot het kraken overgegaan.

De huidige bewoners, 20 mensen, hebben goede contacten met de politie. Ook het contact met de buurt is goed, nadat van die kant eerst een afwachtende houding werd aangenomen. Als eerste activiteit werd een klaverjastooternooi georganiseerd. Daar verschenen 28 mannen. De week daarop werd een grote kerst-uit georganiseerd met als

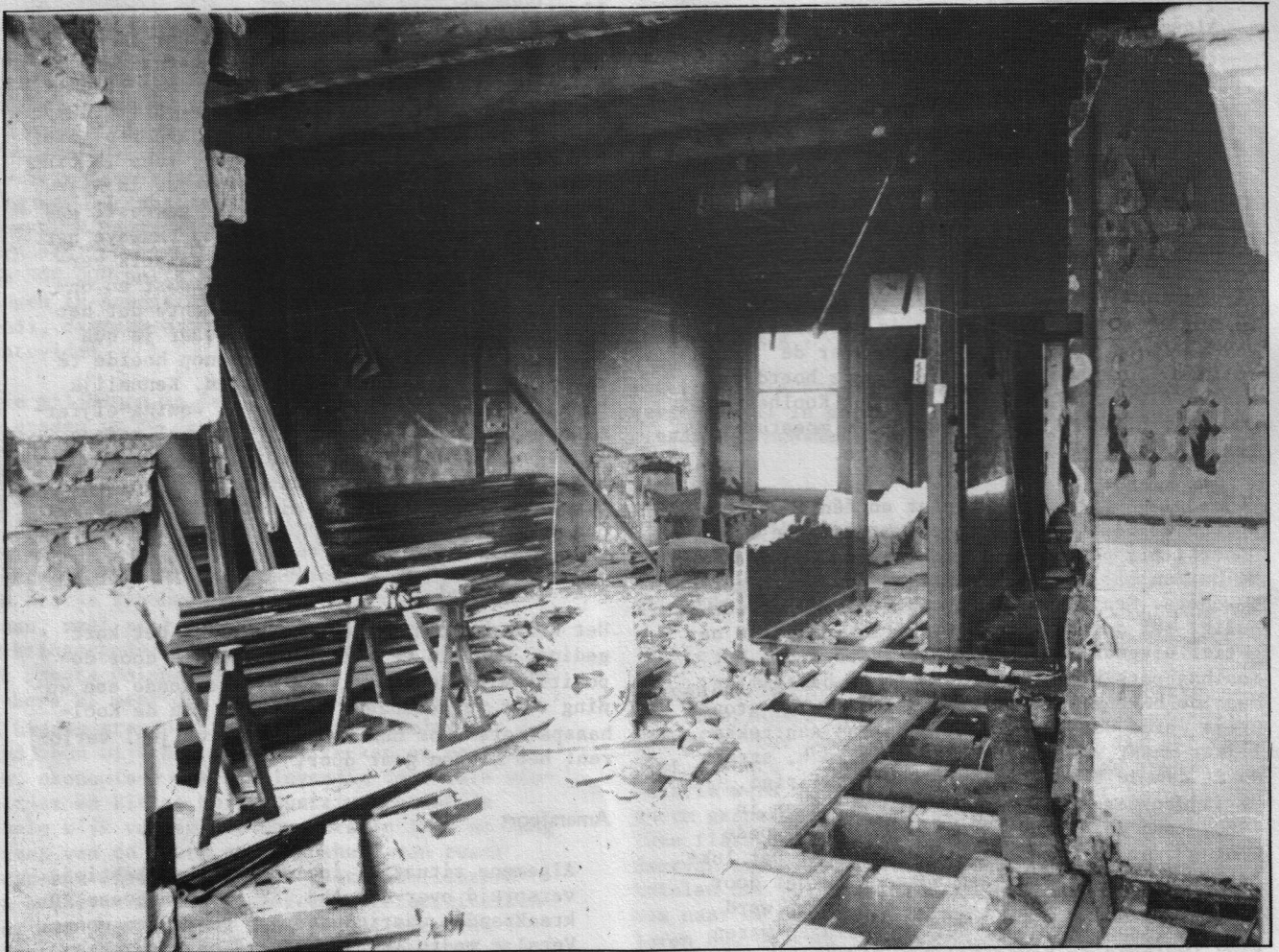
hoogtepunt een boerenkoolmaaltijd op tweede kerstdag. Daar waren + 90 mensen. In totaal kwamen er gedurende de kerstdagen ongeveer 200 mensen.

De leeftijd van de bewoners ligt tussen de 18 en 31 jaar. Er wonen 8 meisjes en 12 jongens. Eén is werkloos, twee studeren (mbo en hbo), één is in militaire dienst, de rest werkt op een kantoor of in een fabriek. Onder de bewoners bevinden zich twee buitenlanders.

De godsdienstige achtergrond is o.a. als volgt:

- 2 roomskatholiek.
- 4 gereformeerd.
- 3 hervormd.
- 1 graalbeweging.
- 1 geen.

Ook in deze groep doet zich nu het verschijnsel voor dat men zegt in de toekomst graag samen te willen blijven wonen. Het leven als groep heeft voor hen kennelijk vele positieve kanten.

Nog een opname van de Jodenbreestraat 24: wat de krakers aantreffen toen ze binnenkwamen

Hoofdstuk II

Woningnood

Woningnood en leegstand vormen de achtergrond van het verschijnsel 'kraken'. In dit hoofdstuk willen we aandacht besteden aan de woningnood.

De ontwikkeling van de woningmarkt, landelijk

Het begrip woningnood kwam de laatste jaren zelden meer voor in de krantenkoppen. Uit een overzicht van 10 jaar voorlichting over de woningnood blijkt hoezeer de indruk is gewekt dat de woningnood niet meer bestaat ('Over woningnood gesproken en gelogen', Stichting Landelijk Werkverband Huisvestingsnood, Den Haag, januari 1977). De laatste tijd is dit overigens naar onze indruk, althans wat de pers betreft, weer aan het veranderen.

Een voorbeeld van merkwaardige overheidsvoorlichting is te vinden in het op 1 april 1977 door minister Gruyters uitgebrachte Structuurschema Volkshuisvesting. Daar staat op bladzijde 19 onder de titel 'De woningproductie' de volgende passage: "Op 1 januari 1975 bedroeg de behoefte ca. 4.160.000 woningen. Tezamen met de 2½ % friktieleegstand hadden er daarom ongeveer 4.260.000 woningen moeten zijn. Het administratieve voorraadcijfer bedroeg in 1975 4.313.000 woningen. Dit aantal is echter te hoog. Na enquêtering bij de gemeenten kon het cijfer nader worden vastgesteld op ongeveer 4.280.000 woningen. Daarvan zijn er naar schatting 20.000 die als tweede woning gebruikt worden. De netto woningvoorraad die geschikt was voor permanente bewoning bedroeg dus op 1 januari 1975 4.260.000; over het gehele land genomen waren aanbod en vraag derhalve in evenwicht. (onderstreept door ons). Einde 1975 moest een groot buitenlands migratiesaldo bijgeboekt worden, onder andere als gevolg van de immigratie van rijksgenoten in dat jaar. Tezamen met de binnenlandse vraag van 113.200 bedroeg de totaal benodigde produktie 134.800 woningen, terwijl de werkelijke produktie 120.500 beliep. Door deze additionele vraag ontstond in dat jaar een produktietekort van 14.000 woningen. Deze berekeningen worden bevestigd door de leegstandsstatistiek, die een teruggang laat zien van 95.000 leegstaande woningen op 1 april 1975 naar 86.000 woningen op 1 april 1976. Hoewel het overdreven zou zijn thans opnieuw van een landelijk woningtekort te spreken, kan men wel konkluderen, dat de markt weer krap begint te worden."

Twee dingen vallen op. Ten eerste, dat de woningnood van na 1975 wordt geweten aan het migratiesaldo (m.a.w. de Surinamers krijgen de schuld). Ten tweede, dat het bestaan van deze woningnood tegelijk wordt ontkend doordat het probleem wordt beschreven in termen van landelijke getallen, alsof dat iets zegt.

Dat vraag en aanbod landelijk in evenwicht zijn is een irrelevant gegeven: het gaat om vraag en aanbod per regio of plaats, en per bevolkingsgroep. Toch wees minister Gruyters in een Brief d.d. 20.9.77 terug naar het

Struktuurschema Volkshuisvesting, voor een overzicht van aard en omvang van de woningbehoefte.

Een ander geluid klonk al in het rapport dat op 9 februari 1977 door de Commissie Bevolkingsvraagstukken (Commissie Muntendam) aan de regering werd overhandigd onder de titel: 'Bevolking en Welzijn in Nederland'. Deze kommissie raamt het huidige woningtekort op 400.000 en meent sterke aanwijzingen te hebben, dat dit tekort grotendeels "toevalt" aan de categorie één- en tweepersoonshuishoudens. Dit rapport is gebaseerd op landelijke gegevens over de bevolkingsopbouw. Maar ook al zijn deze cijfers realistischer dan die van de minister, er valt moeilijk een beleid op te baseren zolang de cijfers niet per regio en per bevolkingscategorie uitgesplitst zijn. Landelijke gegevens hebben alleen zin als zij gebaseerd zijn op regionaal onderzoek naar aard en omvang van de behoefte.

Toch gaven in een Brief van 27 april 1977 de bewindslieden van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in feite het probleem toe. Zij gaven daar een samenvattend overzicht van de ontwikkelingen ten aanzien van de volkshuisvesting in de afgelopen vier jaar. Daarin werd onder andere gesteld, dat zich in de verwezenlijking van het woningbouwprogramma een verdere "verbijzondering" heeft voorgedaan. Deze hangt samen met het verschuiven van het karakter van de woningnood. De problemen concentreren zich in sterkere mate bij bepaalde groepen van de bevolking en op bepaalde plaatsen. Dat eerste heeft geleid tot vele maatregelen voor bijvoorbeeld de alleenstaanden en de tweepersoonshuishoudens. Het tweede heeft onder meer geresulteerd in verhoogde aandacht voor de taakstelling van de zogenaamde groeikernen en -steden. Aldus de bewindslieden.

Zo dringt het besef langzaam door dat de woningnood regionaal voor bepaalde bevolkingscategorieën wel degelijk nog bestaat en toeneemt (onder andere ouders zonder kinderen, ongehuwden, gescheiden mensen, ouderen, werkende jongeren, buitenlandse arbeiders). De "vele maatregelen" van de bewindslieden slaan op de Nota Alleenstaanden en Tweepersoonshuishoudens van staatssecretaris Van Dam (zie volgende paragraaf). Maar deze nota, uitgebracht in juni 1975, biedt nog weinig soelaas. Anno 1977 zijn krepeergevallen van woningnood nog steeds aan de orde van de dag.

Een voorbeeld. Eén van de leden van onze kommissie ontdekte onlangs, dat vlak om de hoek van zijn eigen (koop)woning een turks gezin van zeven personen op één kamertje woonde. De man was reeds vele jaren in Nederland en had van de gemeente toestemming gekregen zijn gezin te laten overkomen. Het kon een paar weken duren voordat passende woonruimte was gevonden, zo stond in de brief, en intussen zou hij zelf iets moeten regelen. Hij had zijn vrouw en vijf kinderen daarom zolang in z'n eigen kamer ondergebracht. De paar weken wa-

ren inmiddels uitgelopen tot meer dan een half jaar. De vrouw, chronisch ziek, lag steeds in bed. Kinderen van 3 à 4 jaar moesten soms tot na middernacht op straat spelen. De arts van de vrouw had al enkele noodbrieven aan gemeentelijke instanties geschreven, hoewel - zoals hij zei - er instructies zijn om dat niet te doen omdat met medische urgentie toch geen rekening kan worden gehouden. Het had niet geholpen. De gemeente wist te melden, dat de wachtlijst voor 5-kamerwoningen nog erg lang was en dat er gemiddeld twee per maand vrij kwamen. "En een 4-kamerwoning?" Nee, dat was asociaal voor zo'n groot gezin. Het is uiteindelijk gelukt dit gezin te helpen, maar daarvoor is dan een onbekend ander noodgeval weer een plaats gezakt.

De Nota Van Dam.

In de Nota Alleenstaanden en Tweepersoonshuishoudens van staatssecretaris Van Dam wordt nu het recht van iedereen boven de 18 jaar op zelfstandige woonruimte erkend. Hieraan is jarenlange druk vooraf gegaan, uit verschillende hoek. De jongeren-organisaties van de drie vakcentrales brachten in 1967 de schrijnende woontoestanden van werkende jongeren aan het licht. De CHU vroeg in haar verkiezingsprogramma van 1967, op een tijdstip dat door de regering de woningnood als bijna opgelost werd beschouwd, bijzondere aandacht voor de huisvesting van onder andere jong-gehuwden, bejaarden, alleenstaanden en studenten. En de kraakacties in de tweede helft van de jaren zestig, die culmineerden in de nationale kraakdag in mei 1970, zorgden ook voor nieuwe aandacht voor de woningnood. In het kader van de Nota Van Dam zouden er tot 1980 40.000 woningen voor jongeren gebouwd moeten worden bij een gekonstateerde behoefte van 150.000 in Nederland. De werkelijke behoefte zal volgens de laatste gegevens 250.000 zijn. In 1976 heeft men echter niet eens het streefgetal van 4000 woningen gehaald, vooral omdat de regeling te weinig financiële mogelijkheden biedt en omdat de gemeenten nog nauwelijks concrete bouwplannen hebben. In 1976 zijn er nog geen 500 woningen voor jongeren in aanbouw genomen.

Door de Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting (LOBH) werd onlangs gekonstateerd dat in 1976, het eerste jaar dat de Nota Van Dam van kracht was, ca. 600 wooneenheden in het kader van die Nota werden goedgekeurd (in plaats van de geplande 4000). Voor 1977 waren 6000 wooneenheden gepland. Per 24 juni 1977 waren ca. 1000 nieuwbouweenheden en ruim 300 verbouweenheden goedgekeurd. Daarbij dient te worden overwogen dat veel van de goedgekeurde plannen nog uit de oude doos van de studentenhuisvesting komen.

In Arnhem is het gemeentebestuur een groot voorstander van de bouw van Van Dam-woningen. Maar bewoners van wijken waar zulke projecten zijn gepland hebben bezwaarschriften ingediend en protestacties gevoerd omdat zij niet gesteld zijn op de komst van

jongerenhuisvesting. Verbouw van bestaande grote panden is vrijwel niet meer mogelijk door de excessieve prijsstijgingen van onroerend goed van het laatste jaar. Tenslotte blijkt dat de premiewoningen uiteindelijk vaak te duur zijn voor jongeren, al komen door de grote vraag ernaar van anderen wel wat meer kamers en goedkopere kleine woningen vrij.

In Ermelo had de gemeente een plan gemaakt om 42 felbegeerde Van Dam-woningen te bouwen. Maar vanwege de aanwezigheid van zelfstandige sanitaire voorzieningen besloot de provinciale direktie volkshuisvesting dat ze als kleine (normale) woningen moesten worden beschouwd. Ze waren dus niet subsidiabel (tenzij men ze van het al toegewezen contingent zou aftrekken). De Werkgroep Slecht Behuiscen in Ermelo heeft in 1977 een enquête gehouden onder 250 werkende jongeren. Eenderde bleek in zomerhuisjes en caravans te wonen. Ook gezinnen wonen klandestien op deze manier. (N.B. Zeer onlangs kwam het bericht dat het plan toch subsidie kan krijgen).

In 1969 voorspelde de regering, dat het woningtekort in 1970 vrijwel zou zijn verdwenen. Het beleid van minister Schut leidde tot hevige politieke discussies, maar onder woningnood verstonen voor- en tegenstanders vooral: het woningtekort van jonge, pas getrouwde gezinnen. Toch was op dat moment het percentage alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens al meer dan 40% van het totaal aantal huishoudens in Nederland.

In andere landen was het nog hoger:

Land	alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens	
	1960:	1970:
België	47,7 %	49,0 %
Frankrijk	46,4 %	46,2 %
Hongarije	40,7 %	43,1 %
Zwitserland	40,7 %	47,8 %
Nederland	37,9 %	43,7 %

Al op 30 oktober 1975 zette drs. S. Boerlage in 'Intermediair' uiteen, dat in Nederland dit percentage tegen het eind van de jaren tachtig zal oplopen tot 65 %. In een artikel in 'Woningraad' van 5 augustus 1977 becijfert het LOBH dat het aantal één- en tweepersoonshuishoudens van 18 tot 30 jaar in de komende tien jaar zal stijgen met ca. 300.000. Naar schatting zullen er voor deze categorie alleen al in 1981 400.000 en in 1985 500.000 woningen nodig zijn. De Staatscommissie Bouwplanning schatte onlangs de benodigde aantallen op 200.000 resp. 300.000.

De woningbehoefte plaatselijk

In de Memorie van Toelichting bij de begroting

voor 1978 van het MVR0, wordt melding gemaakt van diverse onderzoeken zoals:

- een landelijk woningbehoefte-onderzoek, waarvan de resultaten op dit moment verder worden uitgewerkt;
- een regionaal gedifferentieerd woningbehoefte-onderzoek, waarvan de eerste resultaten in de tweede helft van 1978 beschikbaar zullen zijn;
- een onderzoek in 111 gemeenten in het kader van de Nota Huisvesting Een- en Tweepersoons-huishoudens, waarvan de resultaten in de loop van 1977 en 1978 ter beschikking zullen komen;
- een oriënterend onderzoek naar de relatie tussen woonsituaties en welbevinden, waarover begin 1978 een eindrapport zal worden uitgebracht.

Grof gezegd: het stikt van de onderzoeken. In onderzoek is en wordt veel geld geïnvesteerd. Maar de beschikbare onderzoeken zeggen weinig. Niet alle behoefte is geregistreerd en de onderzoeken bieden onvoldoende aanknopingspunten voor een plaatselijk bouw- en toewijzingsbeleid.

Om een indruk te geven van de huidige woningnood laten wij hier enkele cijfers volgen, - met de kanttekening dat ze om redenen die per plaats verschillen gebrekkig zijn.

Wat hier volgt is een zeer globale inventarisatie van de aantallen geregistreerde woningzoekenden in diverse plaatsen in ons land, medio 1977.

Amsterdam:	30.000	ingeschreven woningzoekenden (met urgentieverklaring).
Den Haag:	20.000	ingeschreven woningzoekenden.
Utrecht e.o.:	15.000	ingeschreven woningzoekenden (met sociale of economische binding).
Aggl. Eindhoven:	8.000	ingeschr. woningzoekenden
Enschede:	5.000	" "
Maastricht:	5.000	" "
Heerlen:	4.000	" "
Dordrecht:	4.000	" "
Tilburg:	4.000	" "
Helmond:	3.250	" "
Deventer:	3.000	" "

Ook minder grote gemeenten en kleine plaatsen in bijna elk landsdeel kennen naar verhouding grote aantallen woningzoekenden. Blijkens een inventarisatie van de Jeugd- en Jongerenraad Noord-Brabant o.a.:

Waalwijk:	ca. 800	ingeschreven woningzoekenden
Vught:	500	" "
Deurne:	500	" "
Boxtel:	500	" "

Het aantal woonruimte-zoekenden is naar onze stellige indruk alom nog steeds groeiend.

Minister Gruyters heeft regelmatig geklaagd over het gebrek aan gegevens op zijn ministerie. "... die zijn er niet en nooit geweest. Ik mis tot op heden elk inzicht in de bouwbehoefte." (Elseviers Weekblad, 24 mei 1975). Dit belette hem merkwaardigerwijze niet om te stellen dat de behoefte systematisch was overschat. "De échte woningnood is in feite opgelost." En kort daarvoor: "Alles wat we meer bouwen dan 115.000 woningen is bouwen voor leegstand." (Algemeen Dagblad, 13 maart 1975).

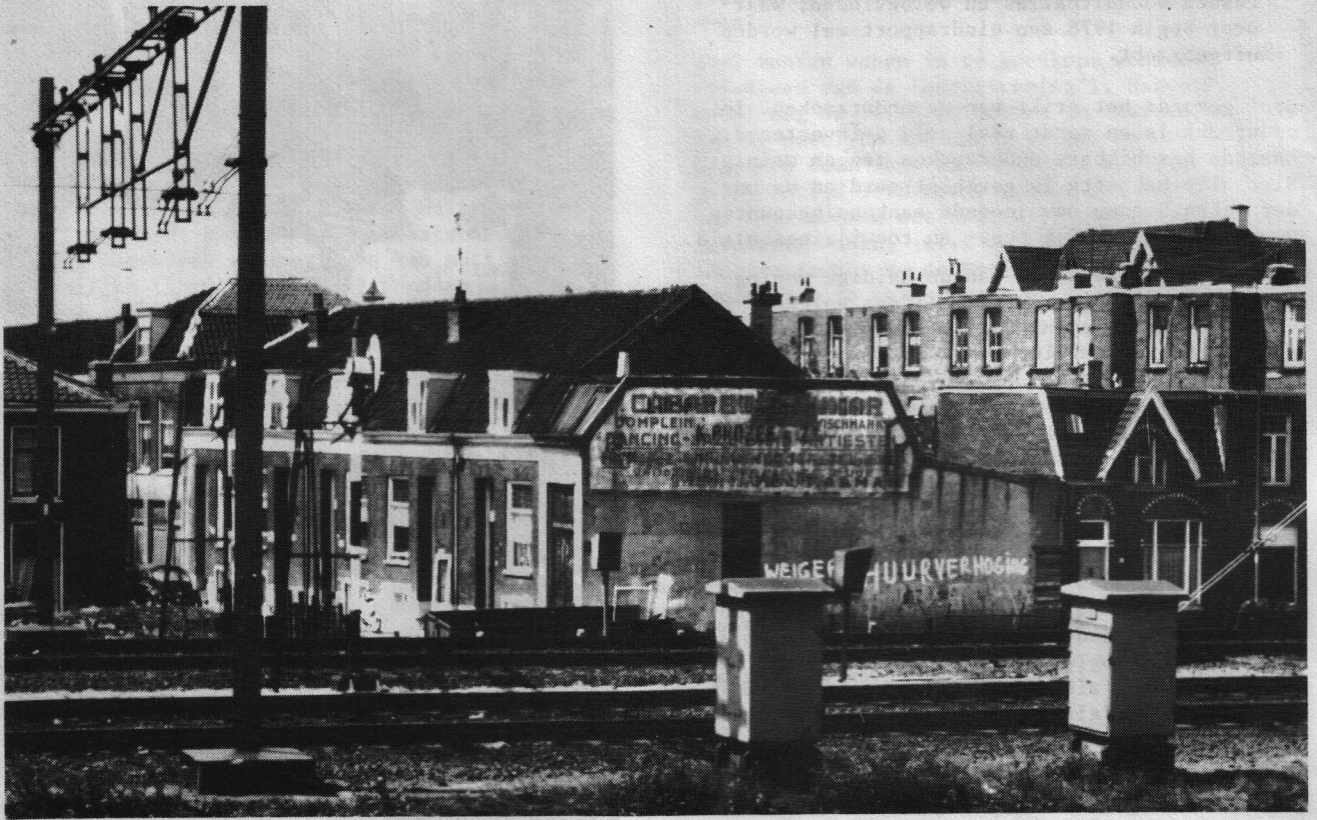

Uit een Zwartboek over de huisvesting van buitenlandse arbeiders in Roosendaal, 1975.

Het is duidelijk dat bepaalde groepen meer klem zitten dan andere. Een voorbeeld uit de sfeer van de huisvesting van buitenlandse werknemers is al genoemd. Het recht op samenwonen komt bij hen de laatste tijd meer in de verdrukking: het gezin mag nu na een aantal jaren wel overkomen, maar sinds kort geldt daarbij de voorwaarde dat er passende woonruimte is - en die is er natuurlijk niet. Een geheel andere groep vormen de pas gescheidenen. Zij komen in toenemende mate naar kraakspreekuren. Uit echtscheiding resulteert meestal een verdubbeling van de vraag naar woonruimte in de huursektor. In het arrondissement

Utrecht worden op dit moment per week 130 echtscheidingszaken aanhangig gemaakt. Eén op de 4 à 5 huwelijken in Nederland eindigt tegenwoordig in echtscheiding. Een derde voorbeeld vormen de mensen die in velerlei soorten inrichtingen verblijven, met name psychiatrische en hulpverleningsinstellingen. Uit verschillende plaatsen zijn ons voorbeelden bekend waar woningbouwcorporaties en andere instellingen sterk aarzelen om aan "ex-patiënten" te verhuren. In totaal kan in een kwart van het aantal "gevallen" dat in aamerking komt voor "ontslag" dit geen doorgang vinden wegens het ontbreken van passende huisvesting.

wingsgebieden, dat ondanks huursubsidies veel mensen met een zeer laag inkomen moeten bezuinigen op hun allereerste levensbehoeften om de huur te kunnen opbrengen. Men dient hierbij te bedenken, dat in ons land - anders dan algemeen wordt verondersteld - de overheidsbestedingen voor volkshuisvesting meer ten goede komen aan de hogere inkomens dan aan de lagere. Dit was de konklusie van het rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau 'Profijt van de overheid, de verdeling van uitgaven voor volkshuisvesting en onderwijs in 1975.' (Dit rapport noemt o.a. cijfers van f 1600,-- netto per huishouden die terecht komt bij de 10% hoogste inkomens, en f 200,-- per huishouden

"Weiger huurverhoging" in Utrecht

Overheidsbeleid.

De woningnoodproblemen in een aantal belangrijke regio's zijn verergerd na de liberalisatie van de woningmarkt na 1967 in Nederland. Door het enorm snel oplopen van de kostprijshuren in de nieuwbouw werd een systeem van individuele huursubsidie onontbeerlijk. In de praktijk blijkt deze maatregel voor bepaalde inkomenscategorieën onvoldoende te zijn om de sterk gestegen huren te compenseren.

Zo blijkt uit een amsterdams onderzoek van de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting van 1976 in nieuwe woningwetbouw in stadsvernieu-

die terecht komt bij de 10% laagste inkomens).

Na 1967 is ook een liberalisatie opgetreden in het woonruimteverdelingsbeleid. De woonruimtetwet van 1947, volgens de considerans van de wet bedoeld voor een doelmatige verdeling van de beschikbare woonruimte, in het belang van de economisch zwakkeren, werd in 1969 voor een aantal gebieden buiten werking gesteld (de zogenaamde geliberaliseerde gebieden).

Na 1971 werd de huurliberalisatie in meer delen van het land ingevoerd. Minister Udink was een groot voorstander van doorstroming (die ook nu

WONINGNOOD

nog een ernstig probleem is: 18% van de woningwoningen wordt bewoond door mensen met een te hoog inkomen). Het beleid in die tijd ondervond echter onder meer de kritiek dat de woningbouw meer aandacht had als economisch goed dan als sociaal probleem (volkshuisvestingscongres in Den Haag, december 1972).

Mede doordat behoefte en aanbod uiterst gebrekkig op elkaar zijn afgestemd is na 1973 de woningbouwproductie ernstig gedaald (van 150.000 in 1973 tot 110.000 in 1976). En de aard van aanbod en behoefte schieten vaak geheel langs elkaar heen. De woningbouw in stadsvernieuwingsgebieden komt b.v. nog nauwelijks van de grond, hoewel er grote behoefte aan is.

Ook de in de Nota Van Dam aangekondigde verbouw van bestaande grote panden voor een- of tweepersoonshuishoudens, waar - zoals hiervoor uiteen is gezet - ook grote behoefte aan bestaat, is nog nauwelijks van de grond gekomen. (Een van de redenen is terecht: de overheid kan het zich niet veroorloven om met gemeenschapsgelden het speculatief bedrijf te subsidiëren).

In "Economisch Statistische Berichten" van 7 september 1977 wordt nog eens gekonstateerd dat er in het bijzonder in de grote steden nog steeds woningnood is. Alsook dat de statistische informatie hierover onvoldoende is. En tevens, dat de (geregistreerde) leegstand in de grote steden procentueel hoger is dan het landelijk gemiddelde en dat het daarbij vrijwel steeds gaat om reeds eerder bewoonde woningen. Verondersteld wordt dat de gehanteerde distributiesystemen een vertraging in het opnieuw in gebruik nemen van woningen in de hand werken. Maar alvorens naar de leegstand te gaan kijken, willen we een nadere blik slaan op een bekend voorbeeld van woningnood: Amsterdam.

Ter illustratie: Amsterdam

Om te illustreren hoe groot de woningnood op dit moment is, volgen hier enige gegevens met betrekking tot Amsterdam.

Op 28.6.1976 stonden 28.472 mensen als urgent ingeschreven bij de dienst Herhuisvesting van Amsterdam. Het aanwijzen van iemand als urgente berust op een selectie. Alleen urgenten komen in aanmerking voor een woning uit de distributiesector (huur van f 50,-- tot f 375,-- per maand).

Iemand die als urgent is aangewezen krijgt niet onmiddellijk een woning, maar moet gemiddeld nog minstens twee jaar wachten voor hem een woning wordt aangeboden. Voor een één- of tweekamerwoning is de wachttijd bijna drie jaar, voor een driekamer-bovenwoning tien maanden en voor een vierkamer-benedenwoning drieënveertig maanden.

Voor een urgentiebewijs kom je alleen dan in aanmerking:

- als je ouder bent dan 25 jaar;

- als je al twee jaar in het Bevolkingsregister van Amsterdam staat ingeschreven;
- als je inkomen onder de ziekenfondsgrens ligt;
- om als echtpaar in aanmerking te komen, moet je langer dan één jaar op hetzelfde adres zijn ingeschreven.

Door deze kunstmatige beperkingen zegt het cijfer van het aantal urgenten niet veel over de echte woningnood.

Het werkelijke aantal woningzoekenden is veel groter. Het aantal woningzoekende jongeren onder de 25 jaar bedraagt minstens 27.000 in Amsterdam. Daarbovenop komt een aantal van minstens 2000 stadsvernieuwingsurgenten per jaar die een claim op het distributiebeestand zullen doen. (In Amsterdam staan op dit moment 90.000 woningen die zo slecht zijn dat ze of vervangen of geheel vernieuwd moeten worden). Dit betekent dat het werkelijke aantal woningzoekenden op dit moment alleen in Amsterdam minstens 60.000 personen omvat.

De urgentie is vooral gekonsentreerd bij de laagste inkomensgroepen. Uit een onderzoek van de gemeentelijke dienst Herhuisvesting in november 1977 met betrekking tot de amsterdamse Nieuwmarktbuurt bleek bijvoorbeeld dat 44% van de urgenten in deze buurt een inkomen had van minder dan f 1000,-- bruto per maand en 81% een inkomen van minder dan f 1700,-- per maand.

Wat zijn de perspectieven voor de urgenten van Amsterdam?

De vorige wethouder van Publieke Werken en Stadsontwikkeling, Lammers, in een interview:

"Alleenstaanden beneden 25 jaar komen in Amsterdam niet eens voor een distributiewoning in aanmerking, omdat de verdeling van de schaarste tot nu toe niet toelaat dat de groep van urgenten wordt uitgebreid. Zo ook 3500 jonggehuwden, die het eerste jaar van hun huwelijk niet in aanmerking komen voor een woning in de distributiesector. Ook voor de 9300 gezinnen met drie personen op twee kamers en voor de 4400 gezinnen van vijf personen op drie kamers wordt tot nu toe niets gedaan wegens gebrek aan mogelijkheden." (De Nederlandse Gemeente, 5 juni 1975).

Voor de jongeren wordt de toestand alleen maar erger. De gemeentelijke Nota Huisvesting Jongeren en Jonggehuwden in Amsterdam van 22 mei 1974 hierover:

"Het is echter onmogelijk om systematische hulp te gaan bieden aan alle vraag naar woonruimte, die uit deze groep van de bevolking voortkomt. Hiertoe ontbreekt een woonruimte-aanbod, dat in enige verhouding staat tot de vraag. In de eerste periode zal de hulp zich derhalve moeten beperken tot gevallen van acute nood."

"De particuliere kamermarkt is, voorzover het redelijke en betaalbare kamers betreft, prak-

tisch afgeroomd."

"Een aantal redenen maakt, dat de problemen rond het huren en verhuren van kamers groter worden. Allereerst loopt het aantal verhuurbare kamers ten gevolge van de grotere welvaart terug. Voor veel gezinnen is de noodzaak, iemand op kamers te nemen, verdwenen."

"Ten tweede neemt het aantal jongeren dat in steden een kamer zoekt toe (...) omdat veel jongeren na het volbrengen van de leerplicht een dagopleiding volgen, terwijl ook langzamerhand

meer werkende jongeren zelfstandig willen wonen. Voorts is er het probleem van de huurprijs. In de praktijk wordt deze prijs bepaald door vraag en aanbod en niet op grond van wettelijke bepalingen, zoals opgenomen in de artikelen 6 en 7 van de huurwet. Door de hiervoor geschetste problemen bij kamerverhuur is het duidelijk, dat de schaarste-factor medewerkt aan praktijken van te hoge huren en verschijnselen als sleutelgeld en overnamekosten."

Hoofdstuk III

Leegstand

We hebben gezien welke behoefte aan woonruimte achter het kraakverschijnsel zit. Na de vraagkant moet nu de aanbodkant aan bod komen: de leegstand.

Cijfers

De landelijk geregistreerde (CBS-gegevens) leegstand bedroeg in procenten van de totale woningvoorraad:

- vóór en in 1972: minder dan	1,5%
- per 1 april 1973:	1,9%
- per 1 april 1974:	2,2%
- per 1 oktober 1975:	2,2%
- per 1 oktober 1976:	2,0%
- per 1 april 1977:	1,8%

Volgens het structuurschema Volkshuisvesting lijkt een landelijk gemiddelde friktieleegstand van 2,5% van de voorraad voldoende om de plaatselijke woningmarkten goed te doen functioneren. Maar als bij een verzadigde markt 2 à 2,5% als normaal wordt gezien, mag men de zaak niet om draaien en zeggen dat 2 à 2,5% normaal is nu de markt helemaal niet verzadigd is.

Overigens moet bij deze cijfers alvast worden bedacht, zoals zo dadelijk wordt uiteengezet, dat de officiële geregistreerde leegstandcijfers niet kloppen met de feitelijke leegstand, noch een indicatie geven van woonbehoeften en evenmin van het aantal panden, die voor bewoning geschikt zouden kunnen zijn, maar die voor andere doeleinden worden aangewend.

Voorts: de percentages komen bijna twee keer zo hoog te liggen, wanneer men het officiële leegstandpercentage niet afzet tegen de totale (100%) woningvoorraad, maar tegen het gedeelte ervan waar de woningnood het meest knelt, nl. het huurbestand (dat is 60% van het totaal).

In diverse plaatsen hebben actiegroepen en belangenorganisaties (voor jongerenhuisvesting, etc.) zelf tellingen verricht omdat ze de officiële gegevens niet toereikend vinden. Zo heeft de Belangenvereniging één- en tweepersoonshuishoudens Maastricht eind 1977 zo'n 600 leegstaande en gedeeltelijk leegstaande panden gefotografeerd, alleen al in de binnenstad. Ons is niet bekend hoeveel mutatieleegstand hierbij zit.

In heel Nederland stonden in 1975 ca. 100.000 woningen leeg, volgens de officiële cijfers. Om een analyse van de leegstand te maken, bekijken we de cijfers van Amsterdam wat nader. Daar bedroeg de administratieve leegstand in 1975 8700 woningen; dat is 3% van de woningvoorraad. Van deze 8700 stonden er 2147 langer dan een half jaar leeg. (bron: 'De langdurige leegstand van woningen in Amsterdam', rapport Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting, augustus 1976).

Van de hiertoe behorende gewone woningen, 1416 (60%), bleek meer dan de helft toch bewoond te zijn, waarvan 20% gekraakt. De officiële leegstandcijfers van het Centraal Bureau voor Sta-

tistiek en de gemeenten berusten op een vergelijking van het aantal in de woningkartotheek (in Amsterdam daterend uit 1936!) geregistreerde woningen en het adressenbestand van het Bevolkingsregister.

Het werkelijk aantal lege woningen is echter veel groter, omdat de laatste dertig jaar veel woningen al of niet illegaal onttrokken zijn aan het woningbestand om er bedrijfsruimte van te maken. Deze vallen als ze leegkomen niet onder de leegstandcijfers. Op deze manier staan er in de stad vele honderden woningen al jarenlang leeg. Opvallend is, dat nergens in Amsterdam betrouwbare gegevens zijn te verkrijgen over het aantal ex-woningen die leegstaan en het aantal bedrijfspanden die niet meer als zodanig worden gebruikt.

Een ambtenaar: "Een grootscheeps onderzoek zou inderdaad nodig zijn. Aan de hand van de resultaten moet je dan een beleid uitstippelen." (Parool 7 juli 1976).

Nergens zijn betrouwbare cijfers over de werkelijke leegstand voorhanden.

Zeker is dat ook de leegstand van bedrijfsruimte zeer hoog is.

Het zou de moeite waard zijn na te gaan hoeveel hiervan in het bezit van de gemeente is. Zulke panden zou de gemeente ter beschikking kunnen stellen voor huisvesting van jongeren en alleenstaanden. Voor bijvoorbeeld een stichting voor dit doel zou de gemeente een nuttige rol kunnen vervullen door behulpzaam te zijn bij de aankoop van lege of vrijkomende bedrijfs- en kantoorpanden. Verbouwkosten kunnen mede worden bestreden uit het al jaren geleden gevormde fonds voor woningonttrekking (thans f 200,- per m²).

In de regio Amsterdam (inkl. Diemen en Amstelveen) staat op dit moment meer dan 300.000 m² kantoorruimte leeg. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen moderne kantoorruimte, waaraan wel behoefte is, en oudere kantoorruimte, waaraan geen behoefte meer is (vooral in de binnenstad). De behoefte aan voor kantorenbouw bestemde grondoppervlakte is door de gemeente Amsterdam systematisch overschat. De nu al in de huidige plannen van de afdeling Stadsontwikkeling opgenomen kantoorruimte is voldoende om de behoefte tot ver in de 21ste eeuw te dekken. (Aldus het proefschrift van Dr. J. Funken 'De kwantitatieve behoefte aan kantoorruimte - Een verkenning voor de agglomeratie Amsterdam op middellange termijn', okt. 1976. Dr. Funken beveelt aan "een proces van herbezinning in gang te zetten teneinde tot voor de samenleving meer zinvolle bestemmingen van de betreffende gronden te geraken.")

Hoe ontstaat de echte leegstand?

We sommen nu een aantal oorzaken op voor het ontstaan van de echte leegstand (dus niet de door de overheid geregistreerde administratieve leegstand).

1. Gebrek aan onderhoud.

In Amsterdam krijgt een eigenaar een aanschrijving om z'n pand op te knappen als dat niet in goede staat verkeert. Als hij kan aantonen dat opknappen niet rendabel is, krijgt hij het alternatief "staken gebruik". Dat betekent, dat de bewoner als stadsvernieuwingsurgente aan een andere woning geholpen wordt en dat het gebruik van het pand wordt gestaakt door het interieur te vernielen en het dicht te timmeren. Het pand wordt niet gesloopt en blijft leeg totdat hetzij de gemeente, hetzij een andere particulier tot verbetering overgaat. Dit vindt in alle wijken plaats.

2. Toekomstige sloopplannen.

Vooraf in de 19de eeuwse wijken zijn veel panden bouwkundig zo slecht dat ze op den duur gesloopt moeten worden. Zolang de andere naburige bewoners nog geen andere huisvesting is aangeboden, kan nog geen sloop plaatsvinden. Het gevolg is, dat veel panden van gemeentewege van binnen worden vernield en dichtgetimmerd, waarna deze panden vaak nog jaren leegstaan, alvorens sloop plaatsvindt. Dit betreft enkele duizenden woningen.

3. Winstmotieven.

In de binnenstad en de duurdere 19de eeuwse wijken ligt de zaak anders. Daar worden panden leeggemaakt, omdat ze leeg een veel hogere prijs opbrengen of om ze in de toekomst duur te restaureren of om door sloop in de toekomst de grond een lukratievere bestemming te geven (kantoor, hotel, bank).

Er zijn verschillende manieren om een woning leeg te krijgen.

- a. De eigenaar zegt dat hij gaat verbouwen en Herhuisvesting wijst daarna de woning niet meer toe. De eigenaar verbouwt niet en laat de woning vaak jaren leegstaan, om het pand duurder te kunnen verkopen als het hele pand leeg is.
- b. De eigenaar meldt de woning niet leeg.
- c. De eigenaar meldt de woning niet leeg en verandert de woning in bedrijfsruimte. (in de grote steden mag dit niet, volgens art. 56 woningwet, maar het gebeurt toch).
- d. De woning heet bedrijfswoning (geregistreerd als zodanig in 1936 op onduidelijke criteria) en valt buiten de door de gemeente gecontroleerde lege woningen en buiten de distributiesector. (Dit klopt ook niet volgens art. 56, maar in de praktijk stuit leeglaten op geen enkele belemmering, omdat de gemeente deze woningen nooit vordert).
- e. hetzelfde geldt voor woningen met een maandhuur onder de f 50,-- die eveneens niet onder de gemeentelijke distributie vallen. De woning is vaak onder de f 50,-- per maand vanwege een woontechnisch gebrek, bijv. omdat de deur van de w.c. op de keuken uitkomt, terwijl het pand verder wel in goede staat is.
- f. de eigenaar krijgt van de rechter toestemming de woning te ontruimen, omdat het een zogenaamde onderhuursituatie betreft (d.w.z. de woning wordt door onderhuurders bewoond) en daarvoor geldt geen huurbescherming tegenover de eigenaar.

- g. De huurder wordt er via druk, pesterijen of lawaai uitgewerkt, soms met het oogmerk om straks plaats te maken voor lukratievere huurders, zoals buitenlandse arbeiders, die met meerderen op één kamer woekerhuren moeten betalen.
- h. De eigenaar vraagt de gemeente om de huurder een andere woning aan te bieden omdat hij gaat restaureren of verbouwen. Meestal is de woning na verbouw of restauratie door een hogere huur buiten de distributiesektor gekomen en is de woning dus voor urgenten verloren.
- i. Bedrijfsruimten die uitstekend geschikt zijn als woonruimte en ook bedrijfswoningen worden jaren leeggehouden om er een lukratievere bestemming aan te geven.
- j. In alle grote steden blijkt enorm veel semi-leegstand voor te komen - d.w.z. dat veel gebouwen maar voor een klein deel werkelijk in gebruik zijn en verder leegstaan of als onnodige opslagruimte worden gebruikt. Deze semi-leegstand staat nergens officieel geregistreerd. Uit een utrechts onderzoek blijkt dat deze semi-leegstand aanzienlijk is.

4. Te hoge huren.

Door de hoge huren staan ook woningwetwoningen soms geruime tijd leeg. In Amsterdam bijvoorbeeld in de Bijlmermeer en in een stadsvernieuwingsbuurt als de Oosterparkbuurt. Dit omdat voor de betrokken stadsvernieuwingsurgenten de huren ondanks huursubsidies en huurgewinningsbijdragen toch te hoog zijn.

Konklusie: leegstand ontstaat door een viertal hoofdoorzaken:

- gebrek aan onderhoud.
- toekomstige sloopplannen.
- een leegstaand pand levert meer winst op.
- te hoge huren voor bepaalde inkomensgroepen.

Het zal geen nader betoog behoeven dat het hierboven geschetste beeld niet alleen voor Amsterdam geldt.

Het haagse raadslid Ten Velde (PvdA) heeft voor Den Haag het opkopen van nog bewoonbare panden, deze leeg krijgen en vervolgens er voor zorgen dat regen en wind vrij spel krijgen zodat de zaak verkrot en de gemeente een sloopvergunning geeft, gekenschetst als "een nieuwe methode om zich een bouwplaats in de stad te verwerven" (met name voor kantorenbouw). (Trouw, 23-6-77).

Cityvorming komt overal voor: alleen al door de plannen stijgt de grond (en daarmee de bebouwing daarop) in waarde en wordt te duur om op te wonen (behalve voor mensen die exorbitant hoge huren kunnen betalen). Overal wordt het voor eigenaars aantrekkelijk om een woning leeg te maken of, als hij leeg komt, leeg te houden om aldus te profiteren van de enorme prijsstijgingen van koopwoningen. Over het verband tussen leegstand en speculatie zo dadelijk meer. Eerst nog een opmerking over nieuwbouwleegstand. De nieuwbouwleegstand is weliswaar maar een klein deel van de totale leegstand,

maar speelt wel een rol in de meningsvorming over kraken. In het begin van de jaren '70 begon ook op grotere schaal nieuwbouwleegstand op te treden. Er zijn duizenden woningen gebouwd op plaatsen waar aan woningen met hoge huren geen of minder behoefte was.

Een voorbeeld was de woningnood in Schiedam. De situatie is hopeloos, zei de wethouder van Volkshuisvesting in 1972. Op dat zelfde moment stonden twee torenflats leeg, met meer dan 300 twee- en driekamerwoningen.

Landelijke leegstandcijfers werden destijds als argument aangevoerd dat de woningnood minder was geworden. De heer Drees (DS'70) herinnerde hieraan tijdens de behandeling van de anti-kraakwet in de Tweede Kamer. Toename van de leegstand is een gunstig bijverschijnsel van afnemende woningnood, meende hij, en bevordert een neerwaartse druk op prijzen en huren. (Handelingen 18 mei 1976, p. 4182). Als men op deze lijn verder denkt, kan men zelfs het optreden van massale leegstand als argument tegen het kraken zien. Wij menen dat uit de beschikbare feiten inzake de huidige leegstand voldoende blijkt dat deze redenering puur theoretisch is en geen stand houdt.

Het verband tussen speculatie en leegstand

Loopt u een eindje mee de straat in? Daar links staat een huis in de steigers. Die steigers staan er al jaren. Maar pas op, ze dienen niet het herstel, maar de verkrotting. De eigenaar heeft een groot gat in het dak laten slaan, zodat regen en wind vrij spel hebben. Kijk, u kunt zo de lucht zien. Rare zaak, hè? De gevel is namelijk een monument en als de zaak straks voldoende verkrot is, kan de eigenaar er met ferme overheidssubsidie gloednieuwe appartementen achter laten optrekken. Die doen 500 à 600 gulden huur per appartement per maand. Tel uit je winst. Hij had natuurlijk ook het huis voor veel minder geld een beetje kunnen opknappen voor de toenmalige bewoners. Maar die mensen betaalden misschien zo'n 80 à 100 gulden huur. En konden ook niet meer betalen. Kijk, daar aan de overkant hetzelfde. Daar heeft 'ie zelfs de vloeren uitgesloopt. Er woonde een oud echtpaar. Toen de huisbaas de huur opzegde zijn ze niet naar de rechter gegaan. Wisten zij veel.... Maar ze gingen er ook niet uit en ze zaten er nog toen een sloper in opdracht van de huisbaas een paar dakpannen vernielde. Dus begon het te lekken en toen de huisbaas ze een klein woninkje aanbod ver weg, hebben ze maar ja gezegd. Ze hadden hier dertig jaar gewoond en daarginds kennen ze kip noch kraai. Dezelfde dag dat ze vertrokken heeft 'ie de waterleidingbuizen kapot laten slaan, uit angst dat het huis gekraakt zou worden. Het wordt straks natuurlijk zoets als dat sjieke monumentje daarginds. Mooi 17de eeuws hè? Maar alleen voor de hoogste inkomens. De armen eruit, de rijken erin, dat is het vaste patroon. Kijk, die drie kleine pandjes daar zijn dichtgetimmerd, ook uit vrees voor krakers. Het huis schuin tegenover ons is gelukkig onlangs gekraakt. Het is een kolossaal pand waar 25 à 30 mensen prima kunnen wonen. Het stond al vier jaar leeg. Speculatie levert voor zo'n grote belegger meer op dan verhuur. Het aardige is dat er een gerucht gaat dat de gemeente zelf erop heeft aangedrongen om het maar eens te kraken. De gemeente wil het namelijk kopen en misschien zakt nu de prijs. Vlak om de hoek is een even groot pand, dat ook al jaren leegstaat. De oudere buurtbewoners hier zijn echt niet erg links of progressief, maar je zult ze nooit horen zeggen dat kraken niet mag omdat het privé-eigendom aantast, of dat soort opmerkingen. Ik zou willen dat mensen die zo gauw hun oordeel klaar hebben zelf eens contact zouden hebben met slachtoffers van de woningnood. Denk je eens in hoe het is om van het kastje naar de muur te worden gestuurd en dan te zien hoe vlak voor je neus goede panden aan het woobestand worden onttrokken omdat de belegger meer geld verdient als hij ze laat leegstaan. Vaak oordelen mensen doordat ze zelf geheel buiten dit soort werkelijkheid staan. En dat valt ze nauwelijks kwalijk te nemen.

LEEGSTAND

Aldus een stukje in de Vredeskrant 1976. Inmiddels is de leegstand in dit buurtje verder opgedrongen. Een grachtenpand dat deels als hotelletje dienst deed was op het moment van schrijven nog prima intact, en een maand later was het een krot. Het was gekocht door een spekulant, de ramen waren eruit geslagen, het dak vernield, de vloeren en plafonds verbrijzeld. Een ander pand wordt nu bedreigd. Het staat al een paar maanden leeg. De oude man die er woonde, is naar een bejaardenhuis vertrokken. Het huis is van zo'n instelling die oude pandjes zeer duur renoveert. Het pand daarnaast hebben ze ook al en die twee zullen ze wel tegelijk willen verbouwen. Dat betekent dat de mensen die daar wonen - twee vrouwen met twee kleine kinderen - gevaar lopen. De etage boven hen is net leeg gekomen, nu zij nog.... Wat moeten we doen? vragen buurtbewoners. Preventief kraken? Een andere benedenetage, weer verderop, is net vrij gekomen. De oude man die er al sinds vóór de oorlog een bedrijfsruimte had, heeft het zonder slag of stoot opgegeven toen de eigenaar met een advocaat en een deurwaarder kwam. Vooral oude mensen kennen hun rechten niet en zwichten gemakkelijk voor dit soort intimidatie.

Het kraakpand floreert uitstekend en heeft wat sfeer teruggebracht in de buurt. Klaverjasmiddagen, straatfeesten, poppenkast voor de kinderen, toneelvoorstellingen, enz. Het fungeert ook als opslagruimte voor meubels en andere spullen die zijn ingezameld voor politieke vluchtelingen uit Zuid-Amerika, die naar Nederland komen. De vele aktiviteiten betekenen wel dat het geplande systematische onderzoek naar speculatie in de buurt nog steeds niet op gang is gekomen.... Het kolossale pand om de hoek, waar minstens 30 mensen kunnen wonen, staat nog steeds leeg.

Betrouwbare onderzoeken naar het verband tussen speculatie en leegstand zijn zeer schaars. Uit wat beschikbaar is, blijkt dat speculatie met name in binnensteden en 19de eeuwse wijken een belangrijke oorzaak is van leegstand. De speculatie in woonpanden neemt de laatste drie jaar enorm toe.

Een zeer recent (nog niet gepubliceerd) onderzoek in de Nieuwmarktbuurt in Amsterdam wijst uit dat de laatste jaren ca. 20% van de aanwezige woningvoorraad is verkocht. Het merendeel hiervan betrof distributiewoningen. In zeer veel gevallen is er sprake van speculatieve verkopen. Gevallen waarbij de prijs in enkele weken verdubbelt komen regelmatig voor. Bij veel verkopen is sprake van leegstaande verdiepingen. De verkopen leiden bijna altijd tot het verloren gaan van de woning voor het distributiestand. (Nota over de stadsvernieuwing in de Nieuwmarktbuurt van de Bewonersraad Nieuwmarkt van december 1976). De cijfers worden binnenkort gepubliceerd. (Volgens de distributiebepaling van staatssecretaris Schaefer worden in een aantal gemeenten ook bij verkoop - onder een bepaalde prijs - eisen ge-

steld aan bewoning, opdat lagere inkomensgroepen, die economisch aan de betreffende gemeenten zijn gebonden, aan bod komen, maar in de praktijk werkt dat volstrekt onvoldoende.)

Voorlopige konklusies van een onderzoek van het sociologisch instituut van de Universiteit van Amsterdam naar onroerend goed transakties in de Jordaan, wijzen in dezelfde richting. Tussen 1 januari 1975 en 1 juli 1976 zijn in de Jordaan 598 panden en 80 appartementen van eigenaar verwisseld, dat is meer dan 15% van het aantal woningen. In deze anderhalf jaar is 10% van de woningvoorraad op deze wijze aan de distributie van Herhuisvesting onttrokken (Parool 4 februari 1977).

Een recent (januari '77) gepubliceerd onderzoek door de Dienst Volkshuisvesting van de gemeente Rotterdam, 'Speculatieve transakties op de Rotterdamse Woningmarkt' wijst hetzelfde uit.

Het rapport konkludeert:

"De verwerking van gegevens die betrekking hebben op de kadastrale mutaties uit de eerste vijf maanden van 1976 binnen de gemeente Rotterdam bevestigde ons vermoeden, dat er op de Rotterdamse woningmarkt transakties plaatsvinden die als nadelig voor het gemeentelijk volkshuisvestingsproces gekwalificeerd moeten worden. Wij doelen hier op transakties waarbij in zeer korte tijd woningen gekocht en verkocht worden met als enig doel het hiermee behalen van een zo hoog mogelijke winst."

Het onderzoek wees uit dat een tiental speculanten (vaak opererend in een B.V.) betrokken was bij 50% van de door splitsing van panden gecreëerde appartementen alsmede een aandeel van 20% had in verkopen van koopwoningen voor zelfbewoning. Dit over de hele stad. Ruim 77% van de speculatieve transakties (koop en verkoop met hoge winst) had plaats op één en dezelfde dag. In 43% van de gevallen werden daarbij winstmarges van meer dan 30% behaald.

Het rapport konkludeert dan ook:

"Bij een toenemende speculatie m.b.t. bestaande woningen ontstaat een blijvende onttrekking aan het huurregiem van woningen in de goedkopere sector."

"Naast de voorlichting op dit gebied zullen maatregelen getroffen moeten worden welke het optreden van speculanten op de Rotterdamse woningmarkt aan banden kunnen leggen."

In de Transvaalbuurt in Den Haag is door de "Wergroep Surinamers-Nederlanders" een zwartboek over verkoopschandalen gemaakt (1975). Van de woekerwinsten bleken veelal Surinamers het slachtoffer die, murw van het wachten op woningtoewijzing of van het inwonen bij familie, besloten om dan maar een etage te kopen. Dit leidde uiteraard tot rassen-spanningen: "De gemiddelde Nederlander die geen zicht heeft op hetgeen zich

werkelijk afspeelt, ziet niet anders dan dat de Surinamers alle beschikbare woningen krijgen toegewezen, terwijl er zoveel landgenoten al jaren bij Huisvesting staan ingeschreven." (blz. 37). De winsten van de huizenhandelaars kunnen oplopen tot 2000% (tweeduizend procent). De gevallen dateren van vóór het splitsingsverbod van staatssecretaris Schaefer (eind 1974) dat beoogt het in gedeelten verkopen van huizen ("horizontale verkoop") te bemoeilijken. De werkgroep werkt intussen aan een vervolg op het zwartboek. Het verslag is ook bij de Novib uitgegeven (begin 1978).

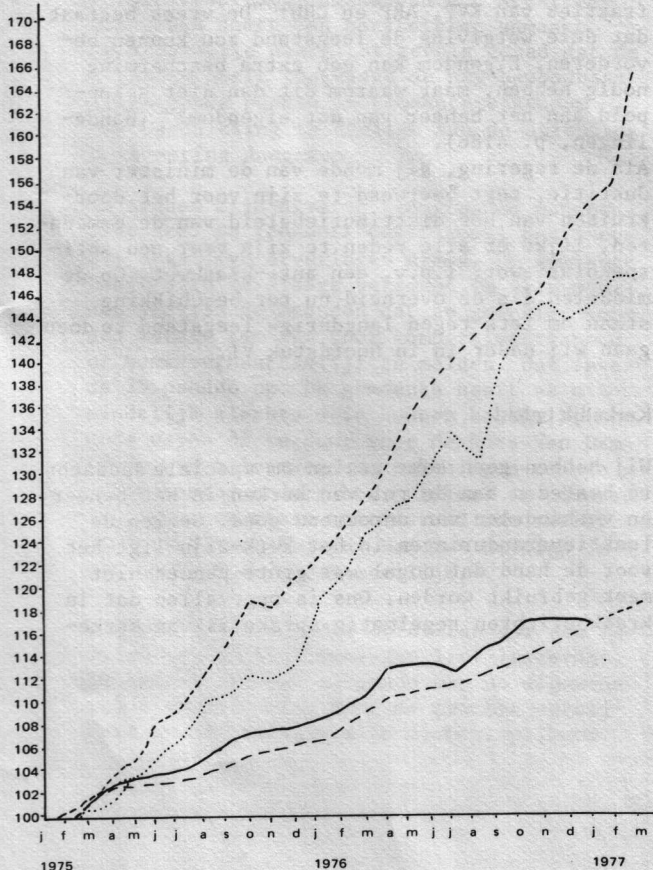
"Horizontale verkoop" gaat intussen wel door. Een onderzoek hierover, dat vrijwel gelijktijdig verschijnt met ons kraakrapport, maakt duidelijk hoe desastreus deze praktijk is voor het distributiebeleid. Het onderzoek betreft Amsterdam. De laatste tijd zijn duizenden woningen bezig te verdwijnen uit het distributiestand. Dat proces gaat als volgt. Bij de eerste verkoop (van eigenaar aan de eerste eigenaar/bewoner) moet de koper een urgentieverklaring hebben. Maar bij de tweede verkoop (van de eerste eigenaar/bewoner aan de tweede eigenaar/bewoner) gelden voor deze tweede eigenaar de meeste distributiebepalingen niet meer. Bovendien wordt het distributiebeleid ook al in de eerste fase doorkruist, doordat wie geld kan vinden om een etage te kopen niet meer in de rij van urgent woningzoekenden hoeft te wachten. Spekulant profiteren enorm van de woningnood, terwijl het bestand aan betaalbare huurwoningen snel afneemt. Het verschijnsel horizontale verkoop is begonnen in de binnenstad en de 19de eeuwse wijken; thans vindt een explosieve toename plaats van gevallen van horizontale verkoop in de wijken van 1920 tot 1940. Volgens de auteur worden van de 107.000 woningen in dit gebied er in theorie 77.000 met splitsing bedreigd. (W. de Wildt, Horizontale Verkoop in Amsterdam, februari 1978).

De rijksoverheid kan zich terecht niet veroorloven om met gemeenschapsgelden het spekulatief bedrijf te subsidiëren. Maar intussen worden in het kader van de werking van het vrije marktmechanisme wel hele stadswijken uitverkocht, zoals ook het landelijk ombudsteam stadsvernieuwingsblad van juli-aug. 1977 weet te melden.

Navrant is dat pogingen van gemeenten om iets aan jongerenhuisvesting etc. te doen zelf uitgerekend de speculatie in de hand kunnen werken.

In Nijmegen werd op 20 september 1976 "huize Bayard" gekraakt. De voormalige inrichting stond twee jaar leeg. Contact met de wethouder leidde tot een gemeenteraadsbesluit, al op 28 september, om het pand te kopen en geschikt te maken voor bewoning door alleenstaanden. Dat stond de volgende dag in de krant. Daags daarna, op 30 september, was het pand voor de neus van de gemeente wegge-

De ontwikkeling van onroerend goed prijzen

Grafiek

- (1) Globale indexcijfers van bouwkosten van woningen (CBS), januari 1975 = 100.
- (2) Prijsindexcijfers van de gezinsconsumptie, reeks voor de werknemersgezinnen (CBS), januari 1975 = 100.
- (3) Indexcijfers van de gemiddelde vraagprijzen van nieuwbouwwoningen (NBM/MCC), januari 1975 = 100.
- (4) Indexcijfers van de gemiddelde vraagprijzen van bestaande woningen (NBM/MCC), januari 1975 = 100.

(bron: 'Horizontale verkoop in Amsterdam', W. de Wildt, 1978).

kocht door een bekende nijmegense koppelbaas Puur speculatie, - de krakers werden via een (overigens uiterst merkwaardig) kort geding eruit geprocedeerd.

In Nijmegen staan 9.636 woningzoekenden ingeschreven, waaronder (zonder zelfstandige woonruimte) 1.467 alleenstaanden plus 1.801 alleenstaande huishoudens en (met zelfstandige, maar onvoldoende woonruimte) ruim 600 alleenstaanden.

Volgens het verslag van de vaste commissies voor Justitie en voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening van de Eerste Kamer zijn KVP, ARP en CHU vóór het effectief tegengaan van misbruik van eigendomsrecht door huiseigenaren (zij vinden het alleen onjuist om op grond hiervan tegen de anti-kraakwet te opponeren, zie hoofdstuk V). De heer Scholten (ARP) zag in zijn betoog in de Tweede Kamer bij de behande-

ling van van de anti-kraakwet die relatie wel - maar hij sprak niet namens de gezamenlijke fracties van KVP, ARP en CHU: "De vrees bestaat dat deze wetgeving de leegstand zou kunnen bevorderen. Eigendom kan een extra bescherming nodig hebben, maar waarom dit dan niet gekoppeld aan het beheer van dat eigendom?" (Handelingen, p. 4186).

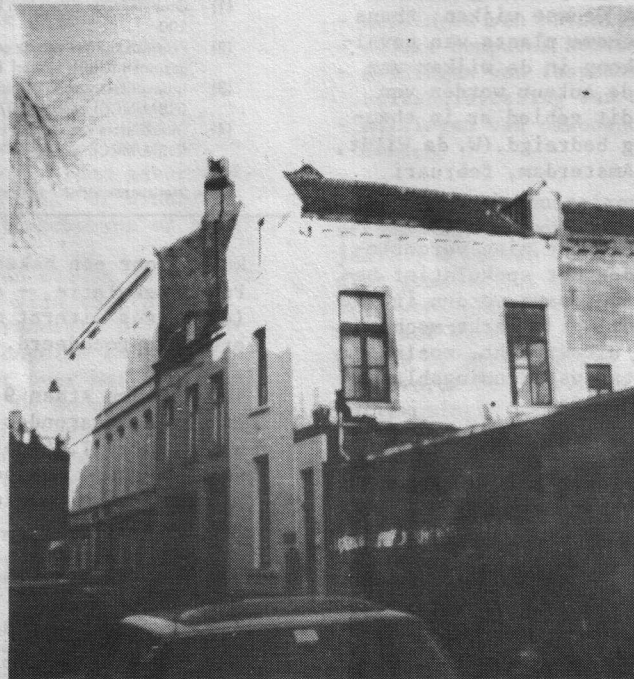
Als de regering, bij monde van de minister van Justitie, zegt bevreesd te zijn voor het door-kruisen van het distributiebeleid van de gemeenten, lijkt er alle reden te zijn voor een anti-spekulatiewet, i.p.v. een anti-kraakwet. Op de middelen die de overheid nu ter beschikking staan om iets tegen langdurige leegstand te doen gaan wij nader in in hoofdstuk VI.

Kerkelijk beleid

Wij hebben geen kans gezien om speciale aandacht te besteden aan de rol van kerken in het beheer en verhandelen van onroerend goed. Gezien de funktieveranderingen in het kerk-zijn ligt het voor de hand dat nogal wat grote panden niet meer gebruikt worden. Ons is opgevallen dat in kraakberichten regelmatig sprake is van kerke-

lijke panden. Nadere informatie daarover is dringend gewenst. Graag nodigen wij lezers uit om deze te verschaffen. Het ontwikkelen van criteria voor kerkelijk handelen op dit gebied is dringend gewenst.

In hoofdstuk I is een voorbeeld uit Amersfoort vermeld. In hoofdstuk IV komt een voormalig klooster in Nijmegen voor. In de zomer van dit jaar zijn in Wageningen leegstaande panden gekraakt die in bezit waren van de Hervormde kerkvoogdij. In oktober is in Delft het congregatiegebouw gekraakt door jongeren, die van de gemeente eisen dat er jongerenhuisvesting in wordt gerealiseerd. (Zij stellen dat in Delft 4000 woningzoekende jongeren zijn). Overigens is ons niet bekend of dit congregatiegebouw nog in kerkelijk bezit was. Bij ons onderzoek zijn we voorts gestoten op kraakpanden in kerkelijk bezit in Tilburg en Maastricht. Bekende oudere gevallen zijn de kraak in 1975 door studenten van De Horst van het seminarie Rijsenburg in Driebergen en de kraak in 1970 van een groot pand van het Leger des Heils in Amsterdam.

Gekraakt kerkelijk pand in Maastricht. Op de muur staat tegenwoordig in grote letters een citaat uit Jesaja 5: Wee u die huis na huis opkoopt, die akker bij akker trekt, tot er geen plaats meer over blijft en gij alleen nog bezittingen hebt in het land. (vers 8).

Hoofdstuk IV

Kraken

'In de koudste nacht van het jaar 1973 wipten vier man het pand binnen. Via de winkel, die ongeveer 3 maanden leegstond, wisten we het bovenhuis te bereiken. Dit was anderhalf jaar geleden verlaten door de laatste krakers. In feite stond het reeds 7 jaar leeg, maar voor ons was het al verscheidene keren gekraakt. De laatste krakers waren er door de GGD uitgezet. Daarna was er met blauwzuur gespoten en was alles dichtgetimmerd.

Met slaapzakken, een stormlamp en wat verzuurde wijn brachten we een lugubere nacht door. (...) In huis troffen we een onvoorstelbare puinhoop aan. Rattennesten in iedere kast, rattenpoep tot een halve meter hoog in de keuken, open riool, 50 flessen urine, alles kapot: deuren, ramen, vloeren, dak, trappen, geen gas- of waterleidingen. Alleen het feit dat je anders op straat staat geeft je de blinde moed hieraan te beginnen. Dag en nacht werkten we door. De groep was inmiddels gegroeid tot 9 man. Twee maanden later konden we er met z'n allen wonen.

Het verslag van zomaar een kraak, opgenomen in het blad van de Utrechtse 'Kraakbond', zoals er zoveel in Nederland plaatsvinden.

In het voorjaar van 1976 werden drie panden aan de Jan van Nassastraat in Den Haag voor korte tijd gekraakt door tien à vijftien leden van een commune. Hun verhaal:

'Op een dag kwamen er werklieden binnen die de maat van de ramen opnamen. Waarom dat was, zeiden ze niet te weten. Enkele dagen daarna kwamen er echter zo'n tien potige kerels het pand binnen. We waren toen met twee mensen in het huis. Op bepaald niet zachtzinnige wijze werden we door deze lieden uit het pand gezet. Wat er daarna gebeurde was minstens zo erg. De tien begonnen met ijzere staven het interieur te slopen. Ramen werden ingeslagen, deuren kapotgetrapt, het pand werd volledig vernield.'

Later blijkt dat deze mannen werknemers zijn van het Haagse aannemersbedrijf Meelis dat de drie panden van de firma Depa B.V. al jaren 'in onderhoud' heeft. Commentaar van het aannemersbedrijf: 'Als je een huis kraakt kun je natuurlijk niet verwachten dat je met zijden handschoentjes wordt aangepakt. Overigens ontruimden we het pand met behulp van de politie'. Van het vernielen van het interieur - een wel zeer snelle kunstmatige 'verkrotting' - zei men op het bedrijf niets te weten.

(Trouw, 23 juni 1977)

Jan van Nassastraat, Den Haag

Wat zijn krakers voor mensen? Beeldvorming

Hoewel blijkt het Voorlopig Verslag geen enkel Eerste Kamerlid er om heeft gevraagd, geeft de minister van Justitie in zijn Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer bij het opsommen van de kraakgegevens ook een aantal kwalifikaties van het soort mensen om wie het gaat. (MvA, p. 5 en 6).

Hij noemt bij Utrecht: "een actiegroep", bij Rotterdam: "voornamelijk buitenlanders (Turken, Marokkanen) en personen van Surinaamse afkomst" en ook hier "actiegroepen". Bij Eindhoven: "personen die geen onderkomen hadden of ontevreden waren over hun huisvesting", verder "druggebruikers". Bij Groningen: "druggebruikers".

Hoewel de minister aangeeft, dat het maar een aantal gevallen betreft, wordt toch het stereotype beeld dat het om een marginale groep gaat en niet om "gewone mensen" weer opgeroepen. Dat het hier en daar óók om drugverslaafden gaat, zal niemand ontkennen. Maar in het taalpatroon van het kraakverschijnsel is dat nu juist marginaal. Wij kennen nogal wat kraakpanden waar verslaafden juist geweerd worden, omdat een kraakgemeenschap per definitie al kwetsbaar genoeg is. Maar stel dat de hier geboden voorlichting van de minister wel juist zou zijn, zou dat iets uitmaken? Hebben buitenlandse arbeiders, druggebruikers, Surinamers, etc. soms minder recht op een dak boven het hoofd dan wie ook? De Eerste Kamer wordt door zulke voorlichting de nodige informatie onthouden over de ware aard van het probleem en al bij voorbaat op het spoor gezet van: het gaat eigenlijk slechts om "marginale" groepen.

Wij vrezen dat gebrek aan persoonlijk contact van top-beleidsmensen met de maatschappelijke problemen waar het hier om gaat mede schuldig is aan de stereotypen die het beleid bepalen. In de stukken van het departement van Justitie zijn wij de mensen die we kennen uit onze bezoeken aan kraakpanden niet tegengekomen. Minister van Agt heeft in een interview eens gezegd dat krakers voornamelijk "avonturiers en illegale vreemdelingen" waren (geciteerd in "Anti-kraakwet rapport", Sociologisch Instituut van de universiteit van Amsterdam, 1977). Minister Gruyters heeft in 1977 krakers als "tuig" betiteld; ook na Kamervragen heeft hij z'n woorden niet teruggenomen. (Het ging o.a. over de krakers die de delegatie van Eerste Kamerleden in december heeft bezocht). De sekretaris-generaal van het ministerie van Justitie, Mr. A. Mulder, associeerde zeer onlangs kraakpanden met het weglopen van minderjarige kinderen. "De enige oplossing is dat er zo weinig mogelijk kraakpanden zijn (...). Ik ben vóór het wetsontwerp dat kraken verbiedt (...). Als ze nergens naar toe kunnen, lopen ze niet weg".

(Vrij Nederland, 24.12.77).

Omtrent kraken vindt voortdurend een ongunstige beeldvorming plaats. Kraken wordt zelden in verband gebracht met woningnood en leegstand, maar des te meer met politie en justitie. Op deze manier verdwijnt het eigenlijke probleem, de woningnood, naar de achtergrond en wordt het kraken of de kraker zelf tot een "probleem" gemaakt.

Hetzelfde gebeurt met andere minderheidsgroepen: het woonboten"probleem", het Surinamer"probleem", het gastarbeiders"probleem", het zigeuner"probleem", enz. Voor al deze groepen zijn aparte wetten of verordeningen gemaakt of in voorbereiding. Niet de achterliggende maatschappelijke oorzaken worden als probleem gezien, maar de bevolkingsgroep zelf wordt tot een probleem gemaakt.

Het negatieve beeld wordt in sommige gevallen nog versterkt door andere, al bestaande vooroordelen. Bijzondere agressie lijkt te worden opgewekt door de kraakacties van "Blijf van mijn lijf". Dit is een organisatie van vrouwen die zich, al dan niet met hun kinderen, willen terugtrekken op een geheim adres omdat zij zich fysiek bedreigd voelen door hun echtgenoot of vriend. In maart van dit jaar ontstonden moeilijkheden in een gekraakt klooster in Nijmegen, dat voor een deel door "Blijf van mijn lijf" werd gebruikt. Een vrouw wier man vermoord was, kwam in gezelschap van twee rechercheurs wat spullen ophalen. De politiemannen bleven achter, gingen het logboek van het kraakpand bestuderen, lieten zich zeer laatdunkend uit over "Blijf van mijn lijf" en wilden ook de rest van het pand gaan onderzoeken. Op de sommatie te vertrekken gaven zij geen gehoor. Een bevel tot huiszoeking hadden zij niet. Met behulp van andere krakers werden ze naar buiten gewerkt. Volgens de politie werd daarbij geweld gebruikt en een paar uur later was er wél een huiszoekingbevel en viel 30 man politie het pand binnen. Zeven krakers werden gearresteerd. "Verdacht van een misdrijf tegen het leven gericht", luidde de beschuldiging. De zeer zware beschuldiging is later door de rechter-kommissaris afgewezen en zelfs de Officier van Justitie vond de lezing van de politie sterk overtrokken. Een medisch rapport over de twee "zwaar mishandelde" agenten was er niet. Maar het heeft intussen wel in de kranten gestaan. Opvallend is hoe kranten nog regelmatig klakkeloos de politieverversie overnemen. ("Groep verdacht van ernstige mishandeling", Volkskrant van 3 maart). De agressie die "Blijf van mijn lijf" kenmerklijk opwekt, zal niet losstaan van de provocatieve werking die ervan uitgaat op "mannenmaatschappijen". Resultaat van de politierel in Nijmegen was overigens dat "Blijf van mijn lijf" naar een nieuw geheim pand kon gaan uitzien. "Blijf van mijn lijf" heeft vestigingen (niet allemaal kraakpanden) in Amsterdam, Zwolle, Nijmegen, Hengelo en Groningen. Begin november is ook in Haarlem een pand gekraakt.

De politie zelf weet vaak geen andere oplossing voor mishandelde vrouwen die een beroep op de politie doen dan verwijzing naar "Blijf van mijn lijf".

Om enig zicht te krijgen op de onjuiste beeldvorming hebben we artikelen in kranten doorgelezen van de laatste zes jaar waarin in de kop het woord kraken op de één of andere manier werd genoemd. We hebben hier vervolgens een analyse van gemaakt voor de Volkskrant en NRC-Handelsblad.

Totaal 58 koppen uit de periode 1970-1977. In 50% van de koppen wordt kraken in verband gebracht met justitie (vonnis, rechter, kort geding).

In 28% met de politie.

In 18% met buitenlandse gastarbeiders of Surinamers.

In 12% met beleggers of speculatie.

In 7% met woningnood of woningprobleem.

In 7% met verbeteren van buurt of woning.

In 5% met brand.

In 3% met leegstand.

In de loop der jaren trad geen verschuiving op en bleef het beeld gelijk.

Konklusie: in 78% wordt kraken, zelfs in zulke dagbladen als Volkskrant en NRC-Handelsblad, in verband gebracht met politie of justitie. Slechts in 10% met woningnood en leegstand.

Op deze wijze wordt het kraken tot een justitieel probleem gemaakt en wordt het er jarenlang bij iedereen ingehamerd dat een kraker iemand is met moeilijkheden met politie of justitie. Zo wordt de roep om wettelijke strafrechtelijke maatregelen tegen het kraken extra gestimuleerd. Eerst wordt het kraken tot een justitieel "probleem" gemaakt om het daarna met een justitiële wet "op te lossen".

Ons inziens kan de anti-kraakwet niet los gezien worden van het door de pers gewild of ongewild opgeroepen beeld van het kraken.

Een vrij uitgebreide speurtocht naar artikelen in de kerkelijke pers over het kraken en daarmee verband houdende problematieken leverde nauwelijks iets op. (Een goede uitzondering vormt het blad DIA, Diakonale Informatie Amsterdam). Het kraken wordt als een randverschijnsel gezien in onze samenleving en wordt ook in de kerken als zodanig behandeld. Van de algemene negatieve opvatting ten opzichte van krakers wijkt de opvatting van de kerkmensen niet af.

In grote lijnen is ook onder de kerkleden de beeldvorming als volgt:

- krakers zijn jongelui die geen kamerhuur willen betalen;
- krakers zijn druggebruikers;
- krakers zijn werkschuwe jongelui;
- krakers zijn mensen die het recht in eigen hand nemen en daarmee andere mensen, die netjes op woonruimte wachten, duperen;
- krakers zijn mensen die tegen de bestaande orde schoppen.

Het is ons sterk opgevallen dat mensen met wie je gaat praten over het kraken vrijwel allemaal van mening zijn dat het feit dat deze mensen geen woonruimte kunnen krijgen wel aan hen zelf zal liggen, want de gesprekspartners hebben allemaal wel een neefje of een nichtje of een zoon of een dochter die weliswaar soms een tijdje moet zoeken naar een kamer, maar binnen een paar maanden toch wel wat vindt. Eén voorbeeld wordt dus gegeneraliseerd en daarmee is het probleem dan verdwenen.

Hiermee wordt overigens de vraag wel weer eens aktueel in hoeverre de kerken (de kerkleden) werkelijk oog hebben voor de problemen zoals die zich in onze maatschappij voordoen. Dat is tevens de vraag naar de sociale gebondenheid van de kerkelijke kijk op de samenleving.

Wat zijn krakers voor mensen? Werkelijkheid

Wat zijn krakers voor mensen? We baseren ons hierbij op:

- gegevens van de directeur van Hulp voor Onbehuisden (HVO) in Amsterdam.
- gegevens uit een utrechts onderzoek onder 150 utrechtse kraakpanden (Kraakbond, november 1975).
- gegevens uit enkele engelse onderzoeken (zie p. 39/40, hoofdstuk IV).
- gegevens uit een frans onderzoek: "Le mouvement d'occupation de maisons vides en France" uit: Espaces et Sociétés, juli '73 no. 9, Paris.
- eigen gesprekken en ervaringen met krakers.

(Eén lid van onze commissie heeft jarenlange ervaring met kraakspreekuren in Amsterdam en kent zelf honderden krakers, een ander lid heeft als advokate in Utrecht 7 jaar ervaring met kraakzaken, de overige leden hebben in meer of mindere mate vooral tijdens de periode van het onderzoek ervaringen opgedaan.)

Wij stellen voorop dat wij niet onder krakers verstaan: allen die "illegaal wonen". Onder krakers verstaan wij diegenen die zonder toestemming van de eigenaar een leegstaande ruimte in gebruik nemen. Diegenen die zonder woonvergunning van de gemeente maar met toestemming van de eigenaar een woning betrekken, beschouwen wij niet als krakers.

In de volgende paragraaf zal worden aangetoond dat verreweg de meeste krakers ruimten kraken die buiten de distributiesektor vallen. Toch beginnen wij met enkele gegevens over de mensen die zonder vergunning een distributiewoning betrekken. Daaronder zijn ook krakers, maar het overgrote deel doet dit in overleg met de eigenaar. Die heeft toch vrijwel niets over de woning te zeggen en als hij (of zij) de huur maar ontvangt zal hij geen moeilijkheden maken; zijn alternatief is een nog onbekende voordracht van de gemeente af te wachten.

KRAKEN

De directeur van Hulp voor Onbehuisten in Amsterdam, de heer O.W. Heldring, heeft zeer veel ervaring met zulke illegale bewoning (= zonder woonvergunning) van goedkope woningen.

Hij heeft op 17 mei 1973 voor de Kamerkommissie gezegd dat zijn vereniging in drie jaar met zo'n 350 gevallen te maken had gehad die ontruimd waren uit een distributiewoning. 19% van deze gevallen waren jongeren die werkten of nog in opleiding waren en die of thuis niet meer terecht konden of schoon genoeg hadden van de peperdure kleine huurkamers. 80% waren gewone gezinnen, die of te klein woonden of inwoonden en die een woning uit de distributiesektor hadden betrokken zonder vergunning en die allen huur betaalden vaak na het betalen van grote sommen geld aan "overname" of "sleutelgeld". Bijna altijd was de particuliere huiseigenaar akkoord gegaan.

Ze waren uit de woning gezet door de gemeentelijke dienst Herhuisvesting die juridisch geen enkel probleem heeft om tot ontruiming over te gaan.

Lang niet alle "illegalen" komen op straat te staan. Wethouder Kuijpers: 60% wordt gelegaliseerd (aldus meegegeeld aan de heer Heldring). De eigen ervaring van HVO Amsterdam is dat van de gevallen van illegale bewoning waarmee HVO te maken krijgt zo'n 80% na onderhandeling met de gemeente wordt gelegaliseerd of een andere woning krijgt aangeboden. Dit toont aan dat een zeer groot deel van degenen die illegaal wonen wel degelijk zeer urgent zijn.

Nu iets over krakers in de eigenlijke zin. Nogmaals: de meeste krakers kraken ruimten buiten het distributiebested.

Uit het utrechtse onderzoek onder 556 krakers blijkt:

39% heeft een baan,
40% studeert (gelijkelijk verdeeld over universiteit en HBO),
16% geniet een uitkering,
5% bestaat uit kinderen.

Ruim 90% is ouder dan 18 jaar en 31% ouder dan 25 jaar.

47% is alleenstaand,
41% is getrouwd of woont samen,
12% woont in gezinsverband met kinderen.

Uit eigen ervaring in Amsterdam weten we dat krakers tot de allerlaagste inkomensgroep behoren. (Nieuwmarkt, Pijp, Staatsliedenbuurt).

Uit de engelse onderzoeken blijkt dat in Haringey 81% van de krakers kraakten uit woningnood. De rest omdat ze met meerdere gezinnen of personen samen dingen wilden doen of omdat ze het niet met het leegstaan van huizen eens waren. In het gemeentelijke londense onderzoek zei 31% dat ze op deze wijze goedkoper wilden wonen. En niet minder dan 96% zei dat ze geen betaalbare woongelegenheden hadden kunnen vinden. Uit deze onderzoeken bleek dat een kwart werkeloos

was en dat 40-50% lager geschoold handwerk deed, 50-70% bleek alleen lagere school te hebben en slechts 13% verdiende meer dan f 200,-- per week, de rest minder. Een kleine minderheid is student.

Hetzelfde beeld komt uit het franse onderzoek onder 800 krakers. Het merendeel van de krakers komt uit Aval, wordt genoemd het subproletariaat, de allerarmsten die nergens anders terecht kunnen en verder uit immigranten (Jayatown en Aravion).

In onze contacten met krakers stuiten wij voortdurend op de problemen die zij achter de rug hebben met veel te kleine en veel te dure kamertjes, hospita's, etc. Uit het utrechtse onderzoek blijkt dat het niet waar is dat krakers voornamelijk jongelui zijn die zo uit het ouderlijk huis tot kraken overgaan. 55% woonde voorheen op kamers, 16% woonde thuis, 5% was zwervend.

Voorts blijkt dat 95% van de onderzochte kraakpanden in Utrecht bereid was huur te betalen. De resterende 5% (totaal 8 panden) was hiertoe niet bereid, vanwege de hoge kosten die de bewoners moesten maken i.v.m. achterstallig onderhoud. Uit het onderzoek blijkt ook dat krakers meestal niet goede huizen kraken en deze uitwonen, maar verwaarloosde huizen kraken en deze opknappen. Ons zijn voorbeelden bekend waar eigenaars rustig hun pand door krakers hebben laten opknappen, om hen vervolgens uit te zetten.

Deze gegevens sluiten niet uit dat er krakers zijn die het meer om het avontuur te doen is dan dat zij slachtoffers van de woningnood zijn. Evenmin, dat er krakers zijn, die eventueel een huurkamer (of woning) kunnen betalen, maar liever in een kraakpand zitten. Maar de beschikbare onderzoeken tonen nu juist aan dat dit een kleine minderheid betreft.

Ook zijn de "protest-kraken" (in het kader van demonstratieve acties tegen leegstand en speculatie) wel de gevallen die het meest de pers halen, maar slechts een zeer klein deel van het totaal.

Het is uiteraard wel vooral een bepaalde categorie slachtoffers van de woningnood die tot kraken komt. Voor het tegen de wil van de eigenaar in gebruik nemen van een leeg huis is vertwijfeling nodig, maar ook een zekere durf en een niet te grote kwetsbaarheid.

Wanneer bijvoorbeeld een buitenlandse arbeider kraakt, loopt hij het risico de volgende dag over de grens gezet te worden. Wel worden vaak maatschappelijk kwetsbare mensen of persoonlijk labiele mensen in krakersgemeenschappen opgenomen als die eenmaal goed functioneren.

Konklusie: het merendeel van de krakers behoort tot de lagere inkomensgroepen. Krakers zijn geen aparte te systematiseren groep. Het beeld van de niet-werkende activisten en druggebruikers klopt op geen enkele manier met de werkelijkheid.

Positieve aspecten

Een aspekt dat in de beeldvorming over krakers maar weinig naar voren komt is de vorm van samenleving die veel krakers hebben ontwikkeld. Door de noodzaak gezamenlijk dingen op te knappen en de druk van buiten te weerstaan zijn vaak hechte onderlinge banden ontstaan. Uit eigen kontakten en ervaring weten we dat veel mensen die zich in hun eentje moeilijk staande konden houden in de maatschappij weer bij de wal hebben kunnen opklimmen doordat ze werden opgevangen in de groep krakers om hen heen, waarin ze zich eindelijk tot hun recht voelen komen. Voor velen betekent ontruimd worden dat ze opnieuw terugvallen in vervreemding en eenzaamheid.

Door het kraken van ruimten waaraan ontzettend veel moest gebeuren om het bewoonbaar te maken zijn vaak samenwerkingsverbanden ontstaan waar met elkaar delen wat je hebt gemeengoed is geworden. Soms zijn gemeenschappelijke fondsen gesticht zodat de een bijdraagt aan het bewoonbaar maken van het huis van de ander. Velen proberen op een sobere manier te leven. Nieuwe Levensstijl, waarover in de kerken zo veel wordt gepraat, is in veel kraakpanden een realiteit: afgedwongen door de omstandigheden, maar door de betrokkenen als zeer positief ervaren.

Christiania in Denemarken is het voorbeeld van een gemeenschap waar mensen die elders in de maatschappij zijn uitgestoten, veelal een onderkomen hebben gevonden en het leven daar weer aankonden.

Bovengenoemde positieve zaken die bijna nooit naar voren komen zullen door de anti-kraakwet vernietigd worden, met alle gevolgen van dien.

Hoeveel krakers zijn er in Nederland en waar?

De minister suggereert in feite aan de Eerste Kamer dat het slechts om een paar honderd mensen gaat. Weliswaar zegt hij dat kennis van de politie lacuneus is, "omdat het kraken van een pand zonder gebruiker geen strafbaar feit is" en dus voor de politie geen reden vormt van bijzondere aandacht. Maar toch wekt hij de indruk van exaktheid door het geven van preciese jaarlijkse cijfers voor een aantal grote steden in Nederland. (MvA, pag. 5 en 6). Het beeld dat hierdoor wordt opgeroepen is volstrekt onjuist.

Ook in zijn Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer verschaft de minister al dergelijke politieke gegevens, die hij had opgevraagd in een poging "althans een globale indruk te krijgen van de huidige omvang van het verschijnsel". (pag. 26).

Wij hebben ook getracht een globale indruk te krijgen. Wij betwijfelen niet de juistheid van de politiegegevens als zodanig, wèl menen wij dat deze volstrekt onvoldoende zijn om een beeld te verschaffen van de sociale werkelijkheid. Dat is geen verwijt aan de politie. Ook hebben wij begrip voor de handicap van de ambtenaren van het departement van justitie: wanneer men krakers en hulpverleningsinstanties om gegevens vraagt met het oogmerk om deze tegen hen te gebruiken zal men voor een gesloten deur komen. Toch menen wij dat voor een oordeelsvorming over de kraakproblematiek de "globale indruk" die onze gegevens bieden onontbeerlijk is.

Hieronder noemen wij zelf enige cijfers. Wij baseren ons hierbij op:

- ons eigen onderzoek (niet al onze cijfers dateren van hetzelfde tijdstip; ons onderzoek strekte zich uit over de tweede helft van 1977 en onze eigen cijfers dateren van verschillende tijdstippen in deze periode).
- een gemeentelijk onderzoek in Haarlem van 1972.
- het utrechtse onderzoek. (november '75).
- gegevens van Release (mei '76).

Allereerst het Release-onderzoek van 6 mei 1976:

	700	gekraakte panden	5000	bewoners
Amsterdam	700		5000	
Alkmaar	7	"	28	"
Amersfoort	10	"	80	"
Breda	9	"	18	"
Den Bosch	7	"	30	"
Den Haag	8	"	34	"
Haarlem	300	"	1500	"
Hilversum	1	"	12	"
Hoorn	1	"	9	"
Maastricht	4	"	30	"
Schiedam	20	"	32	"
Utrecht	600	"	2500	"
Totaal	1667	"	9273	"

Dit Release-onderzoek was bepaald niet volledig en de cijfers waren niet aangedikt. Zo komen Rotterdam, Groningen, Enschede en Eindhoven er niet in voor; dat zijn steden waarover de minister wel kraakgegevens heeft ingewonnen. (MvA, Eerste Kamer, p. 5 en 6). Onduidelijk is ons waarom de minister dit onderzoek heeft genegeerd.

Vergelijken we de opgaven van de minister met het Release-onderzoek: de minister geeft geen opgaven voor Haarlem, Alkmaar, Amersfoort, Breda, Schiedam, Hilversum, Den Bosch, Hoorn en Maastricht. De cijfers die hij voor de grote steden noemt zijn veel te laag.

Voor Amsterdam meldt de minister dat in 1976 ca. 60 kraakpanden op grond van art. 23 van de woonruimtetwet zijn ontruimd. Bij de politie waren eind 1976 ca. 60 kraakpanden bekend, maar er waren er stellig meer, volgens de politie. Release noemt 700 panden met 5000 bewoners.

Recente schattingen door kraakgroepen zijn nog hoger (maar getallen in de orde van 8 à 10.000 lijken ons overdreven). Feit is echter dat het preciese aantal niet bekend is. Er zijn in Amsterdam tenminste 12 coördinatiepunten voor buurtgericht kraken, namelijk in de Pijp, de grachtengordel (2), de Nieuwmarkt, de Dapperbuurt, de Staatsliedenbuurt, de Haarlemmerbuurt, de Jordaan, de Oosterparkbuurt, de Vondelparkbuurt, de Indische buurt en de Kinkerbuurt. De meeste hiervan hebben een vast kraak-spreekuur. Dat wil niet zeggen dat al het kraken via deze spreekuren gaat. Vooral in buurten waar veel wordt gekraakt door minderheidsgroepen (Surinamers, buitenlandse arbeiders) is de omvang van het kraken onbekend. Ook de mate waarin daar distributiewoningen worden gekraakt is onduidelijk. Krakersorganisaties raden dit sterk af; deze woningen kunnen ook zonder enig probleem worden ontruimd.

Om toch enig houvast te krijgen, hebben wij zelf in twee buurten een nauwkeurig onderzoek verricht. In de Pijp (een 19de eeuwse wijk) zijn minstens 223 woningen gekraakt. Voorts een aantal distributiewoningen, die langdurig leegstonden (vanwege slechte staat of niet-opgeven door de eigenaar). In de Nieuwmarkt (een kleine binnenstadsbuurt met ca. 1500 woningen in totaal) zijn minstens 224 woningen (in 17 bedrijfspanden en 42 woonpanden) gekraakt. Op dit moment staan er in een kleine buurt als de Nieuwmarkt nog 60 panden, waarvan 17 bedrijfspanden, leeg met zo'n 80 lege woningen. Al deze 60 panden staan langer dan één jaar leeg.

Het getal voor heel Amsterdam van zo'n 700 kraakpanden met 5000 bewoners lijkt ons op grond van deze cijfers niet te hoog. (Men lette bij Amsterdam op het onderscheid tussen panden en woningen. Een pand heeft gemiddeld 3 à 4 woningen).

In Utrecht noemt de minister 40 gevallen in 1975 en 15 in 1976. Het Release-onderzoek van mei '76 noemt 600 panden met 2500 bewoners. Het onderzoek van de utrechtse kraakbond van november 1975 onder 150 kraakpanden leert dat er tussen de 300 en 600 kraakpanden zijn, waarvan 75% in gemeentebezit. Dit uitvoerige onderzoek is opgezet omdat de minister in zijn vorige Memorie van Antwoord - aan de Tweede Kamer -, gevraagd naar "harde gegevens", alleen maar met politiecijfers kwam. Het ons inziens degelijke onderzoek is aan Kamerleden en bewindslieden toegezonden, maar wordt in deze nieuwe MvA volstrekt genegeerd, evenals het Release-onderzoek. Wilde de minister geen andere gegevens dan de "lacuneuze" gegevens van de politie? Volgens onze informatie zijn, ondanks mutaties in het bestand van kraakpanden en -woningen (ontruiming en nieuwe kraken), de cijfers van Release nog steeds ter zake.

Voor Rotterdam vermeldt de minister dat in 1976 tussen de 30 en 40 woningen zijn gekraakt. Release noemt Rotterdam niet. Volgens onze informatie komt het kraken van distributiewoningen

slechts sporadisch voor; zulke woningen worden meteen ontruimd op grond van de woonruimtetwet. Betrouwbare cijfers over het aantal functionerende kraakpanden hebben wij niet kunnen krijgen, maar dat er kraakpanden zijn is zeker.

De politie in Den Haag noemde 10 kraakgevallen in 1975 en 29 in 1976. Release vermeldt slechts 8 panden met 34 bewoners. Wij hebben geconstateerd dat bij het Haagse Komitee Jongerenhuisvesting 70 kraakpanden en -woningen bekend zijn met totaal 180 bewoners. Dit zijn alleen de panden die bekend zijn van spreken. Het werkelijke aantal is hoger. Zo bleek ons dat de "kraak-adressen" in Den Haag niet op de hoogte waren van een zeventigtal krakingen van distributiewoningen in eigendom van de gemeente (die deels al langer leegstonden wegens renovatie) door buitenlandse arbeiders. Een deel hiervan is inmiddels vrijwillig ontruimd.

Voor Eindhoven noemt de minister 15 gevallen over bijna twee jaar. Eindhoven kent een Algemene Politieverordening op grond waarvan krakers meteen kunnen worden verwijderd door de politie. Release noemt Eindhoven niet. Een maatschappelijk werker van het JAC noemt dit cijfer op grond van eigen contacten veel te laag, maar centrale gegevens zijn er niet. Er is geen kraakspreekuur, krakers zoeken zelf een pand uit en komen hoogstens om juridisch advies vragen. In Eindhoven is een Woningnood Komitee dat ook kraakt.

In Enschede hebben zich in de eerste elf maanden van 1976 zes kraken voorgedaan, volgens de politiegegevens. Het Release-onderzoek noemt Enschede niet. Volgens onze informatie zijn in 1977 drie flats gekraakt, waarvan de bewoners later zijn gelegaliseerd. Twee kraakacties in december 1977 zijn mislukt. Onlangs is een "Kraakbond Twente" opgericht.

Voor Groningen noemt de minister over anderhalf jaar zeven gevallen van kraking waarin assistentie van de politie werd gevraagd. Release noemt Groningen niet. In Groningen zijn twee organisaties: de kraakorganisatie Groningen en de Praktische Kraakgroep. Door henzelf zijn sinds de zomer van 1977 elf panden gekraakt, waarin nu zo'n 65 mensen wonen. Zij schatten het totale aantal gekraakte panden en woningen op minstens 50 à 75 (bekend) tot ver over de 100. Aantal bewoners: enkele honderden. (Wethouder Van den Berg - PvdA - was in 1970 zelf lid van een kraakteam.)

Tot zover de plaatsen die de minister noemt. Van het Release-onderzoek van 1976 hebben wij getracht na te gaan in hoeverre de cijfers nog kloppen. Vaak is dit moeilijk omdat lang niet alle krakers te maken hebben (of willen hebben) met een kraakbond, Release, JAC, "Sociale Joenit", etc.

Amersfoort (10) klopt nog steeds, volgens onze informatie.

Hilversum (1) is te laag, er zijn enkele tien-

tallen panden. De kraakgroep "De pimpelmees" is actief. Wethouder Van Dam (PvdA) is zelf een voormalige kraker.

Maastricht (4) is ook te laag; er zijn 11 kraakpanden met 69 bewoners, die de kraakbond kent, plus enkele andere.

Alkmaar (7) is een plaats waar het huidige cijfer waarschijnlijk lager is, maar wij weten dit niet zeker. Slechts over 3 panden kregen wij zekerheid.

Breda (9) klopt waarschijnlijk nog, maar het aantal bewoners is hoger.

Den Bosch (7) is te laag. De kraakbond kent 45 panden, met meer dan 100 bewoners.

Hoorn (1) heeft 3 kraakpanden (enkele inmiddels gelegaliseerde panden niet meegeteld).

Schiedam (20) is te laag. De kraakbond kent nu 30 à 35 panden, met ca. 50 mensen.

Haarlem (300) is de grootste omissie in de ministeriële gegevens. Volgens het Release-onderzoek waren er in 1976 zo'n 300 kraakpanden met ca. 1500 bewoners. Een officieel gemeentelijk onderzoek van Bouw- en woningtoezicht van Haarlem (13.11.72) kwam in 1972 al op 114 gekraakte panden. Release is in 1977 onder meer actief geweest in een aantal grote kraakacties voor buitenlandse arbeiders (en heeft daarmee zo'n 60 mensen onder dak geholpen). Het totale aantal gekraakte panden en woningen is nu aanmerkelijk minder, doordat veel leegstaande huizen zijn verkocht aan particuliere bewoners. Release Haarlem heeft in de periode 1970-1975 meegedaan aan 235 kraakacties.

Tot zover het Release-overzicht van 1976.

Voorts weten wij uit onze eigen contacten dat ook in een aantal andere plaatsen, die noch door de minister noch door Release zijn genoemd, zeker krakers zijn. Niet van al deze plaatsen weten wij de cijfers. Wij noemen: Arnhem: volgens de actiegroep "De Loper" ca. 30 woningen, merendeels in slooppanden, met ca. 60 bewoners en één groot kantoorpand met 15 bewoners.

Tilburg: in 1977 15 kraken, waarvan 6 panden nog bewoond, door 17 bewoners.

Deventer: 3 panden met 14 bewoners zijn zeker, volgens de actiegroep "3 x bellen" zijn er waarschijnlijk meer.

Vlissingen: 3 panden (voor sloop door de gemeente aangekocht).

Deventer: kraakpand Papenstraat 33/35 (de middelste woning in dit rijtje).

Leiden: dat er krakers zijn is zeker, maar er is geen kraakbond of andere organisatie; cijfers ontbreken.

Delft: enkele tientallen woningen (renovatie en sloop) zijn gekraakt; het congregatiegebouw is inmiddels gelegaliseerd.

Ede: 3 panden met 20 mensen.

Gorkum: 4 of 5 panden (er waren er meer, maar die zijn gesloopt of onbruikbaar gemaakt).

Renkum: 1 pand zeker.

Venray: 1 woning zeker.

Nijmegen: van de ca. 70 gekraakte panden is een deel ontruimd en een deel gelegaliseerd. 30 à 40 kraakpanden functioneren, met ca. 280 mensen.

Wageningen: minstens 9 panden, er is een kraakbond.

Hoogezand: 1 pand met 6 mensen.

Assen: 1 woning.

Suameer: 1 pand, 1 bewoonster.

Gouda: enkele panden.

Leeuwarden: in het begin van de zeventiger jaren is er veel gekraakt, het aantal nog bestaande kraakpanden is onbekend. Eén is zeker.

Soest: 1 woning, 1 bewoner.

Zwolle: 1 bedrijfspand met 8 mensen, voorts enkele woningen.

Dordrecht: ca. 60 panden, 80 à 100 bewoners.

Apeldoorn: 1 pand met 3 mensen.

Onze konklusie is, dat de berekening van Release van 1976, volgens welke er zo'n 10.000

krakers in Nederland zijn, eerder te voorzichtig is dan overdreven. Maar voorzichtigheids-halve houden wij dit getal van 10.000 verder aan. Het gaat immers om niet meer dan een "globale indruk". Daarbij moeten we bedenken dat niet alle krakers dezelfde status hebben. Bijvoorbeeld, de huidige krakers in Wageningen hoeven niet bang te zijn voor uitzetting omdat hun positie gelegaliseerd is.

Tenslotte, onze cijfers zijn niet goed vergelijkbaar met die van de minister, maar om een reden die nog verder ten nadele werkt van het realiteitskarakter van de "globale indruk" van de minister. Want als de minister spreekt van kraakgevallen is dat uiteraard altijd meer dan feitelijk door krakers bewoonde kraakpanden. Met name in kleinere steden en dorpen waar zich wel kraakgevallen voordoen, leidt dat niet altijd tot het bestaan van kraakpanden, omdat óf snel wordt ontruimd óf de zaak in der minne wordt geschikt. Een beeld van kraakgevallen in Nederland zou dus nog omvangrijker zijn.

Ter illustratie enkele kraakgevallen in kleinere plaatsen: in Hoofddorp kon in 1975 een gezin, dat door de gemeente tijdelijk in een hotel was ondergebracht en in verband met de Paasdagen een paar dagen weg was geweest, niet terug naar het hotel. Toen werd een leegstaande woning gekraakt. Deze was door de gemeente al aan een ander gezin toegewezen. Dit kreeg inderdaad de woning; het kraakgezin ging weer naar het hotel. In IJsselstein werden in de zomer van 1972 in de Julianawijk 18 voor sloop bestemde huizen gekraakt. In Varik (aan de Waal) werden in 1973 twee dijkhuizen gekraakt, die al een jaar leegstonden, uit protest tegen de massale kaalslag van dijkhuizen in het rivierengebied. In Vreeland kraakte een amsterdamse moeder met zes kinderen een leegstaande, vervallen boerderij. Zij was ten einde raad, omdat zij zeven jaar terug, nadat een dochttertje uit het raam was gevallen, wel een urgentieverklaring had gekregen, maar nog altijd geen andere woning. In Schagen werd in 1976 een pand van de Amro-bank gekraakt. In Oldenzaal heeft onlangs een groep jongeren een zwembad gekraakt, uit protest tegen de voorgenomen sloop. Ze willen het gebouw een kulturele bestemming geven. In Maarssen is onlangs een gezin van acht personen door de politie uit een gekraakte boerenwoning gezet. Het gezin had het pand gekraakt omdat de eengezinswoningen die werden aangeboden niet berekend waren op een gezin van deze omvang. Het gezin wilde bovendien het paard en de bok niet kwijt en de vader had ruimte nodig voor z'n werk (het opknappen van oude auto's). In Emmen is in 1977 "De krakersclub" opgericht. Deze heeft in het laatste half jaar eerst een oud hotel gekraakt, toen een nieuwbouwwoning en vervolgens enkele andere woningen. Het ging om protesten tegen het slopen van oude gebouwen en om aandacht voor concrete kreperegevalen op het gebied van jongerenhuisvesting. De druk op de gemeente heeft in een paar van die

gevallen geholpen. Bovendien gaan, nadat jarenlang het probleem van de jongerenhuisvesting was ontkend, nu twee woningstichtingen kompleksen bouwen voor jongeren.

onder enige cijfers als bewijs van deze stelling. We baseren ons op:

- het gemeentelijk onderzoek van Bouw- en Woningtoezicht Haarlem 13.11.72.

Oprukkende kantoren in de Davidsstraatbuurt in Groningen; leegkomende woningen zijn door de buurt steeds meteen gekraakt voordat ze konden worden vernield.

Wat voor panden worden gekraakt?

Vaak wordt de zaak zo voorgesteld, dat krakers woonruimte aan andere woningzoekenden onttrekken. Krakers zouden juist "de brutaalsten" zijn, mensen "die voor hun beurt gaan". (Interview met makelaar Tj.J. Boomsma, Trouw, 16 sept.1976)*

Ook de regering wekt, bij monde van de minister van justitie, deze indruk. De minister merkt op: "Evenmin is er grond voor de veronderstelling dat juist degenen die zulk een pand hebben gekraakt, in zodanige omstandigheden verkeren, dat zij bij voorrang boven ieder ander aan woonruimte dienen te worden geholpen." (MvA, Eerste Kamer, p. 7, 8).

De minister suggereert hier dat een kraker woonruimte onttrekt en dus de woningnood verergert. Deze beschuldiging wordt nergens op gebaseerd.

Wij zouden de stelling willen omdraaien en zeggen dat krakers in het algemeen woonruimte toevoegen. Zij vergroten het bestand door leegstaande ruimten te kraken die anders niet als woningen zouden zijn gebruikt. We geven hier-

- ons eigen onderzoek van 1977.
- het onderzoek onder 150 utrechtse kraakpanden van november 1975.
- engels onderzoek: 'Squatters - Myth and facts june 1977', Research Library Polytechnic of North London.

In dit engelse overzicht worden de resultaten weergegeven van vier onderzoeken onder krakers.

1. "Squatting in Haringley" onder 150 krakers in Haringley door S. Platt in 1976 samen met housing department officials.

* Voetnoot: In een gesprek met ons, op 14 dec. 1977, heeft de heer Boomsma nader toegelicht dat hij dit aspect had genoemd omdat het naar zijn mening te weinig aandacht kreeg. Maar het betrof slechts één categorie. De heer Boomsma maakte zijn opmerking in Trouw overigens in de volgende kontekst: "Er is nog altijd een kwalitatieve woningnood waarvan de zwaksten in de samenleving de dupe zijn. Kraken is een symptoom van onvrede in dit verband. De anti-kraakwet, hoewel juist, lost echter niets op."

2. "A survey of squatters", een tot nu toe ongepubliceerd onderzoek van 160 kraakpanden in Lambeth, Camden and Southwark, Tower Hamlets, Waltham Forest and Islington in London. M. Kingham, augustus 1976. Institute of Community Studies Dep. of the Environment.
3. "Unauthorised squatting in council dwellings" door Lambeth Council onder 150 gekraakte huizen in bezit van de gemeente (council) in 1974.
4. "Before you open your big mouth", een onderzoek onder 17 kraakpanden in Cardiff door Cardiff Housing Action 1976.

Uit het utrechtse onderzoek onder 150 kraakpanden, blijkt dat het in 24% om bedrijfspanden gaat. 40% van de panden had langer dan een jaar leeggestaan voordat er gekraakt werd. Slechts een zeer gering aantal (4 van de 140) had een toekomstige woonbestemming. 81% stond leeg zonder bestemming of vanwege toekomstige sloop of vanwege speculatie of omdat de woning verkrot was.

Singel 46, Amsterdam. Deze huizen vormen één groot kantoorpand, na jarenlange leegstand nu bewoond door ongeveer 15 mensen, onder wie een moeder met 2 kinderen en een vader met 1 kind.

M.a.w. 568 woningzoekenden hebben 136 woningen aan het bestand toegevoegd die anders niet als zodanig zouden zijn gebruikt. 49% bewoonde het pand al langer dan drie jaar.

Uit ons eigen onderzoek in twee amsterdamse buurten, Pijp en Nieuwmarkt, en bij een inventarisatie van een zestal grote kraakpanden aan de grachtengordel blijkt:

- in de Nieuwmarkt is van de 224 onderzochte woningen in 59 panden 70% gemeente-eigendom. 20% was korter dan één jaar gekraakt. 51% was al tussen 1-2½ jaar gekraakt. 29% was langer dan vier jaar gekraakt. Van de onderzochte 59 panden was 2/3 woonpand en 1/3 bedrijfspand, 49% stond leeg in verband met speculatie. De rest stond leeg vanwege metrowerkzaamheden of verkrotting. Slechts één pand was een distributiewoning, die lange tijd leegstond. De huurster (moeder + kind) is door dienst Herhuisvesting geaccepteerd. Het overgrote deel van deze panden stond al vele jaren leeg.
- in de Pijp waren 223 woningen gekraakt die dichtgetimmerd waren in verband met toekomstige sloop en ca. 150 woningen gekraakt die tot de distributiesektor behoorden. Dit waren woningen die of slecht waren of langer dan een half jaar leegstonden (niet opgegeven door de eigenaar of om andere redenen). Vaak worden ze bewoond door mensen met een urgentieverklaring.
- in de grachtengordel hebben we slechts zes grote panden bezocht met 73 krakers. Dit waren allemaal grote bedrijfspanden met daarin soms een enkele bedrijfswoning. 1 pand stond 1 à 2 weken leeg voordat het gekraakt werd; 2 panden stonden 4 jaar leeg; 1 pand stond 7 jaar leeg en 2 panden stonden langer dan 10 jaar leeg voordat ze gekraakt werden.

Hoe lang zijn deze panden al gekraakt?

- 1 pand ½ jaar geleden gekraakt.
- 2 panden 1½ jaar " "
- 2 panden 4 jaar " "
- 1 pand 7 jaar " "

Nog enkele gegevens, van kraakbonden afkomstig: In Groningen zijn de meeste panden gemeentepanden. Hele straten zijn voor een groot deel gekraakt. Mede dankzij de kraakacties is nu ook officieel een kantoorbestemming weer veranderd in woonbestemming. Van de daarnaast door de kraakorganisaties sinds de zomer van 1977 gekraakte 11 panden en woningen zijn 3 bedrijfspanden, 3 woningen in gemeentebezit (afbraak, renovatie, verkoop) en 5 woningen in particulier bezit (niet-distributie, één bedrijfswoning).

In Schiedam zijn volgens de kraakbond vrijwel alle kraakpanden in gemeentebezit, bestemd voor sloop.

In Dordrecht is volgens de kraakbond zo'n 70% in gemeentebezit (aangekocht voor plannen die niet doorgingen, of kleine hofjes die niet meer worden verhuurd).

In Den Bosch zijn 26 van de 45 bekende kraakpanden in gemeentebezit, meestal bestemd voor sloop.

Hoe zit dat in Engeland, dat in veel opzichten vergelijkbaar is met Nederland?

- In Haringley bleken er van 122 gekraakte woningen drie te behoren tot de distributiewoningen. Van de rest was 14% leeg in afwachting van rehabilitatie, 17% leeg in verband met toekomstige sloop, 67% hoorde tot de vrije sektor en niet tot distributiewoningen. 90% had langer dan een half jaar leeggestaan.
- Het onderzoek van officiële zijde onder 160 gekraakte woningen in Londen leverde als resultaat op dat 16% distributiewoningen waren en dat vele hieronder zo slecht waren dat ze geweigerd werden door woningzoekenden. Van de rest wachtte 32% op toekomstige rehabilitatie en was 42% bestemd om te worden gesloopt, 10% had onbekende bestemming.

Het is nodig om, ter voorkoming van verwarring aan het onderscheid te herinneren (zie blz. 33 hoofdstuk IV) tussen krakers en bewoners zonder woonvergunning. Krakers nemen woonruimte in gebruik zonder toestemming van de eigenaar. Bewoners zonder woonvergunning (vaak illegale bewoners genoemd) betrekken een distributiewoning met toestemming van de eigenaar, maar zonder vergunning van de gemeente (vaak hebben zij wel een urgentiebewijs, maar zijn zij nog niet aan de beurt). Dit laatste doet zich massaal voor. Het is de belangrijkste faktor die het distributiebeleid doorkruist. (In Amsterdam zijn schattingen in omloop dat minstens 10% van het totale distributiebeestand op deze wijze illegaal wordt bewoond, maar betrouwbare cijfers ontbreken bij Herhuisvesting. Ook in Rotterdam is het massaal).

Het is duidelijk dat dit "voordringen" niet kan worden toegejuicht. Zo denkt ook onze commissie erover. Tegelijk voelen wij (die in meerderheid zelf in komfortabele eigen huizen wonen) ons verplicht te citeren wat de heer Heldring van HVO Amsterdam ons schreef na lezen van het konsept-rapport: "dit is brutaal, om in een land waar de woonverdeling zo is dat, bij wijze van spreken, 98% van de bevolking een woning heeft en 2% niet, de begrippen "eerlijk" en "oneerlijk" te gaan toepassen op mensen binnen die 2%. Verwijten kunnen slechts gericht worden aan het nederlandse volk dat geweigerd heeft en weigert om de offers te brengen, nodig om te voorzien in voldoende woonruimte."

De tweede belangrijke faktor die het distributiebeleid doorkruist is de speculatie, die distributiewoningen blijvend onttrekt (zie hoofdstuk III). In dit geheel is de doorkruising van het distributiebeleid door krakers een marginaal verschijnsel. In de meeste gemeenten in Nederland doet zich dit niet of nauwelijks voor, al zijn er uitzonderingen. Bijvoorbeeld in Amsterdam doet het zich alleen op enige schaal voor in buurten waar veel ongeorganiseerd wordt gekraakt. Kraakgroepen hebben vaak een gedrags-

code ontwikkeld, volgens welke distributiewoningen niet gekraakt worden, tenzij sprake is van langdurige leegstand (en dus al van feitelijke onttrekking aan het actieve distributiebeestand), waarvoor allerlei redenen kunnen zijn (zie hoofdstuk III). Op de krakers-sprekuren wordt sterk afgeraden om CBH woningen te kraken behalve in die gevallen waar de eigenaar de woning al heel lang heeft weten leeg te houden. Alleen al met het oog op de onderhandelingspositie tegenover de gemeente is het van belang dan alleen te kraken voor iemand die als urgent geldt.

Door krakers in de amsterdame Nieuwmarkt-buurt wordt een leegstaande distributiewoning eerst aan Herhuisvesting gemeld. Pas als deze niet toewijst of (wanneer de eigenaar dwarsligt) weigert te vorderen, wordt gekraakt. Dan is men intussen maanden verder. Voor de bewoning wordt iemand uitgezocht die aan de normen van Herhuisvesting voldoet. Er is nog een reden waarom men niet kan zeggen dat iedereen die een distributiewoning kraakt fout zit: als de woning een krot is, zal hij steeds door urgenten worden geweigerd (hetgeen ook terecht is: als je jarenlang op je beurt hebt gewacht, wil je, als het dan zover is, een fatsoenlijke woning). Het komt voor dat Herhuisvesting woningen die al een paar keer zijn geweigerd niet meer toewijst. Dat is o.a. in Amsterdam in De Pijp nogal eens het geval. Het distributiebeleid wordt daardoor niet doorkruist.

Konklusie: uit de onderzoeken blijkt duidelijk dat het bij de overgrote meerderheid van kraakpanden niet gaat om een doorkruising van het distributiebeleid. Krakers onttrekken geen woonruimte, maar vergroten het woningbestand. De anti-kraakwet zal de woningnood doen toenemen, doordat nu bewoonde panden worden ontruimd (en voorlopig leeg blijven), en bovendien doordat de leegstand zal worden bevorderd (waardoor meer woningen aan het actieve woonruimtebestand worden onttrokken).

Het is eerder de gemeentelijke overheid zelf die volstrekt onnodig het woningbestand vermindert. In de amsterdame Staatsliedenbuurt werden op zeker moment in het najaar van 1977 gemiddeld 20 woningen per week gekraakt. Het betrof hele blokken die voor afbraak zijn bestemd, maar concrete plannen zijn er nog niet en de leegstand kan nog wel zes jaar duren. De gemeente pleegt panden die leegkomen van binnen grondig te vernielen om krakers af te schrikken. Zo komt het nu regelmatig voor dat mensen die een pand komen kraken dat is uitgezocht in overleg met het buurtcomitee, nog juist kunnen aanschouwen hoe slopers het aanrecht wegslaan, de waterleiding vernielen en de vloeren eruit slopen. Wat gisteren nog een redelijk bewoonbaar huis was is vandaag een krot, dat maanden werk vereist om het weer op te knappen. De gemeente beseft kennelijk niet dat wie hier niet door ontmoedigd wordt straks des te vastbeslotener is om te blijven.

De overheid en het kraken

Dat krakers allemaal mensen zijn die voor hun beurt gaan is een vooroordeel dat hoogstens op incidentele gevallen kan berusten, in z'n algemeenheid is het een onwaarheid. Onder de functionerende kraakpanden in Nederland zijn maar weinig woningen die tot het actieve distributieb Bestand behoren. En die stonden vaak al lang leeg. Bij het aantal kraakgevallen doet het kraken van distributiewoningen zich vaker voor, maar dat zijn situaties die juridisch geen probleem opleveren. (Daarom is het ook geen bezwaar dat wij van kraakgevallen, die niet tot blijvende bewoning leiden, geen cijfers hebben).

In die gevallen waar mensen buiten de distributieregels om een distributiewoning betrekken blijkt de gemeente over voldoende machtsmiddelen te beschikken om tot ontruiming over te kunnen gaan.

Tegen die kraker die, in strijd met de gedragscode, een goede distributiewoning betreft, daarvoor andere urgenten benadeelt en het gemeentebestuur doorkruist, heeft de gemeente volstrekt geen anti-kraakwet nodig. Hij of zij wordt op grond van de woonruimtetwet 1947 even gemakkelijk verwijderd als de vele andere "illegalen". (zie hierover verder hoofdstuk V).

Dit wordt geïllustreerd met onderstaande cijfers uit Amsterdam die het aantal door Herhuisvesting gegeven adviezen tot ontruiming weergeven.

1972	1973	1974	1975	1976
661	686	737	1159	+ 1150

De gemeente beschikt dus over ruim voldoende juridische machtsmiddelen om te zorgen dat haar distributiebeleid niet wordt "doorkruist".

Overigens gaat achter deze cijfers met betrekking tot ontruiming een zee van ellende schuil. Ontruiming lost uiteindelijk niets op en ontnemt de één woonruimte ten behoeve van iemand anders, op grond van kunstmatige normen voor wie wel en niet in aanmerking komt voor een urgentiebewijs.

De directeur van de Vereniging Hulp voor Onbehuisten, O.W. Heldring, zei hierover in 1973 tegen de Tweede Kamer: "Herhuisvesting heeft tot taak deze onwaarachtige taak uit te voeren, een taak die op de medewerkers zo frustrerend en verhardend werkt dat de vraag kan worden gesteld of ook dan menselijke waardigheid niet wordt aangetast. Altijd hebben zij te doen met agressieve en wanhopige mensen voor wie zij, de ambtenaren van het "CBH", de verpersoonlijking zijn van de maatschappij die hen het gebruik van een eigen woning onthoudt. Mensen die zonder vergunning in een woning zitten (soms na bedrogen en opgelicht te zijn; vaak* na gekraakt te hebben uit verantwoordelijkheid ten opzichte van eigen gezin en het gezin waar men inwoonde) worden in strafklasse geplaatst en afkeurend behandeld. De ontruimingsprocedures zijn hartverscheurend en doen denken aan de (eveneens op wetten gebaseerde) gedwongen verplaatsingen van ge-

kleurde bewoners in Zuid-Afrika naar gesegeerde gebieden, zij het dat het hier geval voor geval gebeurt waardoor deze gezinnen de radeloosheid en ellende in eenzaamheid moeten verwerken. Dit moet ontarding van ambtenaren en deurwaarders tot gevolg hebben. Alles wordt nog eens zo erg doordat er geen enkel uitzicht is op verbetering."

Aan de Tweede Kamer heeft de minister laten weten inzake het kraken niet over voldoende gegevens te beschikken over

- aantallen.
- geografische spreiding.
- motieven.

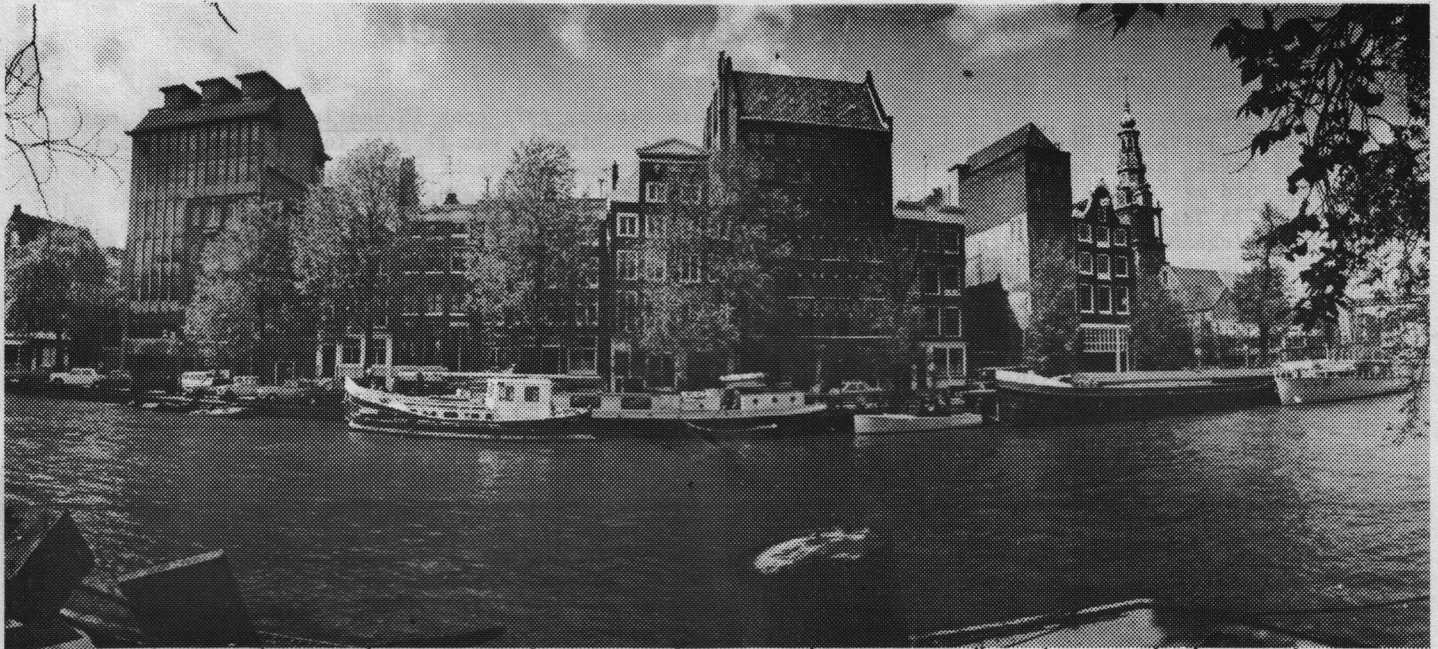
(MvA, Tweede Kamer, p. 23)

Wij hopen door deze gegevens wel te verschaffen een bijdrage te hebben geleverd aan de oordeelsvorming.

Ontruiming van Turks krakersgezin in Den Haag, in de vrieskou.

* De heer Heldring hanteert een ruimere definitie van krakers dan wij: hij rekent daaronder ook "illegalen" die met instemming van de eigenaar een woning betrekken.

Gat, sinds de oorlog.

Onderstuk

Gebouw "De Son", gekraakt na jarenlange leegstand. Nu bewoond door 18 mensen. Aangekocht door de gemeente die er koopwoningen wil bouwen. (De krakers hebben aangeboden er uit te gaan als de gemeente zou besluiten woningwetwoningen te bouwen)

3 panden met distributiewoningen. Worden bedreigd door de speculatie (i.v.m. bouw stadhuis aan de overkant).

Pand in gemeentehanden (sinds kort). Al jaren geleden illegaal aan woonbestemming onttrokken, sinds een jaar gekraakt. Stond ca. 5 jaar leeg.

Pand met distributiewoningen. De eigenaar tracht het leeg te krijgen, deels met fysiek geweld, deels met juridische maatregelen. 2 verdiepingen staan inmiddels leeg.

De Grote Leeuwenberg. Stond 7 jaar leeg, moest gesloopt worden voor hotel. In de kale betonnen ruimten zijn door krakers 12 woningen gebouwd (inkl. verwarming, elektra, waterleiding, afvoer, toiletten, douches, etc.)

Gat, sinds de oorlog.

Kraakpand, van binnen illegaal gesloopt door de eigenaar, door krakers hersteld. Nu bewoond door 6 mensen, waaronder 1 bejaarde (vrouw van 70 jaar).

De Kleine Leeuwenberg. Stond 7 jaar leeg (bedrijfspan). Door krakers zijn er 7 woningen in gebouwd, o.a. voor echtpaar met 2 kinderen.

Buurttuin (open plek sinds de oorlog, tot vuilnisbelt verworpen, door krakers opgeruimd en als tuin ingericht.)

Kraakpand door de eigenaar van binnen illegaal gesloopt (met de bedoeling hotelbouw), door krakers hersteld, nu bewoond door 8 mensen.

De overheid en het kraken

De anti-kraakwet

Nadat in de jaren '60 het kraken in Nederland al enige omvang had aangenomen werden de jaren '70 ingeluid met de "nationale kraakdag" in mei 1970. 25 Jaar na de oorlog was er nog steeds woningnood, en de spektakulaire kraakacties rond de 25ste bevrijdingsdag ontmoetten duidelijk begrip in de pers. Niet de krakers, maar de na-oorlogse woningbouwpolitiek stond achter het verdachtenbankje. Sedertdien behoren "protest-krakingen" tot de uitzonderingen, maar door steeds meer mensen werd kraken als de enige mogelijkheid gezien. Hulpverleningsorganisaties in de grotere steden zoals JAC, Release, enz. gingen bemiddeling verlenen, temeer omdat de gemeentelijke huisvestingsinstanties hun nood en onmacht van de daken schreeuwden.

Enkele illustraties:

In mei 1970 richtte een aantal KVP-wethouders (uit Gouda, Venlo, Wateringen, Alkmaar, Leiden en Delft) zich met een noodkreet tot het dagelijks bestuur van de KVP.

In oktober 1971 zei de heer Lancée, directeur van het bureau huisvestingszaken van de gemeente Den Haag: "Ik moet helaas constateren dat we zelfs de urgentie gevallen niet kunnen helpen. Dat is triest, ontzettend triest. Ik heb zojuist even geïnformeerd, er staan veertig gevallen op de lijst met de hoogste graad van urgentie. Dat betekent dat er levensgevaar bij is, dat we die mensen eigenlijk vandaag nog aan een huis zouden moeten helpen. Weet u wat ik er aan kan doen? Dat is het moeilijke van dit werk. Mijn mensen in de boxen, de ambtenaren, die het publiek ontvangen. Een hondebaan, in één woord een hondebaan. Per week komen zo'n zevenhonderd mensen hun leed uitdragen. En wat kunnen wij doen? Niets, helemaal niets. Onze taak bestaat dan ook voornamelijk uit het begrip kweken bij de mensen voor deze waanzinnige situatie." (Haagsche Courant, 2 okt. '71).

In maart 1972 diende de heer van Huygevoort, directeur van de Amsterdamse Dienst Herhuisvesting zijn ontslag in. Hij motiveerde zijn ontslagname schriftelijk: "Het voortdurend niet kunnen honoreren van de woonwensen van het zeer grote aantal medisch en sociaal urgente woningzoekenden geeft voortdurend aanleiding tot zeer emotionele uitbarstingen van wanhoop. Hoe lang moet dit nog doorgaan? Zijn wij ons voldoende bewust van de ernst van de toestand?"

"Verstandelijk en emotioneel onderschrijf ik vaak de bezwaren van mensen uit de saneringswijken. De stadssanering raakt de ziel van een stadsbevolking. Ik ben bang dat mensen, die zich in hun nood voortdurend onbegrepen en onbevestigd voelen, vroeg of laat in wanhoop ongeoorloofde dingen zullen doen".

In juni 1974 besloten de instellingen voor maatschappelijk werk in Enschede tot een voorlopige algehele stop voor de bemiddeling in urgentieverklaringen.

In oktober 1971 trok in Haarlem een echtpaar met een dochtertje van 1½ jaar in een door Release-medewerkers gekraakt pand. Het echtpaar was uit z'n vorige woning gezet omdat de eigenaar die nodig had voor z'n zoon. Dezelfde avond werden ze er door een knokploeg uitgezet. Volgens eigen zeggen had de ploeg relaties met de bekende huisjesmelker Tabak. "We willen nationaal gaan werken", zei de knokploeg (Parool, 19.10.71). Dit incident inspireerde leden van de Tweede Kamer (VVD en DS'70) tot een motie, waarin werd gevraagd om strafbaarstelling van kraken. De minister beloofde ter plekke om een anti-kraakwet te maken.

Deze Haarlemse knokploeg is slechts éénmaal opgetreden - hetgeen enkele Tweede Kamerleden deed opmerken "dat het nogal merkwaardig lijkt dat men uit vrees voor knokploegen de politieke bevoegdheid gaat geven om leegaal te doen wat men van knokploegen zo afkeurt." (Voorlopig Verslag 2e Kamer, juni 1973, p. 4). Hoewel wel vaker knokploegen optreden, kon de minister daarover desgevraagd geen gegevens verschaffen.

In bijlage 2 van dit rapport wordt aangetoond dat kraken geen bij uitstek nederlands verschijnsel is. Het is ook geen nieuw verschijnsel in ons land. In een dissertatie uit de vorige eeuw over art. 138 Wetboek van Strafrecht (Van Ysendijk, 1889) wordt er aandacht aan besteed. Tot enkele jaren terug was dit art. 138 (huisvredebreuk) een veel gebruikt middel om krakers te verwijderen. Dit veranderde door een arrest van de Hoge Raad in 1971. Dit "krakersarrest" bepaalde dat art. 138 beoogt het huisrecht te beschermen en dat een pand feitelijk als woning in gebruik moet zijn, wil men binnendringers op grond van art. 138 kunnen verwijderen. In een ander arrest, ook in 1971, bepaalde de Hoge Raad dat het in gebruik nemen van een leegstaand bedrijfspand niet als lokaalvredebreuk kan worden aangemerkt, omdat gebruik ook een vereiste is om te kunnen spreken van lokaalvredebreuk.

Er zijn veel voorbeelden van hoe deze arresten hebben doorgewerkt. Om er één te noemen: toen in Egmond een leeg pand van de Amrobank, waar alleen wat spullen lagen opgeslagen, was gekraakt, heeft de rechtbank in Alkmaar letterlijk de tekst van de Hoge Raad overgenomen.

Deze uitspraken van de Hoge Raad worden gehanteerd als het belangrijkste argument voor de thans nog bij de Eerste Kamer in behandeling zijnde anti-kraakwet: er zou nu een "leemte in de rechtshandhaving" zijn.

Op 7 maart 1973 werd door minister Van Agt, die deel uitmaakte van het kabinet-Biesheuvel, wetsontwerp 12 305 bij de Tweede Kamer ingediend, de anti-kraakwet. Het ging vergezeld van een ander wetsontwerp (12 306) dat, als soelaas, de tijdelijke verhuur van afbraakwoningen (in gemeentebestuur) mogelijk wil maken. De voorgestel-

de anti-kraakwet stelt niet het kraken zelf strafbaar, maar het geen gevolg geven aan de vordering (van of vanwege de rechthebbende) tot ontruiming. Voorts geeft de anti-kraakwet de politie vrije toegang tot iedere woning of besloten lokaal "waar redelijkerwijze vermoed kan worden" dat zo'n strafbaar feit (namelijk blijven zitten na vordering tot vertrek) is of wordt begaan.

De overtreding ingevolge de anti-kraakwet is geplaatst onder "overtredingen betreffende de openbare orde". Het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer vroeg waarom; kraken geschiedt immers meestal geruisloos, en het vertoeven in een gekraakte woning levert op zich ook geen enkele verstoring van de openbare orde op (p. 9). De minister antwoordde dat het begrip "openbare orde" in het Wetboek van Strafrecht niet alleen handelingen betreft die zich in het openbare leven afspelen of met openbare wanordelijkheden gepaard gaan. Bovendien was de anti-kraakwet hier ondergebracht omdat de andere titels van het Wetboek van Strafrecht in het geheel niet in aanmerking kwamen. De minister gaf toe dat als kraken gepaard gaat met verstoren van de openbare orde hierin wordt voorzien door art. 28 van de politiewet (MvA 2e K., p.29).

Van vele zijden buiten de Kamer kwam kritiek dat het wetsontwerp een bepaalde groep slachtoffers van de woningnood, die door de nood gedreven het recht in eigen hand had genomen, kriminaliseerde en een bepaalde groep veroorzakers van de woningnood, namelijk eigenaars die om geldelijk gewin hun eigendom leeg lieten staan, in bescherming nam. De Bijzondere Kamercommissie hield een hoorzitting en kwam op 29 juni 1973 met een nogal kritisch Voorlopig Verslag, waarna (vervolgens kranteberichten) de anti-kraakwet een stille dood leek te sterven. Dit bleek schijn.

Op 17 juli 1973 viel het kabinet-Biesheuvel, maar de komst van het kabinet-Den Uyl betekende niet het einde van de anti-kraakwet. Het betekende alleen een verschuiving in de argumentatie. De nadruk kwam op andere punten te liggen (zie verderop) en de beleidskeuze van dit kabinet voor de sociaal-zwakken en de mensen met de lage inkomens was nu uitgerekend het argument vóór handhaving van het wetsontwerp. Want in zijn Memorie van Antwoord van 24 juli 1975 zette de minister van Justitie uitvoerig uiteen welke maatregelen de regering allemaal had genomen en nog ging nemen om de woningnood en de leegstand te bestrijden.

"Dat beleid heeft bij heroverweging van dit wetsontwerp een grote rol gespeeld". (p.1). (m.a.w. de slachtoffers van de woningnood werden nu door de regering geholpen, zij hoefden het niet meer zelf te doen, en daarom kon de "leemte in de strafwetgeving" nu zonder nare sociale bijmaak worden opgevuld). Dat het hier bedoelde woningbouw- en

huursubsidiebeleid en de nota één en tweepersoonshuishoudens niet de oorzaken van het kraken - woningnood en leegstand - hebben weggenomen hebben wij in de vorige hoofdstukken al betoogd.

In zijn Memorie van Antwoord ging de minister uitvoerig op de kritiek van de Kamer in (voor de kwaliteit van zijn argumenten, zie verderop). Maar tevens bleek dat hij zich op geen enkel punt had laten vermurwen (een detail ten aanzien van de politiebevoegdheid daargelaten).

Ook bij de behandeling in mei 1976 gaf de minister geen krimp. Het belangrijkste amendement kwam van mevr. Salomons (PvdA), die o.a. de wet niet van toepassing wilde laten zijn op panden die al langer dan een jaar leeg staan. De enige concessie van de minister was dat de wet pas zes maanden na afkondiging in werking zou treden "om niet aanstonds met deze wet diegenen te verdrijven die al geruime tijd in een eertijds gekraakt pand zitten" (Handelingen, 19 mei 1976, p.4212) - een erkenning dat de wet in feite - niet juridisch maar wel materieel - strafbaarstelling-achteraf inhoudt. Want alle krakers, ongeacht sedert hoe lang vóór deze nieuwe wet zij een kraakpand bewonen, vallen er onder. In de Tweede Kamer ontkende de minister dat sprake was van strafbaarstelling-achteraf. Formeel had hij gelijk, maar hij gaf toe: "Materieel wordt het laten voortduren van een toestand, die misschien al geruime tijd bestond en tot dusver niet strafbaar was, zonder dat in die toestand zelf enige verandering komt, strafbaar gemaakt. Dat gebeurt echter wel vaker". (Handelingen 19 mei 1976, p.4213).

De wet werd aangenomen met PvdA, D'66, PPR, CPN en ex CHU'er Huijsen tegen.

Ook enkele ARP-leden waren duidelijk tegen, maar terwille van de eenheid van het CDA stemden zij vóór. Toevallig was dit de eerste test van konfessionele eenheid. De heer Kruisinga (CHU) merkte later op dat nu meteen het nut van gemeenschappelijk fractiebestuur in het kader van de totstandkoming van het CDA was bewezen: anders was de anti-kraakwet er niet doorgekomen. (Trouw, 24 mei 1976).

De Eerste Kamer leverde een tamelijk kritisch Voorlopig Verslag op 14 september 1976. De Memorie van Antwoord van de minister kwam in maart 1977 en viel samen met de Kabinetskrisis. De anti-kraakwet was "kontroversieel" en de behandeling moest daarom wachten tot een nieuwe regering was gevormd.

Niet onvermeld kan blijven dat de behandeling van de anti-kraakwet in de Tweede Kamer plotseling naar voren geschoven moest worden, omdat het debat over het wetsontwerp inzake abortus op het laatste moment twee weken werd uitge-

steld. Hierdoor kon de anti-kraakwet minder aandacht krijgen dan o.i. nodig was geweest.

Verschuivingen in de motivering

Er zijn in de loop van de jaren nogal wat verschuivingen opgetreden bij de argumentatie vóór de anti-kraakwet. Bij de Kamerleden die het maken van zo'n wetsontwerp sterk hebben bepleit ging het om vooral twee dingen:

- het tegengaan van eigen richting met knokploegen (zij vreesden eskalatie van geweld)
- de bescherming van het eigendomsrecht.

(Zie b.v. Handelingen Tweede Kamer, 1971-72, p.624).

Toen de minister zijn wetsontwerp in maart 1973 indiende gaf hij drie redenen waarom de "leemte" in het wetboek van strafrecht, die door de arresten van de Hoge Raad "aan het licht is gekomen" moest worden gevuld:

- de problemen die zich voordoen bij dagvaarding in kort geding
- de kosten die een civiele procedure met zich mee brengt, die moeilijk of niet te verhalen zijn
- het gevaar van eigen richting (met knokploegen).

Twee jaar later was het wetsontwerp gelijkgebleven, maar de nadruk in de argumenten was verschoven. Op de kritiek uit de Kamer dat de kosten van een civiele procedure geen argument zijn om een gedraging naar het strafrecht te verhuizen zei de minister: het is voor mij hoogstens een bijkomend argument (MvA, Tweede Kamer, p.9). Cijfers had hij niet (p.11). Over het knokploegen-gevaar zei hij: tot dusverre is daarvan gelukkig nog zelden gebleken (MvA, Tweede Kamer, p.9). Cijfers had hij niet (p.11). Belangrijke argumenten om de "leemte" op te vullen waren nu:

- de doorkruising van het distributiebeleid van de gemeenten door krakers (de uitkomst van woonruimteverdeling door "kraken" is "toevallig" - m.a.w. het zijn niet noodzakelijkerwijs de meest urgenten die zo aan woonruimte komen).
- de leemte zelf ("het maatschappelijk belang, dat in het algemeen aan naleving van de wet is verbonden" MvA, Tweede Kamer, p.11).
- het "normbevestigend karakter" van het wetsontwerp
- de aantasting van "redelijke belangen" van eigenaren.

Deze vier argumenten komen steeds terug, in wisselende volgorde (zie b.v. MvA, Tweede Kamer, p.15 onderaan). Op alle vier zullen wij nader ingaan, om te beginnen met het laatste.

Wel wijzen wij er eerst nog op dat het argument "normbevestiging" in de loop van de betogen steeds meer de samenvatting wordt van de overige argumenten (b.v. MvA, Eerste Kamer, p. 7). Uiteindelijk gaat het de minister bij "normbevestiging" met name om twee zaken:

- bescherming eigendom
- tegengaan doorkruising distributiebeleid.

(Zie b.v. MvA, Tweede Kamer, p.21 en p.23).

Deze twee uiteindelijk overblijvende argumenten zijn precies de argumenten die door de voorstanders van de anti-kraakwet zijn gehanteerd. Met name van VVD-zijde werden twee redenen voor de anti-kraakwet genoemd:

- tegengaan doorkruising distributiebeleid
- bescherming van eigendoms- c.q. gebruiksrecht.

(Zie o.a. Voorlopig Verslag Tweede Kamer, p.7. Tijdens de behandeling in de Tweede Kamer noemde de VVD-woordvoerder De Beer naast deze twee motieven ook expliciet de handhaving van de rechtsorde. Handelingen 1975-76, p.4202).

Eerste argument: doorkruising huisvestingsbeleid

Dit argument is o.a. te vinden op p. 1, MvA, Eerste Kamer, onder verwijzing naar een artikel van Prof. Langemeijer in het Nederlands Juristenblad (19 mei 1973). Onderaan p. 7 zegt de minister nog eens: er is geen grond voor de veronderstelling dat een kraker iemand is die meer voorrang moet hebben dan een andere woningzoekende. Ook de Nederlandsche Bond van Huis- en Grondeigenaren, die overigens wel begrip toonde voor het kraken, liet aan de Tweede Kamer weten: "Het is een oneerlijke vorm van woningverdeling. Niet iedereen kan kraken, de brutaalsten winnen."

De suggestie bij dit argument is dat een kraker woonruimte onttrekt en dus de woningnood verergert. Deze beschuldiging is feitelijk onjuist, zoals dit rapport op basis van onderzoeken heeft gepoogd aan te tonen. Krakers kraken in de regel woningen die niet tot het distributiestand horen; zij voegen dus juist woonruimte toe.

De redenering van de regering moet worden omgedraaid: juist de anti-kraakwet verergert de problemen van de gemeenten in hun huisvestingsbeleid. Want de anti-kraakwet zal, door de speculatie te bevorderen (hetgeen onder de huidige omstandigheden een effect is waarvan met zekerheid kan worden gezegd dat het zal optreden), het proces versnellen waardoor huurwoningen aan het actieve woonbestand worden onttrokken. Bovendien: waar moeten de duizenden krakers naar toe als straks hun panden weer leeg komen te staan? De ervaring met het ontruimingsbeleid van brandgevaarlijke gastarbeiders-pensions (zie bijlage 1) leert dat zo'n beleid tot vastlopen gedoemd is.

In een pré-advies van B. en W. aan de gemeenteraad in Haarlem (okt. 1972) inzake het kraken werd gezegd dat de gemeente er voor moet waken dat kraken niet het distributiebeleid doorkruist. Maar er werd niet gesteld, laat staan aangetoond, dat dit op enige schaal van betekenis het geval was. Gesteld werd dat de gemeente wel over de middelen beschikte om krakers te verwijderen, maar dit uit menselijk oogpunt niet had gedaan. "Immers waar moeten de mensen heen die een gekraakte woning ontruimen?"

Maar stel dat door kraken wèl het distributie-beleid wordt doorkruist op enige schaal van betekenis. Ook dan is deze doorkruising - hoe betreurenswaardig ook - geen argument voor de anti-kraakwet. Voor zover (nog) woningen worden gekraakt die via toewijzing voor een ander zijn bestemd, hoeft geen enkele gemeente problemen te hebben met ontruiming. De ter beschikking staande middelen blijken in de praktijk afdoende. Het belangrijkste middel is de Woonruimtetwet 1947 (zie verderop).

Ook de minister van justitie heeft erop gewezen dat de Woonruimtetwet 1947 tegen krakers kan worden gebruikt, maar niet tegen alle krakers. Want de ontruimingsbevoegdheid krachtens de Woonruimtetwet strekt "niet ter bescherming van de rechten van de eigenaar of de gebruiker, maar beoogt een doelmatiger verdeling van de woonruimte te dienen". (MvA, 2e K., p. 17; *onderstreping door ons*).

Om deze reden stelde al in 1969 een nota van B. en W. in Dordrecht dat niet tot ontruiming zou worden overgegaan ingeval van langdurige leegstand als gevolg van niet acceptabel geachte oorzaken. In Amersfoort heeft het gemeentebestuur enkele jaren geleden terecht geweigerd om op grond van de Woonruimtetwet een dure, langdurig leegstaande flat te ontruimen. In Soest daarentegen is op grond van deze zelfde wet een gekraakt pand ontruimd, dat vervolgens werd gesloopt ten behoeve van een industrieterrein....

Het heeft ons teleurgesteld dat de minister wat betreft de niet-geliberaliseerde gebieden - waar de woningnood het grootst is - niet ruiterlijk erkent dat zijn eigen argument waarom de Woonruimtetwet onvoldoende tegen krakers kan worden gebruikt (omdat de ontruimingsbevoegdheid krachtens deze wet alleen dient ter bewaking van een goede distributie van woonruimte) hem tegelijk één van zijn zwaarste argumenten voor de anti-kraakwet (doorkruising distributiebeleid) uit handen slaat. Want uitgerekend voor distributiewoningen is er geen enkel probleem.

De amsterdamse wethouder L. Kuijpers (PvdA) - wethouder van volkshuisvesting in de stad met de grootste woningnood - heeft zeer onlangs verklaard dat de gemeente niet gelukkig is met de voorgestelde anti-kraakwet. ("Wij hebben veel meer behoefte aan een leegstandswet, om speculatie e.d. tegen te gaan.") Voor de woningen in gemeentebezit zullen B. en W. waarschijnlijk dan ook geen gebruik maken van de anti-kraakwet. (Amsterdams Stadsblad, januari 1978).

Het probleem van (mogelijke) doorkruising van distributiebeleid is van zuiver theoretische aard. Voor zover nog woningen worden gekraakt die via toewijzing voor een ander zijn bestemd, hoeft geen enkele gemeente problemen te hebben met ontruimen. De ter beschikking staande middelen blijken in de praktijk afdoende. Dit brengt ons op het volgende argument.

Tweede argument: leemte in de rechtshandhaving?

De minister stelt uitdrukkelijk (MvA, Eerste Kamer, p. 1) dat "van de in aanmerking komende instrumenten tot rechtshandhaving - civielrechtelijke middelen, politiedwang, bestuurrechtelijke middelen en een aanvullende strafbepaling - alleen dit laatste een aanvaardbare oplossing oplevert."

Het hoeft, hopen wij, geen nader betoog dat argumenten in de sfeer van rechtshandhaving en rechtsorde ons wel degelijk ten zeerste aanspreken. Wij stemmen in met wat een ad hoc groep uit de Sektie Sociale Vragen van de Raad van Kerken in mei 1976 aan de Tweede Kamer schreef:

"Het argument dat deze wet nodig zou zijn ter bescherming van de rechtsstaat en om in een leemte van de rechtsorde te voorzien zou voor ons in principe een zeer zwaarwegend argument zijn. Wij hechten zeer aan de rechtsstaat. Wie enige ervaring heeft met de problemen van minderheidsgroepen zal niet geringschattend spreken over de rechtsstaat. Juist voor hen is de rechtsstaat een zaak van levensbelang. Maar "rechtsstaat" en "rechtsorde zonder leemten" achten wij niet hetzelfde. Ook een puur technokratisch wetsontwerp zoals dit stelt onze samenleving voor een dieperliggende keuze. De keuze bij dit wetsontwerp is: geeft de wetgever voorrang aan het recht op speculatie, of aan het recht op huisvesting? Deze keuze is niet te vermijden, ook niet door maatregelen aan te kondigen die in een verre of minder verre toekomst de distributie van woonruimte kunnen verbeteren. De keuze is mede bepalend voor de richting waarin de rechtsstaat zich verder ontwikkelt."

Kraken, zo hebben wij gesteld, komt voort uit de combinatie woningnood en leegstand. Kraken is een vorm van partikulier initiatief, waardoor de nood van de één wordt gelenigd en tegelijkertijd aan de ander, i.c. de eigenaar, schade wordt toegebracht. Kraken is daarom zonder twijfel iets dat ethische en juridische vragen oproept. Het is een aanvechtbare noodoplossing van een minstens zo aanvechtbare noodsituatie. De vraag is dan ook terecht of er voldoende maatregelen beschikbaar zijn in geval een eigenaar zodanige nadelen ondervindt dat bescherming nodig is van de zijde van de gemeenschap, i.c. de overheid en/of de rechtelijke macht.

Welk maatregelenpakket staat de eigenaar ter beschikking?

1. Artikel 138 Strafwet (huisvredebreuk, lo-kaalvredebreuk). Dit artikel stelt strafbaar het binnendringen in een huis, dat een ander gebruikt. De strafwet biedt hiermee afdoende bescherming aan iedereen, die in een huis woont en ook aan iedereen, die een bedrijfsruimte heeft en daar zijn bedrijf uitoefent. De moeilijkheden ont-

stonden toen de Hoge Raad in 1971 in twee verschillende arresten besliste, dat dit strafrechtsartikel niet de rechten beschermde van een huiseigenaar, die zijn huis leeg te koop had staan en ook niet de rechten van de eigenaar van een bankgebouw die in deze lege bank wat oude rommel had opgeslagen.

Deze arresten zijn spoedig achterhaald door een dienstorder van de gezamenlijke procureurs-generaal aan de politie van 1971, die instructie geeft om op grond van overtreding van dit strafrechtsartikel toch op te treden tegen krakers, die een pand gekraakt hebben waar een bord op staat "verkocht" of "verhuurd", of waaraan herstelwerkzaamheden worden verricht, of die het karakter hebben van een vakantiewoning. In mei 1976 vroeg de Tweede Kamer in een motie aan de minister om deze richtlijnen te publiceren. Dit geschiedde op 3 september 1976, maar de desbetreffende Brief van de minister (12305 nr. 24) bevatte niet de kern van de richtlijnen. In de Kamer had hij zich ook nogal tegen publikatie van deze geheime richtlijnen verzet. Dit was merkwaardig, omdat die kern al was gepubliceerd in 1973 in het Voorlopig Verslag (p. 4). Ook merkwaardig was dat de richtlijnen nu "uitgangspunten" heetten en er mocht geen overmatige be-

tekenis aan worden toegekend. Toch werken ze in de praktijk zeer effectief. De minister schreef weliswaar in zijn Brief: "Vooreerst moet worden afgewacht of de rechtspraak in een concreet geval de uitleg van het openbaar ministerie zal volgen." In de praktijk echter blijkt voor de kraker de enige mogelijkheid om dit te toetsen een verzoek aan de procureur-generaal van het Hof om opdracht te geven om de ontruimende politie-ambtenaren te vervolgen op grond van huisvredebreuk. Dergelijke verzoeken zijn afgewezen.

2. Artikel 1 en artikel 23 van de Woonruimtetwet 1947. Veel colleges van B. en W. hanteren deze artikelen om gekraakte woningen te ontruimen op grond van het feit, dat ze zonder vergunning tot betrekking van een woongegenheid in gebruik zijn genomen. De Woonruimtetwet 1947 is alleen van kracht in de zogenaamde niet-geliberaliseerde gebieden; dit worden geacht de gebieden te zijn waar de woningnood het grootst is. Met behulp van deze artikelen kunnen eventuele krakers die het distributiebeleid doorkruisen zonder veel omslag uit de kraakpanden worden gezet, ook als zij niet bij name bekend zijn.
3. Onbewoonbaar verklaarde woningen kunnen door B. en W. worden ontruimd op grond van artikel 33 en 55 van de woningwet. Ook in dit geval

is het inzicht van het plaatselijk college van B. en W. beslissend.

4. In veel gemeenten wordt ook het algemene ordehandhavingsartikel 28 van de politiewet gehanteerd om tegen krakers op te treden.
5. In een aantal gemeenten zijn algemene politieverordeningen gemaakt, die de krakers strafbaar stellen. Op grond van deze politieverordeningen worden de krakers aangepakt.

Voorbeelden hiervan zijn Kerkrade, Arnhem, Helmond en Middelharnis. Volgens juristen kleven hieraan juridische bezwaren.

De minister vreest een "wildgroei" van zulke plaatselijke verordeningen.

6. Tenslotte geeft ons burgerlijk wetboek aan huiseigenaren het meest effectieve middel om gekraakte panden weer leeg te krijgen. De eigenaar kan de krakers in kort geding dagvaarden tot ontruiming. Alle rechtbankpresidenten honoreren eisen tot ontruiming van de eigenaars, die zich beroepen op het feit, dat krakers zonder recht of titel in hun pand verblijven en dat zij als eigenaars daarom een spoedeisende reden hebben om dit pand leeg te krijgen.

In de Memorie van Toelichting bij de voorgestelde anti-kraakwet wordt zwaar getild aan het feit, dat de eigenaars om te kunnen dagvaarden de naam van één van de krakers moeten kennen. In praktijk krijgt de deurwaarder het huis leeg met een vonnis bij verstek gewezen tegen ene Jan Jansen, die wordt veroordeeld tot ontruiming van het bewuste pand met al het zijne en al de zijnen. Wie zich tegen de ontruiming verzet op grond van het feit, dat hij beweert Jan Jansen niet te zijn, moet dan immers zeggen wie hij wel is. De eigenaar, die op deze wijze zijn pand weer ter beschikking krijgt, heeft echter wel proceskosten moeten betalen, die hij op niemand kan verhalen.

De formule "met al het zijne en de zijnen" werd tot voor kort hevig door krakers en juristen aangevochten omdat van een rechtsbetrekking of afhankelijkheidsrelatie meestal geen sprake is. De zaak Amro - Nes 43a in Amsterdam, die eind 1977 bij de Hoge Raad diende, draaide daarom: enkele bewoners van wie de Amrobank de namen had achterhaald waren in kort geding veroordeeld en hadden het pand verlaten. De anderen (naamlozen) bleven zitten. Amro eiste in hoger beroep dat de veroordeelden het pand hadden moeten verlaten "met al de hunnen", hetgeen door de amsterdamsche Hof werd toegewezen. Dit leek tot de merkwaardige situatie te lijden dat de mensen, die zelf keurig gevolg hadden gegeven aan het gerechtelijk bevel tot ontruiming, toch

een dwangsom zouden moeten betalen wanneer de anderen, met wie zij geen band hadden, bleven zitten. Dat was aanleiding om het principe van uitzetting "met het zijne en de zijnen" voor te leggen aan de Hoge Raad. Enkele kerkelijke organisaties, samen met anderen, stelden zich garant voor de mogelijke kosten van de kassatie, op verzoek van de krakers. De Hoge Raad verwierp echter op 16-12-1977 het beroep (zie onder).

Is het nu zo, zoals de minister meent - en velen met hem - "dat er een leemte is in de rechtshandhaving, die opvulling vereist"? Krakers zouden zich dan tegen bovengenoemd maatregelenpakket met succes kunnen verweren.

Dit is onjuist ten aanzien van de punten 1 t/m 5. Krakers hebben zich tevergeefs gewend tot het Hof in Amsterdam met het verzoek om vervolging van ontruimende politiefunktionarissen, die zich beriepen op de dienstorder van de gezamenlijke procureurs-generaal. Krakers hebben zich tevergeefs gewend tot diverse rechtbanken om in kort geding te voorkomen, dat zij ontruimd zouden worden op grond van diverse beschikkingen van Burgemeesters en Wethouders. Krakers hebben zich tevergeefs gewend tot de Raad van State om schorsing te vragen van een beschikking van B. & W. Amsterdam, waarbij ontruiming op grond van de Woningwet werd aangezegd. In al deze gevallen ging het om krakers, die niet bij name bekend waren. Het is voor zover ons bekend tot nog toe niet voorgekomen, dat een Hoofdofficier van Justitie of een gemeentebestuur het besluit nam om een bepaald pand van krakers te zuiveren en dat aan dit besluit geen uitvoering kon worden gegeven.

De veronderstelling van de Minister en van vele Kamerleden, dat dit wel het geval is, is vermoedelijk gebaseerd op vele publikaties, die formele en wetenschappelijke bezwaren noemen tegen maatregel 1 t/m 5. Aangezien deze bezwaren door onze Rechtscolleges kennelijk niet worden gedeeld, is er in de gemeenten, waar de bestuurscolleges het kraken ongewenst vinden en daartegen optreden, in de praktijk geen leemte. In de Memorie van Antwoord van 24 juli 1975 wordt die veronderstelde leemte onder paragraaf 2c. en d. ook slechts met theoretische bezwaren geadstrueerd.

Wel is er een probleem voor huiseigenaren, als noch de Hoofdofficier van Justitie in een bepaald arrondissement op grond van de richtlijnen van de Procureurs-Generaal, noch Burgemeester en Wethouders op grond van hun diverse bevoegdheden, aanleiding zien tegen krakers op te treden. Deze huiseigenaren moeten zich bij de huidige rechtspraak in kort geding wenden tot de President van de Rechtbank en krakers kunnen door met veel kunst en vliegwerk hun naam verborgen te houden en snel te verhuizen, die rechtsgang frustreren.

Sinds de in 1975 hernieuwde richtlijnen van de gezamenlijke Procureurs-Generaal zijn deze kort gedingen echter vrij zeldzaam en nog veel zeldzamer is het, dat eigenaren hun huizen op deze wijze toch niet leeg krijgen. Dat kan een paar honderd gulden kosten, die slecht op de krakers te verhalen zijn.

De Memorie van Antwoord noemt vijf gemeenten, waar het kraken enige omvang heeft. De President van de Rechtbanken, waaronder die gemeenten ressorteren, heeft gedurende de afgelopen jaren slechts zeer sporadisch een vordering van een eigenaar afgewezen, hoewel in vele gevallen aan de krakers een ruimere ontruimingstermijn werd toegestaan, dan was verzocht.

Het argument van de minister, dat alleen een aanvullende strafbepaling een aanvaardbare oplossing oplevert, is alleen dan juist, wanneer men onder "aanvaardbaar" verstaat: de juridisch meest fraaie oplossing, geheel los van de maatschappelijke kontekst van het probleem.

Dat sprake is van een puur technokratische benadering wordt bevestigd door de instemming van de minister (MvA 1e K, p.2) met het argument van ARP, CHU en KVP (voorlopig verslag) dat het misbruik van eigendomsrecht door huiseigenaren en de gekonstateerde leemte in de wetgeving twee zaken zijn die los van elkaar staan.

Deze zaken staan ons inziens niet los van elkaar: het probleem is juist dat eigenaren misbruik maken van hun eigendomsrecht en dat daartegen onvoldoende wordt opgetreden en onvoldoende kan worden opgetreden (zie onder). Tegen krakers kan echter al op vele wijzen worden opgetreden. Maatschappelijk onrecht, door kraken aangedaan, kan afdoende worden bestreden. Perfektionering van de maatregelen heeft enkel en alleen dit effect, dat misbruik van eigendomsrecht door huiseigenaren verder in de hand wordt gewerkt en aangemoedigd. Zo simpel ligt het, helaas.

Intussen betekent de uitspraak van de Hoge Raad van 16-12-77 (zie de vorige blz.) een nieuw juridisch feit, dat door de Minister nog niet kon worden verdisconteerd, maar dat voor de Eerste Kamer van groot belang is voor de beoordeling van de noodzaak van de anti-kraakwet. Onder "de zijnen" wordt verstaan: "al degenen die als gevolg van de kraakactie van de gekraakte lokaliteiten onderdak hebben gevonden en daarin en van daaruit geheel of grotendeels hun persoonlijke en maatschappelijke activiteiten vervullen". Wanneer sprake is van een "geëlijk gerichte gezindheid, waarmede kennelijk bedoeld is een gezindheid gericht op kinking van de panden of bestedinging van de daardoor ontstane toestand" (aldus het arrest) is ontruiming mogelijk. De praktijk was al zo, maar deze werd door juristen aangevochten. Saillant is dat de advocaat van de krakers, mr. H.A. Groen, zich in zijn pleitnotities zeer uitvoerig had beroepen op de argumentatie van de minister van Justitie vóór de anti-kraakwet!

Hij meende dat de visie van de minister en die van het amsterdamse Hof elkaar uitsloten.

Ons inziens was die mening juist. De minister van Justitie heeft immers aan de Tweede Kamer laten weten (MvA, blz. 2), dat de rechtsgang bij de burgerlijke rechter "onoverkomelijke moeilijkheden" oplevert, onder meer omdat een tegen één persoon, van wie de naam bekend is, gewezen vonnis "niet tevens tegen de overige bezetters (kan) worden ten uitvoer gelegd indien deze niet mede zijn gedagvaard". Een vonnis tegen één kraker tevens ten uitvoer leggen tegen de andere krakers van een pand kan ook niet als de bezetting sterk wisselt. Afzonderlijke dagvaarding van "iedere wederrechtelijk in het pand verblijvende persoon" blijft dus meestal noodzakelijk. Van ontruiming komt dan meestal niets terecht, meent de minister.

Wij hebben er al op gewezen dat de praktijk van de rechtsgang anders is. Maar op vragen van Tweede Kamerleden of aanvulling van het burgerlijk procesrecht niet de voorkeur had, antwoordde de minister dat hij daar niets in zag. "Eensdeels zou daardoor inbreuk worden gemaakt op een hoofdbeginsel van burgerlijk procesrecht, n.l. dat geen gerechtelijke executoriale titel tot stand kan komen voordat degene tegen wie de titel zal worden tenuitvoergelegd, de mogelijkheid heeft gehad verweer te voeren tegen de vordering. De belangen van eventuele rechthebbers zouden daardoor worden geschaad. Anderszijds zou, voor zover zou worden toegelaten de tenaamstelling in dagvaarding en vonnis te vervangen door een zo duidelijk mogelijke aanwijzing van de persoon van de gedaagde, indien diens naam niet bekend is, de rechtszekerheid in gevaar worden gebracht." (MvA, Tweede Kamer, p. 2).

Niet alleen is het tegendeel hiervan allang de praktijk, maar bovendien is deze praktijk nu door de Hoge Raad bevestigd. Van de juridische argumenten van de regering om het kraken van het civiele recht naar het strafrecht over te hevelen is hiermee het belangrijkste komen te vervallen.

Er is nog een middel dat een bepaalde categorie eigenaren, namelijk gemeenten, gebruiken tegen krakers: weigeren om gas, water en elektriciteit te leveren. Afsluiten van deze voorzieningen, met het oogmerk om krakers te verwijderen, is volgens de meeste juridische literatuur in 't algemeen "détournement de pouvoir" (machtsmisbruik) (strafrechtscriptie J. van Wieringen, mei 1977, R.U. Leiden, p. 19 en 20). Weigering tot leveren is meestal ook ten onrechte, tenzij in de leveringsvoorwaarden is opgenomen dat gas, water en elektriciteit niet worden aangesloten als de bewoner geen woonvergunning heeft. Krakers kunnen zich tegen dit middel dus verweren, zij het vaak met veel moeite.

Kraken geschiedt zonder recht - dat is onbetwist. De woningnood leidt echter tot zeer vele euvels, die als "leemten" in de rechtshandha-

ving kunnen worden beschouwd. Wij noemen b.v. het illegaal onttrekken van woningen aan het woonbestand, dat zich op grote schaal voordoet (voor bedrijfsbestemming). Wij noemen de schandelijke moedwillige vernieling van woningen door eigenaren, die met een leegstaand, onbewoonbaar krot meer kunnen verdienen dan met het verhuren van een woning. Slechts op twee "leemten" gaat de minister zijdelings in:

- De minister voelt weinig voor strafbepalingen tegen sleutelgeld (MvA, Tweede Kamer, p.11)
- Hij is tegen een strafbepaling tegen leegstand; hij vindt dat minder "doelmatig" dan het nu gevoerde regeringsbeleid (MvA, Tweede Kamer, p.19).

Over de anti-kraakwet zegt de minister op p.23 MvA, Tweede Kamer: "Leniging van de woningnood beoogt het wetsontwerp niet, wel levert het een bijdrage tot het voorkomen dat die nood onze democratische rechtsstaat aantast". - Het is o.i. een ethische keuze aan welke "leemte" de wetgever in dit verband voorrang geeft.

Van de vele voorbeelden die te geven zijn kiezen we één uit Rotterdam. Eind 1973 wilde de beruchte "krottenkoning" Fennis een pandje in de Laanzichtlaan verhuren. Hij vroeg f 2250,- sleutelgeld. Enkele bewoners waren razend. Met stencils en met een geluidswagen werd de buurt gemobiliseerd. Met algemene stemmen werd besloten het pand te kraken. (Deze aktie heeft overigens tot meer akties geleid: de buurtbewoners weigerden om één voor één weggesaneerd te worden, ze wilden als groep bij elkaar blijven. Zo zijn o.a. met medewerking van de buurtbewoners op een kaalgeslagen terrein nieuwe woningen gebouwd).

Alvorens iets over "normen" te zeggen nog een korte opmerking over protest-krakers.

In de Tweede Kamer is veel minder begrip uitgesproken voor protest-krakers dan voor krakers-uit-nood. De minister is het daarmee eens (MvA 2e K, p.9), al zegt hij zelf dat het protest-kraken zich zelden voordoet. Maar hij stelt: "Het wetsontwerp is overigens niet in het bijzonder hierop toegesneden". De minister drukte zich wat ingewikkeld uit, want het wetsontwerp is juist hiervoor totaal ongeschikt, zoals hij tijdens de behandeling in mei '76 heeft toegegeven. Protest-krakers kunnen simpelweg na sommatie het pand verlaten, en het weer kraken, en het weer verlaten, zonder zich - volgens de anti-kraakwet - aan een strafbaar feit schuldig te maken. Het zijn de krakers-uit-nood, die worden gestraft.

Derde argument: normbevestiging?

Nogmaals: het wederrechtelijk in gebruik nemen van iets dat van iemand anders is, is bepaald niet iets dat tot algemene norm verheven dient te worden. Maar over dit normbevestigende ka-

rakter hebben de kraakbonden een aantal cri de coeur's gegeven:

Citaat:

"Welke norm, zo vragen wij ons af, mag die wet dan wel bevestigen?"

- Is het normaal, dat woningzoekenden door de nood gedwongen worden in een pension te gaan waar zij hun hele inkomen aan huisvesting weg moeten geven, zodat zij voor 't geld voor een paar kinderschoenen of voor de wasserette bij Sociale Zaken moeten aankloppen?
- Is het normaal, dat je je hand moet ophouden voor huursubsidie, met iedere keer die vernederende papierwinkel aan je hoofd, omdat je huur te hoog is?
- Is het normaal, dat een gastarbeidersgezin met vijf kinderen op twee kleine kamertjes hokt voor f 350,- per maand?
- Is het normaal, dat je uit je huis wordt gezet, waar je twintig jaar lang gewoon hebt, omdat je huisbaas het huis verkoopt en de nieuwe eigenaar er zelf in wil (ook na een gerechtelijke afweging in zijn voordeel)?
- Is het normaal, dat de sfeer in huis wordt verknald, omdat groot geworden zoons of dochters geen eigen huisvesting kunnen krijgen?
- Is het normaal, dat een vrouw met haar kinderen na een scheiding op straat rondzwakt, moet aankloppen bij Hulp voor Onbehuisden of in een pension terecht komt?
- Is het normaal, dat ex-psychiatrische patiënten, ex-delinquenten en ex-verslaafden geen huisvesting kunnen krijgen, zodat ze terecht komen in pensions of andere slechte omstandigheden waar ze weer snel terugvallen tot kwaad of erger?
- Is het normaal, dat iemand zijn economische binding en dus het recht op huisvesting verliest als hij buiten zijn schuld wordt ontslagen?
- Is het normaal, dat iemand na jarenlang zoeken uiteindelijk een huis heeft gevonden en dolblij met dit bericht naar het huisvestingsbureau rent, waar hem wordt meege-deeld, dat hij wordt bedankt en dat het huis aan een ander wordt toegewezen? Zodat hij dus voor een ander heeft gezocht?
- Is het normaal, dat pensiongasten en huurders veel en veel meer geld moeten neerleggen voor hun huisvesting dan eigenhuis-bezitters? Dat de minst-bedeelden de hoogste lasten dragen?

- Is het normaal, dat er een wet wordt gemaakt, die uitsluitend en alleen gericht is tegen diegenen, die niets bezitten?" (einde citaat)

Vierde argument: aantasting redelijke belangen van eigenaren?

Wij beseffen dat in zekere zin de woningnood tweeërlei slachtoffers heeft: de huislozen die niet kunnen wonen en de huiseigenaars die van hun eigendom niet het vol genot kunnen hebben, omdat het een schaars artikel is. Kraken is een niet-wettelijke inbreuk in dit "vol genot" zoals via de woonruimtetwet een aantal wettelijke inbreuken zijn geregeld. De woningnood is immers een noodsituatie.

Wij wijzen er echter alvast op dat van eigenaars die voor ontruiming van hun eigendom nòch terecht kunnen bij de Hoofdofficier van Justitie (op grond van de richtlijnen van de procureurs-generaal, zie boven), nòch bij B. & W., wel gezegd kan worden dat zij hun pand zeer waarschijnlijk op niet te rechtvaardigen wijze hebben laten leegstaan. De praktische problemen die zij kunnen hebben bij de rechtbank (zie boven) rechtvaardigen niet dat het kraken van het civiele recht naar het strafrecht verhuist. Een eigenaar die "redelijke belangen" kan aantonen krijgt zijn eigendom leeg, - al kan het even duren. Voor enkele verdere opmerkingen over het eigendomsrechtargument, zie het volgende hoofdstuk.

Overheidsoptreden tegen woningnood en leegstand

Dat het citaat van de kraakbonden over "normen" niet van redelijkheid is ontbloomt, geeft de minister impliciet toe, door ook het kraken in verband te willen zien met leegstand en woningnood. De anti-kraakwet is steeds aan maatregelen daartegen gekoppeld, - althans zo wordt het gesteld.

Al in januari 1972, lang voor de indiening van de anti-kraakwet, meldde de pers: kraken binnenkort overbodig. Minister Van Agt had de Eerste Kamer bericht dat het overleg met zijn kollega's Langman en Udink bijna was afgerond over een maatregelenpakket dat de noodzaak tot kraken zou verminderen. Het betrof drie mogelijkheden: stimulering van het aanbod van goedkope woningen, vordering van langdurig leegstaande panden, en tijdelijke verhuur van afbraak- en verbouwingswoningen.

In zijn Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer (1975, p.1) stelt minister Van Agt dat de anti-kraakwet, als opvulling van een leemte in de rechtshandhaving, gepaard gaat met maatregelen tegen de woningnood. Hieronder moet echter uitdrukkelijk niet worden verstaan wetsontwerp 12 306 (tijdelijke verhuur afbraakwoningen), blijkens de MvA, Tweede Kamer 12 306, p.1. Er wordt gedoeld op het hele volkshuisvestingsbeleid, o.a. de Nota-Van Dam. Hieraan hebben wij in hoofdstuk 2 reeds aandacht besteed.

Herhaaldelijk suggereert de minister dat de werking van de woonruimtetwet toereikend is om iets aan de leegstand te doen. Hierop zullen wij ingaan in hoofdstuk 6.

Rest dan nog wetsontwerp 12 306, dat gelijktijdig met de anti-kraakwet is ingediend en waarvan door velen in beide Kamers is gezegd dat het, los van de anti-kraakwet, een nuttige maatregel is. Dat kan zijn, maar de gezamenlijke indiening van 12 305 en 12 306 werkt versluiserend.

12 306 geeft slechts zeer weinig soulaas (nog afgezien van het feit dat het natuurlijk een noodmaatregel is, die knaagt aan het principe van de huurbescherming). Goedwillende gemeentebesturen stellen allang voor afbraak bestemde woningen "bij gedogen" beschikbaar. Bewoners betalen soms een gebruiksvergoeding aan een als intermediair funktionerende stichting (bijvoorbeeld in Arnhem). Elders storten tijdelijke bewoners een borgsom, die zij bij ontruimen op het afgesproken tijdstip terugkrijgen (Delft).

Voor winkelpanden kan 12 306 wel helpen, voor zover nu zulke panden "bij gedogen" ter beschikking worden gesteld, terwijl de betreffende instelling of exploitant best huur kan betalen.

Bij verscheidene gemeentebesturen, o.a. Den Haag, hebben wij navraag gedaan of 12 306 het feitelijke aankoop- en sloopbeleid ingrijpend zal veranderen. Het antwoord luidt: niet of nauwelijks. Een belangrijke reden is dat men, ook al krijgt men de juridische mogelijkheid om geen rekening te houden met het recht op huurbescherming, toch een morele verplichting voelt om deze tijdelijke huurders van gemeentewoningen na beëindiging van de huur elders onder te brengen. En daar ziet men tegenop.

"Kriminalisering"

Ook als de anti-kraakwet er eenmaal is, is daarmee kraken op zichzelf niet strafbaar. De kraker is niet strafbaar omdat hij heeft gekraakt, maar omdat hij niet vertrekt, als dat van hem wordt gevorderd. Dat is een "slimigheidje" waardoor alle krakers, ook zij die al jaren vóór de inwerkingtreding van de anti-kraakwet hebben gekraakt, onder deze nieuwe wet vallen. Van strafbaarstelling-achteraf kan formeel-juridisch niet gesproken worden, maar het praktische effect verschilt daarvan nauwelijks. Veel krakers wonen in panden die van binnen grondig vernield waren en die zij zelf geheel en al hersteld hebben. Zij hebben in hun woonruimte, ondanks de onzekerheid, erg veel liefde, tijd en geld geïnvesteerd. Zij zijn emotioneel nauw verbonden met hun woonruimte. Bovendien hebben zij geen alternatief. En nu worden zij, zonder dat in hun eigen gedrag iets verandert, strafbaar: een simpele mededeling van de eigenaar -s genoeg. Zij weten op welke gebrekkige gronden de wet waardoor zij weer op straat komen te staan door het parlement is

aanvaard. Zij beschouwen hun handelen als be-
slis niet moreel ongeoorloofd. Emotionele ta-
ferelen zullen zich voordoen tijdens de kon-
frontaties met ontruimende politie-agenten. Al
is in de anti-kraakwet slechts sprake van een
"overtreding", het is niet te vergezocht om te
veronderstellen dat bij ontruiming de emoties
zullen leiden tot een weigering om zomaar te
vertrekken. En "verzet tegen de politie" is een
aanmerkelijk ernstiger delikt.

Met de voorgestelde bepalingen breidt men die
groep van de nederlandse bevolking uit, die
zich wel eens heeft schuldig gemaakt aan een
strafbaar feit. Het merendeel van deze mensen
zijn jongeren met een blanco strafblad. Het
begaan van een eerste strafbare feit, al of
niet gevolgd door een vervolging, werkt kri-
minaliserend.

Over dit begrip kriminalisering nog een korte
opmerking. De minister wijst erop dat volgens
de nieuwe wet slechts een "overtreding" begaan
zal worden en dat slechts een lage boete
wordt opgelegd, etc. - Werkt dit dan soms
niet kriminaliserend? Nu geldt de kraakproble-
matiek nog als een civiele affaire. Straks
moet je voorkomen. Overtredingen staan ook in
het uittreksel uit het dokumentatieregister
waarmee je een volgende keer als je met de
justitie in aanraking komt, wordt gekonfron-
teerd (m.a.w. dat het niet op je "strafblad"
staat is ook maar betrekkelijk). Voor jeugdige
krakers geldt dat ze meteen vanuit het ou-
derlijk huis in een situatie terecht komen,
door de woningnood gedwongen, waarin ze niet
alleen (nu al) hun achternaam moeten verzwij-
gen, maar bovendien (straks) elke dag straf-

baar kunnen worden. Men denke zich de mogelijke
effekten hiervan in!

Verruiming politiebevoegdheden

Een novum in ons rechtstelsel is het nieuwe ar-
tikel 551a. van het Wetboek van Strafvordering,
dat de anti-kraakwet voorstelt. Ter uitwerking
van de huisvredebescherming in onze Grondwet
geeft onze Wetgever uiterst behoedzaam in een
aantal gevallen aan een derde, meestal de poli-
tie, de bevoegdheid om een woning tegen de zin
van de bewoner binnen te dringen.

Volgens het voorgestelde artikel 551a. krijgt
de politie niet alleen vrije toegang tot ieder
huis, waarvan zij vermoedt dat de bewoners
krakers zijn, die zich niet op eerste aanmaning
van de eigenaar verwijderen, maar mag dit huis
ook schoonvegen van huisraad en bewoners zon-
der nadere plichtplegingen als tussenkomst van
een rechter of nader onderzoek van het O.M.
Een regeling voor herstel van rechten voor die-
genen, die later zouden kunnen aantonen dat zij
ten onrechte zijn ontruimd, ontbreekt.
Bewoners van een huis, die regelmatig in hun
huisvrede worden gestoord door binnenkomende
politie, staan voor de onmogelijke taak om te
bewijzen, dat de politie geen redelijk vermoe-

den heeft, dat zij krakers zijn. Invoering
van dit wetsartikel zal in de praktijk bete-
kenen, dat een eigenaar bij de politie kan gaan
melden, dat hij zijn gekraakte pand leeg wenst
en dat het dan aan de politie is om te beslis-
sen of zij zich wel of niet met het bewuste
pand wenst te bemoeien.

ZO ONTRUIMT KRASNAPOLSKI

KRA\$ LAAT HUIZEN 7JAAR LEEG- STAAN+VERKROTTEN

In maart 1977 werd een jarenlang leegstaand pand van hotel Krasnapolsky in Amsterdam kort na de kraak door politie met getrokken pistolen ontruimd.

Bij het ontwerp vuurwapenwet is in de Tweede Kamer uitdrukkelijk betoogd hoe onwenselijk het is dat de mogelijkheden van de politie om zonder huiszoekingsbevel binnen te treden, verder worden verruimd.

Gezien de vele negatieve associaties met kraakpanden ("drugs", "links aktivisme", "illegale vreemdelingen", etc.) ligt, vrezend wij, misbruik voor de hand.

Na de schietpartij in Utrecht waarbij RAF-lid Folkers werd gearresteerd werd bekend gemaakt dat "verdachte panden" in de gaten zouden worden gehouden. Bij de ontvoering van Caransa hebben diverse grote kraakpanden in Amsterdam sterk verhoogde politie-surveillance gekonstateerd.

Een belangrijke reden dat het kraken van het civiele recht naar strafrecht verhuist - hetgeen ingaat tegen de trend tot dekrimalisatie

en depenalisatie - is dat de politie zich liever niet met civiele zaken moet bemoeien. (MvA, 2e Kamer, p.3). Eerder stelde de minister al dat het belang van de anti-kraakwet eigenlijk "vooral hierin ligt, dat de politie dan een rechtsgrond heeft om op te treden (...)". (MvT 2e Kamer, p.4). Eén alinea verder geeft de minister impliciet tie dat als de politie nu krakers verwijderd, de politie beschuldigd kan worden van huisvredebreuk. - Dit heeft zich talloze malen voorgedaan, maar ons zijn geen voorbeelden bekend waarbij politieagenten in staat van beschuldiging zijn gesteld, laat staan veroordeeld.

In Utrecht werd op 30 augustus 1974 door de politie na overleg tussen politie en Hoofdofficier van Justitie een kraakpand ontruimd. Het huisraad werd op straat gezet en de bewoners werden door de politie niet al te zachtzinnig het pand ugedragen.

Twee bewoners deden aangifte van huisvredebreuk bij de politie. Toen de politie hierop niet reageerde verzochten zij schriftelijk de Hoofdofficier om tot vervolging van de ontruimende politie-ambtenaren over te gaan. De Hoofdofficier antwoordde lakoniek dat hij het veronderstelde strafbare feit had uitgelokt en er weinig voor voelde een strafrechtelijk onderzoek tegen zichzelf in te stellen. Eind september 1974 wendden de krakers zich tot het Hof te Amsterdam met het verzoek om de Hoofdofficier te bevelen de betrokken politie-ambtenaren te vervolgen. Het Hof te Amsterdam antwoordde daarop in januari 1975 zonder nader horen van de krakers:

"dat aan het efemere en dan nog door controles en een sommatie van de politie verstoorde verblijf, bezien in het verband met de duidelijk onrechtmatige wijze waarop het was tot stand gekomen, het karakter van "wonen" niet toekomt en de desbetreffende panden klagers (c.s) dan ook niet strekken tot woning in de zin van artikel 172 G.W. en artikel 370 Sr." met afwijzing van het verzoek.

Tenslotte menen wij dat de voorgestelde verruiming van de mogelijkheid tot binnentreding van een woning bovendien nog verder gaat dan voor het door de minister beoogde doel nodig is. Voor het konstateren van de overtreding is het binnengaan van het pand helemaal niet nodig. Men kan ook buiten konstateren dat de eigenaar niet de beschikking heeft over zijn eigendom en dat de krakers weigeren te vertrekken.

Wat gebeurt er als de anti-kraakwet in werking treedt?

Op één aantal effecten van de inwerkingtreding van de anti-kraakwet hebben wij al gewezen. De speculatieve leegstand zal toenemen. Door de ontrekkingen aan het distributiebeestand zal het distributiebeleid bemoeilijkt worden en neemt de woningnood toe. De protest-krakingen zullen toenemen.

Nog niet vermeld is dat de anti-kraakwet ernstig belemmerend zal werken op de mogelijkheden tot bemiddeling. Het konflikt tussen eigenaar en kraaker kan nu nog vaak in der minne worden geschikt. Een eigenaar die hoort dat zijn pand is gekraakt, weet dat hij zijn pand leeg kan krijgen, maar hij ziet een beetje op tegen de stappen die hij daarvoor moet ondernemen. Hij moet zijn zaak bepleiten bij de Hoofdofficier van Justitie. Hij moet misschien B. & W. inschakelen. Hij moet misschien naar de rechter. Dat kan kosten met zich meebrengen. Het betekent ook dat zijn zaak door een onafhankelijke instantie getoetst zal worden - en daarvoor zal hij zorgvuldige informatie op tafel moeten leggen. Hij (of zij) kijkt dus liever even de kat uit de boom. Als blijkt dat de krakers het pand goed bewonen, het zelfs opknappen, dan ontstaat vaak een 'gedoog' situatie.

Er is, zoals in vorige paragrafen is aangetoond, geen "leemte in de rechtshandhaving", er zijn hoogstens praktische problemen, die altijd oplosbaar blijken. Het feit echter dat deze problemen zich kunnen voordoen, hoeft niet altijd als iets negatiefs te worden gezien. Het geeft krakers zelf, en ook kerkelijke en sociale instanties en advocaten, de mogelijkheid tot onderhandelen. Zeer veel kraakproblemen worden opgelost doordat er nu een fase is waarin gepraat moet worden. Die is er straks niet meer. Dan is een telefoontje naar de politie voldoende. Het kan zelfs zo gaan dat de politie een eigenaar belt met de mededeling: uw pand is gekraakt, zullen we ze er even uitzetten?

Hoofdstuk VI

Wat doen de gemeenten tegen leegstand?

Houding

De houding van gemeentelijke overheden tegenover de leegstand loopt nogal uiteen. Deze kan o.a. worden afgemeten aan de houding tegenover krakers. Sommige gemeenten bezitten zelf veel leegstaande panden, en laten krakers vlot ont-ruimen. Andere geven toe dat leegstand een probleem is en zien in kraakacties althans een nieuwe aanleiding tot bezinning.

In juni 1977 werd in Rotterdam door enkele actiegroepen een kraakactie uitgevoerd speciaal om de leegstand nog eens aan de kaak te stellen. Het leidde tot een gesprek met wethouder v.d. Ploeg, die toezegde krachtiger te gaan optreden. De gerechtelijke procedure tegen eigenaars die zich aan de meldingsplicht onttrekken duurt zo lang dat er niet mee gewerkt kan worden, aldus de wethouder.

Deventer heeft twee jaar geleden een internationale prijs gekregen voor het herstel van een 16e eeuwse wijk. Er is ook een andere middeleeuwse wijk die totaal is verkrot. Vroeger waren er 500 woningen. Nu zijn er nog 80 bewoond. De rest staat al jaren leeg, is dichtgespijkerd en dichtgemetseld en veelal verrot. Onlangs is er weer een pand gekraakt. Deventer heeft 3300 woningzoekenden binnen de stad en 1400 er buiten.

Het gekraakte pand valt buiten de woonruimteverdeling. Iemand van een architectenbureau heeft een herstelplan gemaakt. De kraakactie heeft tot gevolg gehad dat de gemeente heeft toegezegd de nog bewoonbare leegstaande panden in gemeente-eigendom ter beschikking te stellen aan de Stichting Huisvesting Jongeren.

In Arnhem zijn diverse leegstaande panden gekraakt. De gemeente heeft zowel positieve als negatieve ervaringen ermee. De gemeente heeft alle makelaars verzocht om alle panden waarvan ze meenden dat ze geschikt konden worden gemaakt voor kompartimentenbouw of kamerverhuurbedrijf te melden. Dat leverde 25 panden op. De gemeente heeft er uiteindelijk slechts drie kunnen kopen. De andere waren of te duur voor de Nota-Van Dam of je was halverwege de tekeningen en dan kocht iemand anders het. Krakers en diverse actiegroepen eisen voortdurend een actief anti-leegstand beleid. Met het huidige instrumentarium is dat moeilijk.

Het waren krakers die ontdekten dat een fabriek ergens vijf woningen liet leegstaan. De krakers werden op grond van de algemene politieverordening door de politie verwijderd en de woningen zijn dichtgespijkerd.

Kantoorpand in Arnhem; de krakers willen dat het wordt bestemd voor jongerenhuisvesting.

Eerst was er sprake van dat de woningen toch beschikbaar zouden komen, maar volgens Bouwtoezicht zijn ze (inmiddels?) te slecht. De procedure tot onbewoonbaarverklaring is ingezet.

De gemeente heeft wel een eind gemaakt aan het onklaar maken van lege woningen door de gemeente. Vroeger werden veel woningen die door de gemeente voor sloop waren aangekocht, gekraakt, maar deze worden nu vaak "bij gedogen" beschikbaar gesteld via het M.A.I. bureau. Zo is er ook een overeenkomst met de Stichting Leniging Ateliernood Kunstenaars. Het gaat daarbij om 100 à 150 panden. De kunstenaars betalen alleen een gebruiksvergoeding.

Op grond van de Woonruimtetwet 1947 kunnen gemeenten onder bepaalde voorwaarden leegstaande ruimten vorderen. Regelmatig heeft de minister van Justitie naar deze bevoegdheid verwezen bij zijn verdediging van de anti-kraakwet.

Maar in feite hebben de meeste gemeenten het vorderen opgegeven, vanwege juridische moeilijkheden en de omslachtige procedure. Slechts enkele gemeenten doen er iets aan. De meest actieve onder hen is Amsterdam, die van de grote gemeenten over het beste opsporingsapparaat beschikt. We nemen Amsterdam dan ook als voorbeeld om aan te geven dat de gemeenten helemaal niet beschikken over voldoende mogelijkheden om de leegstand tegen te gaan zoals de minister in de Memorie van Antwoord heeft gesteld.

Onderstaande gegevens zijn gebaseerd op jaarverslagen van de diensten Volkshuisvesting en Herhuisvesting in Amsterdam en op gesprekken met funktionarissen van deze diensten.

Vorderen in de praktijk

De gemeente Amsterdam vordert uitsluitend woningen die in de distributiesektor vallen, d.w.z. dat momenteel woningen onder de f 50,-- en boven de f 375,--/mnd niet worden gevorderd. En ook niet leegstaande bedrijfs- of winkelwoningen of leegstaande bedrijfsgebouwen of hotels, pensions e.d.

Vorderingen van deze gebouwen blijkt in de praktijk nauwelijks mogelijk te zijn en stuit bovendien af op gebrek aan personeel. De gemeentelijke nota: Huisvesting jongeren en jonggehuwden van 22 mei 1974 merkt over het vorderen van dit soort gebouwen op: "De Woonruimtetwet 1947 kent de mogelijkheid, het gebruik van gebouwen of gedeelten van gebouwen die niet als woning worden gebezigd, te vorderen ten behoeve van woonruimte. De Kamer van Koophandel kan echter een verklaring afgeven, dat desbetreffende ruimten, als bedrijfsruimten benodigd zijn en derhalve niet voor vordering in aanmerking komen."

"Bij vordering van gebouwen dient met praktische moeilijkheden rekening gehouden te worden. Volgens jurisprudentie van de Hoge Raad is een vgn. blanco vordering nietig. Derhalve zal niet gevorderd kunnen worden voor een instelling, die het gebouw wil exploiteren (b.v. een woningbouwvereniging red.), maar al-

leen voor met naam te noemen natuurlijke personen". Wanneer degene, ten behoeve van wie is gevorderd, vertrekt, hetgeen bij jongeren is te verwachten, is een nieuwe vorderingslast vereist waarmee een hernieuwde procedure is gemeoid." "Vordering van gebouwen teneinde woonruimte te verkrijgen, komt praktisch niet voor. Indien men de rechtspraak in de literatuur in Nederland bestudeert, ontmoet men een enkele gevorderde boerderij, hotel of pension. Dit zijn echter in feite gebouwen met een woonbestemming."

"Konkluderend kan worden gesteld, dat een jaar onderzoek naar de mogelijkheid van het vorderen van gebouwen, heeft geleerd dat theorie en praktijk van vordering van gebouwen van elkaar verschillen."

(bovengenoemde nota: pag. 947,948).

In Amsterdam is dan ook nog nooit een leegstaande niet-distributiewoning of een leegstaand gebouw gevorderd. Hetzelfde geldt voor andere gemeenten. En het zijn juist deze woningen en gebouwen die gekraakt worden!

Hoe gaat nu het vorderen van een leegstaande woning die onder de distributienormen valt in z'n werk? Hierbij zijn verschillende fases te onderscheiden, de fase van de leegstandskontrolle, de fase van de toewijzing, en de fase van het eigenlijke vorderen.

Allereerst moet de gemeente erachter komen dat de woning leegstaat.

Dit doet de afdeling leegstandskontrolle. Men haalt z'n gegevens uit:

- verhuisberichten van het bevolkingsregister
- meldingen van huiseigenaren
- andere computer bestanden
- meldingen van inspecteurs van de afdeling volkshuisvesting van de buitendienst
- meldingen van omwonenden en andere belanghebbenden.

Officieel zijn huiseigenaren verplicht om te melden dat hun woningbezit leegstaat, maar jaarlijks worden zo'n 7000 leegstaande woningen niet gemeld. Dit neemt toe: in 1976 werden 7600 lege woningen niet gemeld, dat was 6% meer dan het jaar daarvoor. De dienst Herhuisvesting moet er dus op andere wijze achter zien te komen. Toch wordt het merendeel van leegstaande distributiewoningen wel achterhaald. Eerst wordt gekeken of de woning wel een distributiewoning is, of er een verbouwingmelding van de eigenaar op zit, enz.

Is dat achter de rug dan kan de woning worden toegewezen aan een urgent woningzoekende. De procedure van het checken van leegstand varieert van een week tot een half jaar. Die tijd staat de woning dus leeg.

Nu begint de fase van de toewijzing.

Er zijn twee soorten distributiewoningen.

- a. Woningen die door de afdeling Herhuisvesting worden toegewezen
- b. Keuzewoningen waarvan de helft op voordracht van de eigenaar wordt toegewezen. De

huurder moet natuurlijk wel aan de distributienormen voldoen.

Wat gebeurt er nu als de eigenaar de woning leeg houdt door b.v. alsmaar de door de afd. Herhuisvesting voorgedragen urgenten te weigeren, of omdat hij zegt de woning te willen verbouwen?

Het gebeurt nog al eens dat een eigenaar de woning van binnen vernielt met de smoes dat hij wil verbouwen. Op die manier hoopt de eigenaar dat een urgente die komt kijken de woning weigert. Officieel is de eigenaar verplicht om te melden dat hij wil verbouwen en ook als hij voor 70% met de verbouwing gereed is. Maar ook deze meldingen worden vaak nagelaten. Konstateert de afdeling buitendienst dat er 6 maanden nadat de eigenaar heeft gezegd dat hij wil verbouwen nog niets is gebouwd of dat de woning nog steeds niet is bewoond, dan gaat de volgende fase in, de fase van het vorderen. Door deze handelwijze van de eigenaar kan de woning na de fase van de leegstandskontrolle dus nog weer eens minstens 6 maanden leegstaan.

In Amsterdam werken 26 man bij de buitendienst van Herhuisvesting; om het werk aan te kunnen zijn er 6 man meer nodig waarvoor geen geld beschikbaar is.

Nu begint de fase van de eigenlijke vordering. Allereerst kan alleen gevorderd worden t.b.v. een met name bekend urgent woningzoekende. De afdeling Ontruimingen en Vorderingen zoekt een urgent woningzoekende bij de afdeling Koppelingen die ermee akkoord gaat dat de woning ten behoeve van hem gevorderd wordt. Tijdens de vorderingsprocedure die opnieuw vele maanden kan duren moet hij dus wachten. Alvast in de woning gaan zitten gaat niet.

Er moet altijd gevorderd worden ten behoeve van een natuurlijk persoon; vorderen voor een instelling of voor de doelmatige verdeling van de woonruimte in het algemeen wordt niet als rechtsgrond erkend.

Bij het begin van de fase van de vordering zijn er weer verschillende mogelijkheden. De urgent woningzoekende kan akkoord gaan dat de betreffende woning voor hem als persoon gevorderd wordt (dan kan de procedure dus beginnen), maar hij kan de woning ook weigeren omdat de eigenaar b.v. de woning van binnen heeft vernield. In dat laatste geval moet Herhuisvesting dus eerst zorgen dat de woning wordt hersteld. Allereerst wordt de vorderingslast aangeplakt of uitgereikt door Herhuisvesting; vervolgens moet de gemeente de eigenaar een brief schrijven en is juridisch verplicht hem een redelijke termijn (4-8 weken) te geven om de woning in orde te maken; gebeurt dit niet dan kan de afdeling Vorderingen aan Bouw- en Woningtoezicht verzoeken om toestemming de woning zelf bewoonbaar te maken op kosten van de eigenaar. Ook hier kampt Herhuisvesting met personeelsgebrek.

Pas daarna kan de vorderingsprocedure opnieuw beginnen.

Allereerst moet via het kadaster de juridische eigenaar gevonden worden (de woning kan inmiddels immers door de oorspronkelijke eigenaar verkocht zijn en Herhuisvesting zou dan de verkeerde eigenaar te pakken hebben.). Met de juridische eigenaar moet de afd. Vorderingen nu eerst tot een minnelijke schikking zien te komen; laat de afdeling dit na dan verliest zij het bij een rechtelijke procedure, zoals de praktijk heeft uitgewezen.

Ook hier kunnen weer de nodige maanden overheen gaan. Lukt de minnelijke schikking niet, dan wordt het hele verslag inclusief de anteceden-ten van de gegadigde naar de kommissie van advies inzake de vordering van woonruimte gestuurd. Deze commissie is samengesteld uit vertegenwoordigers van vakverenigingen, eigenaren, een hypotheekexpert, Kamer van Koophandel, een arts enz. De voorzitter is iemand uit de rechterlijke macht, de sekretaris is een gemeenteambtenaar van de afdeling Volks-huisvesting. Deze commissie nodigt vervolgens de gegadigde voor de vordering uit, alsmede de eigenaar en een ambtenaar van de afdeling Herhuisvesting. Soms kunnen er 4 tot 5 zittingen overheen gaan voordat de commissie tot een advies komt, b.v. omdat men de gegevens wil natrekken. Het kan 3 maanden tot een jaar duren voordat de commissie tot een advies komt. Dit advies kan zijn: wel vorderen of niet vorderen.

De commissie kan maximaal 5 gevallen per week aan. Dus over een heel jaar zo'n 200.

Heeft de gegadigde inmiddels een andere woning gevonden (omdat hij het wachten moe is) dan moet Herhuisvesting weer helemaal opnieuw beginnen met de vorderingsprocedure. Als de commissie adviseert tot vordering dan kan de eigenaar in beroep gaan bij de rechter of bij de Raad van State op grond van de wet A.R.O.B.

Is het advies van de commissie bovendien niet eenstemmig, dan kan de eigenaar ook nog in beroep gaan bij Gedeputeerde Staten.

Al met al kan het maanden tot een paar jaar duren voordat een distributiewoning opnieuw bewoond kan worden.

Toch wordt in Amsterdam nog steeds gevorderd, maar het zal niemand na het bovenstaande verbazen dat het aantal gering is. Hieronder dan het aantal gevorderde woningen van de laatste jaren. Ter vergelijking het aantal woningen in Amsterdam waarvoor jaarlijks officieel toestemming wordt verleend om ze te onttrekken aan het woningbestand voor bedrijfsbestemming.

	1972	1973	1974	1975	1976
gevorderde woningen:	85	89	105	74	+100
woningen waarbij officieel onttrekking werd toegestaan:	97	84	167	129	202

WAT DOEN DE GEMEENTEN TEGEN LEEGSTAND?

Het is duidelijk dat vorderen in de meest aktieve gemeente (Amsterdam) al nauwelijks zoden aan de dijk zet, laat staan in de rest van Nederland. Het aantal gevorderde woningen wordt in Amsterdam zelfs nog overtroffen door het aantal onttrokken woningen.

De argumenten van de regering

Al in zijn eerste memorie van toelichting (aan de Tweede Kamer, maart 1973) noemde minister Van Agt het "verzelfsprekend" dat ook iets aan de oorzaken van het kraken moest worden gedaan. Hij wees daarbij, behalve op wetsontwerp 12306 (tijdelijke verhuur afbraakwoningen), ook op het voornemen om de richtlijnen inzake het vorderen te wijzigen. Uit het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer blijkt dat een aantal Kamerleden skeptisch was over de mogelijkheden tot vorderen, maar niet erg op de hoogte was van de praktijk. Maar ook in de antwoorden van de minister is de werkelijke aard van het probleem hen onthouden.

De 80 à 100 woningen die jaarlijks in Amsterdam worden gevorderd zijn woningen van eigenaars die ze niet melden. We brengen in herinnering dat jaarlijks 7000 woningen niet worden gemeld! Uit Arnhem is ons bekend dat men daar al jaren geleden is gestopt met vorderen omdat gedeputeerde staten steeds de gemeente in het ongelijk stelde. (Arnhem vorderde niet zozeer om de leegstand tegen te gaan, maar om de woningdistributie te verbeteren). In Utrecht hebben B. en W. in 1970 28 maal de vorderingskommissie om advies gevraagd, in 1971 1 keer, in 1972 2 keer, in 1973 2 keer, en sindsdien niet meer. (Utrechts Nieuwsblad, 27-10-1977). Ook in kleinere steden wordt niet of nauwelijks meer gevorderd. In de woorden van minister van Agt: "In de kleinere gemeenten (wordt) van deze als uiterste maatregel te beschouwen bevoegdheid in afnemende mate gebruik gemaakt". (MvA 2e K, p. 14).

De richtlijn van staatssecretaris Schaefer van december 1974, waarin wordt gezegd dat na een langere leegstand dan zes maanden vordering in elk geval moet worden overwogen, heeft hieraan niets kunnen veranderen. Letterlijk luidde deze richtlijn als volgt:

"Van de vorderingsbevoegdheid, bedoeld in artikel 7 van de Woonruimtetwet 1947, wordt geen gebruik gemaakt dan nadat duidelijk is gebleken dat op basis van vrijwilligheid geen oplossing mogelijk is. Wanneer een zeldstandig woongelegenheden als bedoeld in artikel 1, eerste lid, van de Woonruimtetwet 1947 langer dan zes maanden leeg staat wordt vordering daarvan in elk geval overwogen".

Deze richtlijn wordt herhaaldelijk door gemeenten tegengeworpen aan diegenen, die om een vordering verzoeken. ("Duidelijk is gebleken" is nogal subjektief, en "overwogen" is nogal vaag).

In Utrecht heeft men destijds de circulaire zo begrepen, dat erop aangedrongen wordt zo min mogelijk te vorderen. Wethouder Bransen:

"We vorderen nooit meer". Volgens hem wordt steeds binnen 6 maanden verkocht en verhuurd. ("Het Vaderland", 18-5-1976). Deze interpretatie, dat de richtlijn ontmoedigt in plaats van aanspoort, geldt in Utrecht nog steeds, ondanks het betoog van de staatssecretaris in de Tweede Kamer dat dit niet de bedoeling was.

De klacht van de Rotterdamse wethouder v.d. Ploeg m.b.t. de mogelijkheden om iets te doen tegen eigenaren die een woning niet leeg melden hebben we al vermeld.

De vorderingsgegevens die de minister zelf in zijn MvA aan de Tweede Kamer verschafte (p.14) zijn tekenend:

- In 1972 in totaal 129 vorderingen in 15 gemeenten, waarvan in Amsterdam 79 en Rotterdam 35.
- In 1973 165 vorderingen in 14 gemeenten, waarvan in Amsterdam 90 en Rotterdam 53.
- In 1974 131 vorderingen in 12 gemeenten, waarvan in Amsterdam 99 en Rotterdam 16.

Deze feiten stellen de argumentatie van de minister van Justitie in een vreemd daglicht. We herinneren er aan dat hij - terecht - het kraken in de kontekst van woningnood en leegstand ziet en daarom bij het indienen en verdedigen van de anti-kraakwet steeds verwijst naar maatregelen tegen deze achterliggende oorzaken. Onbegrijpelijk is dat de minister de door hem zelf verschafte informatie zo weinig serieus neemt. De getallen voor Amsterdam en Rotterdam gebruikt hij namelijk als bewijs dat de huidige bevoegdheden van de gemeentebesturen toereikend zijn voor een slagvaardig vorderingsbeleid! (MvA, Tweede Kamer, p.15). Even daarvoor spreekt hij van een "stok achter de deur" (p.14).

Op p.2, MvA, Eerste Kamer, stelt de minister dat de woonruimtetwet van 1947 vooral preventief werkt, omdat de gemeentebesturen een meldingsverordering voor leegkomende of leegstaande woningen kunnen vaststellen. Voorts zal de bevoegdheid tot vorderen "bij zorgvuldige toepassing van veel meer dan (...) beperkte betekenis blijken te zijn voor de bestrijding van de leegstand". Uit de één alinea verder gepubliceerde cijfers blijkt echter al dat de werking van deze wet te verwaarlozen is. In de niet geliberaliseerde gebieden, waar deze wet van toepassing is, staat 41,5 procent van de leegstaande woningen al meer dan zeven maanden leeg; in de geliberaliseerde gebieden waar de wet niet meer geldt, is dat nog geen 2 procent méér (43.3 procent). De cijfers betreffen voorts niet de leegstand van voor bewoning geschikte bedrijfspanden (vaak voormalige woningen!).

Op p.4, MvA, Eerste Kamer, zegt de minister het opnieuw: "Aangezien burgemeesters en wethouders in de hun in art. 7 van de woonruimtetwet 1947 toegekende vorderingsbevoegdheid reeds over voldoende mogelijkheden beschikken om effectief tegen het hierbedoelde euvel (van langdurige leegstand) op te treden, acht ik voorshands voor verruiming van de wettelijke mogelijkheid

tot vordering geen redenen aanwezig". Dat in de praktijk de mogelijkheden tot vorderen van woningen nauwelijks aanwezig is, doet kennelijk niet terzake. Dat in de praktijk het vorderen van lege gebouwen, wat wel kan volgens de wet, al helemaal niet voorkomt, evenmin. (Dit laatste kan zowel te wijten zijn aan laksheid en onwil, als aan tegenzin tegen de verplichting om het pand geschikt te maken voor bewoning, wat neerkomt op kapitaalsvermeerdering van de eigenaar).

De wet behoeft op het punt van vorderen dan ook dringend aanpassing. Als er ergens een "leemte in de rechtshandhaving" zit - wellicht niet naar de letter, maar wel naar de intentie van de wet -, dan is dat hier. Ook de hiervoor beschreven ingewikkeldheid van de huidige vorderingsprocedure is voor de minister geen probleem, zodat hij kan konkluderen: "Aan een nieuw bestuursrechtelijk instrumentarium naast de bestaande woonruimtetwet bestaat dan ook geen behoefte". (De enige "opening" die de minister biedt, is een verwijzing naar een opmerking van staatssecretaris Schaefer dat de woonruimtetwet aan een zekere aanpassing aan nieuwere inzichten toe is, p. 3).

De argumentatie van de minister van Justitie wekt de indruk dat het eigendomsrecht boven alles gaat. Hoe anders zijn vergoelijkende opmerkingen over leegstand te begrijpen? Voor hem moet namelijk nog worden bewezen dat langdurige leegstand kwalijk is. Niet-straftbaarstelling van krakers van een langer dan een jaar leegstaand pand (amendement-Salomons bij de behandeling in de Tweede Kamer, zie 12 305 - nr 16) is een idee dat alleen te overwegen zou zijn als "de rechthebbende zeer waarschijnlijk met betrekking tot dat pand maatschappelijk onzorgvuldig heeft gehandeld. Voor die veronderstelling is echter geen aanleiding; er kunnen voor een leegstand van meer dan een jaar vele respectabele redenen zijn". (De minister noemt o.a. bijvoorbeeld "het incurante karakter van het pand" - wij zien spekulanten al instemmend knikken om deze "respectabele redenen"). Voorts bleek in zijn MvA aan de Tweede Kamer nog eens duidelijk waar het in feite om draait: de minister stelde daar (p. 15) dat art. 23 van de woonruimtetwet 1947 eigenlijk niet voor ontruiming van kraakpanden gebruikt kan worden omdat de bevoegdheid van art. 23 "slechts strekt ter bevordering van een doelmatige verdeling van woonruimte en niet ter bescherming van de openbare orde of van de (particuliere) eigendom" (onderstreept door ons). - En daarvoor is dus de anti-kraakwet.

Geheel onderaan p.14 (MvA, Tweede Kamer) wordt, wanneer men de zin goed leest, iets zichtbaar van de maatschappelijke kontekst van de hier aan de orde zijnde problematiek. De minister stelt daar dat, volgens hem, het vorderen van woonruimte een uiterste middel is en zeker niet het meest adequate middel tegen kraken. "In vele gevallen zijn grote panden gekraakt, die voor bewoning door minder draagkrachtige gezin-

nen of door bepaalde minderheidsgroepen minder geschikt zijn".

Merkwaardig tenslotte is dat de minister het voor asociaal handelende eigenaars lijkt op te nemen in antwoord op een zeer terechte vraag van VVD-zijde in het Voorlopig Verslag van de Eerste Kamer (p.3).

Van VVD-zijde is er daar namelijk terecht op gewezen dat de nieuwe wet AROB (Wet Administratieve Rechtspraak Overheidsbeschikkingen) nu ook een beroep tegen vordering mogelijk maakt, ook al is het advies van de commissie eenstemmig geweest. "De lange beroepsprocedure met de daarmee samenhangende verwickelingen is niet bevorderlijk voor de animo van de gemeente een vorderingsprocedure in werking te stellen". Aldus de VVD-Kamerleden. De minister van Justitie juicht echter de AROB toe, mede terwille van "een zo objektief mogelijke beoordeling van een soms diep in de persoonlijke levenssfeer ingrijpende maatregel als bij een vordering van woonruimte het geval is" (MvA, Eerste Kamer, p.8 - onderstreept door ons). Dit argument is ons niet duidelijk. Het gaat bij het vorderen immers om woonruimte waarvan het sterke vermoeden bestaat dat ze ten onrechte leegstaat. (Het lijkt hier eerder alsof het gaat om woonruimte die niet leegstaat omdat de eigenaar er zelf in woont). De minister geeft de juistheid van de opmerking over de AROB toe, - en ontkent vervolgens het probleem. Hij ziet niet in waarom dit verdere recht van beroep voor B & W's een bepalende of beslissende overweging zou zijn (p.8), - alsof B & W's niet op de hoogte zijn van de chaos die de AROB nu al bij de Raad van State heeft veroorzaakt. Feit is dat door deze nieuwe beroepsmogelijkheid een eigenaar sinds kort de vorderingsprocedure nog langer kan frustreren dan tot dusver al het geval was. De eerste ervaringen in Amsterdam leren dat, met name voor halsstarrige eigenaars, de druk die uitgaat van de mogelijkheid tot vordering - waardoor vaak zaken door de dienst Vorderingen in der minne kunnen worden geschikt zonder dat het tot feitelijke vordering komt - door de nieuwe mogelijkheden via de wet AROB al is afgenomen. Het feitelijke aantal beroepschriften is hierbij weinig relevant voor de negatieve invloed die ervan uitgaat.

Konklusie: Ook hier alle aandacht voor de wettelijke voorzieningen op zich, maar een onbegrijpelijk gebrek aan belangstelling voor de vraag hoe dit alles nu in feite in de maatschappelijke werkelijkheid funktioneert. Er is een wet die het mogelijk maakt om iets aan de leegstand te doen, en daarmee basta. Of er allerlei redenen zijn waardoor die wet niet werkt en niet kan werken, is kennelijk van minder belang. Daarom is de voorstelling van zaken door de regering onjuist. De woonruimtetwet '47 voorziet in feite in een (zeer beperkte) mogelijkheid tot bestrijding van leegstand van distributiewoningen, ook al is er de formele bevoegdheid om ook andere gebouwen (inkl. niet-woonruimten) te vorderen. De omvang van de

WAT DOEN DE GEMEENTEN TEGEN LEEGSTAND?

kraakproblematiek overschrijdt, zoals in dit rapport duidelijk is aangetoond, verre de grenzen van het distributiebested van woningen, ja gaat daar grotendeels langsheen. De door de regering verstrekte cijfers over gevorderde distributiewoningen en over leegstand (zonder bedrijfspanden) zijn daarom weinig terzake voor het zoeken van oplossingen voor de totale kraakproblematiek. De zeer beperkte mogelijkheden ingevolge de woonruimtetwet 1947 bieden geen oplossing voor de totale kraakproblematiek, ongeacht of deze wel of niet door de woonruimtetwet '47 wordt bestreken. Dit dan nog afgezien van het feit dat in de praktijk deze wet nauwelijks werkt en ook niet kan werken, door de ongelooflijk ingewikkelde procedure en het personeelsgebrek, waardoor ook zeer goedwillende gemeenten in feite machteloos staan. (Nogmaals de recente amsterdamse gemeentennota over jongerenhuisvesting over deze wet: deze wet heeft meer een theoretische dan een praktische betekenis).

Naschrift:

Zojuist is in het decembernummer 1977 van Woongaard - een maandblad dat het computerbestand aan koopwoningen van een groot aantal makelaars biedt - een pleidooi opgenomen van mr. A.W.G. Mazzola, lid van de redactieraad van Woongaard. Hij oefent ernstige kritiek uit op de voorgestelde anti-kraakwet en doet een voorstel voor een anti-leegstandswet. Zijn kritiek op de anti-kraakwet is o.m. dat deze "onbeperkt bescherming biedt aan de leegstand van woningen". "Het valt niet te ontkennen dat de positie van speculanten in buitengewoon gunstige zin wordt versterkt indien het aangehaalde wetsontwerp het zou halen. Deze lieden kunnen in de toekomst leegkomende huurwoningen haast onbeperkt laten leegstaan". Mr. Mazzola beschrijft op welke wijze hierdoor, naar hij vreest, het bestand aan goedkope huurwoningen verder zal afnemen. Voorts vreest hij dat de onvrede bij die maatschappelijke groeperingen die nog altijd te lijden hebben van de woningnood door dit effect van de anti-kraakwet verder zal toenemen.

De leegstandsregeling die hij voorstelt beoogt een rechtvaardig compromis te zijn tussen enerzijds de belangen "van de mensen die op de verstrekkers van woondiensten zijn aangewezen, anderzijds de eventueel hiermee tegenstrijdige belangen van de verstrekkers van die woondiensten".

Onze commissie heeft zich, op verzoek, alsnog over het voorstel-Mazzola gebogen. (Voor de tekst van het voorgestelde wetsontwerp, zie bijlage 4).

De grondgedachte van het ontwerp juichen wij toe. Juist is de idee, dat de nadruk komt te liggen op de bestrijding van de leegstand. Door de vastkoppeling aan de Woonruimtetwet 1947 dient de strafbaarstelling hier slechts ter bescherming van de belangen van de urgent woningzoekenden.

Maar een groot bezwaar van dit ontwerp is dat het geen definitie geeft van een leeg-

staande woning. Uit een andere uitwerking zou moeten blijken, dat het leegstaan slaat op de afwezige bewoners en niet op het afwezige huisraad. In vele onbewoonde woningen staat nu al voor de show wat meubilair, om krakers af te schrikken. Voorts moet de inschrijving in het bevolkingsregister van een zgn. bewoner niet als criterium voor het al of niet leegstaan van de woning gelden.

In het ontwerp zou een strafbepaling moeten worden opgenomen voor de eigenaar, die verzuimt om de leegstaande woongelegenheden te melden aan B. en W. Het lijkt onjuist, dat de enige sanktie op het verzuim van melding een kraking van de woning zou zijn. De krakers zouden daarmee een soort opsporingsbevoegdheid krijgen.

Wij zien niet in waarom de argumenten, die de minister van Justitie destijds aanvoerde tegen gevangenisstraf als straf voor de kraker, bij dit wetsontwerp niet zouden gelden. Zowel de eigenaar als de kraker, die het functioneren van het leegstandsregister belemmert, of zelfs onmogelijk maakt, dient met een boete te worden bestraft.

In het overgangsrecht van artikel IV zou de periode van zes maanden moeten worden uitgebreid. De gemeenten hebben ook nu al wegens het ontbreken van een woonvergunning een mogelijkheid om een kraker uit een gekraakte woning, die valt onder de Woonruimtetwet, te verwijderen. Indien de gemeente dat niet heeft gedaan betekent dat, dat de eigenaar zich voorheen niet tot de gemeente heeft gewend met een aspirant huurder, of aspirant koper, met het verzoek om de woning voor deze vrij te maken.

Volgens artikel IV zou die eigenaar nu zes maanden na inwerkingtreding van deze wet zonder meer de bewoners, die er vaak al jaren wonen, op straat kunnen zetten, om vervolgens zes maanden later door de gemeente te worden gedwongen om het huis aan urgent woningzoekenden te verkopen, of te verhuren. Aangezien de eigenaar het huis met de zekerheid, dat het een jaar na inwerkingtreding van deze wet vrij kan komen aan aspirant huurders of kopers kan aanbieden, is er geen reden waarom het huis zes maanden zou moeten leegstaan. Indien het tijdstip, waarop de krakers het huis moeten ontruimen samenvalt met het tijdstip waarop de eigenaar nieuwe bewoners zal moeten akseptereren, is het zeer wel mogelijk, dat bovendien eigenaar en krakers tot enige overeenkomst komen. De ernstigste gevolgen van de "strafbaarstelling achteraf" worden daarmee voorkomen.

Voor leegstaande bedrijfspanden biedt het voorstel geen oplossing.

Tweede naschrift:

Vrijwel gelijktijdig met de aanvaarding van dit rapport door de Raad van Kerken ontvingen wij de tekst van een wetsvoorstel dat Mr. R. van Liefland al eerder, nl. op 15-11-1977

heeft aangeboden aan de Eerste Kamer. Wij hebben als commissie hierover niet meer kunnen vergaderen. Het voorstel-Van Liefland behelst bescherming van de eigenaar tegen de kraker gedurende één jaar onvoorwaardelijk en vervolgens stilzwijgend, indien de leegstand kennelijk gericht is op daadwerkelijke bewoning.

De woningzoekenden zouden de gemeenten in een AROB-procedure, dan wel via de kanton-

rechter, ter verantwoording kunnen roepen bij veronderstelde onjuiste hantering van dit criterium.

Dit ontwerp zou moeten gelden voor het gehele land.

De tekst van het voorstel-Van Liefland is, evenals die van het voorstel-Mazzola, opgenomen in bijlage 4.

De Nieuwmarktbuurt in Amsterdam

gemeente delft

De gemeenteraad van Delft heeft het gebied met woningen die vóór 1930 gebouwd zijn, aangewezen als stadsvernieuwingsgebied. Vier gebieden zijn al tot actief gebied verklaard; daar zullen met behulp van projectgroepen verbeteringsplannen gemaakt worden. Het zijn: Geerweg e.o., Herenpad e.o., Westerkwartier en Hof van Delft (Olofstraat e.o.).

Het doel is:

Goede woningen met betaalbare woonlasten voor de oorspronkelijke bewoners.

Om dit doel mogelijk te maken heeft de gemeente een aantal - voor de hele stad geldende - maatregelen moeten nemen:

- 1. Er worden geen woonvergunningen meer afgegeven aan kopers van huurwoningen met een kale huur van f 250,- per maand of minder.**

Deze maatregel is genomen op grond van de Woonruimtetwet 1947, en is bedoeld om te voorkomen dat goedkope huurwoningen — waarvan er een groot tekort is in Delft — door verkoop aan de huursfeer onttrokken worden.

- 2. Er wordt geen gemeentegarantie meer gegeven bij aankoop van woningen die voor 1930 gebouwd zijn.**

Deze maatregel is genomen omdat steeds sterker bleek, dat het bereiken van de gemeentelijke doelen (handhaving van de woningen voor de oorspronkelijke bewoners; koopmogelijkheden voor minder draagkrachtigen) door deze regeling eerder geremd dan bevorderd wordt. Zelfs zeer slechte kleine woningen in deze gebieden zijn voor een kleine beurs onbetaalbaar geworden. Om over het risico dat men ermee loopt nog maar te zwijgen! Het gemeentebestuur onderzoekt thans, welke regeling in dit beleid past.

Waarschuwing:

- woningen in het stadsvernieuwingsgebied zijn vaak slecht tot zeer slecht; zelfs als een woning op zichzelf nog redelijk lijkt kunnen er - bijvoorbeeld door de omgeving - toch ingrijpende maatregelen nodig zijn.
- Als U zo'n woning koopt loopt u grote risico's zoals:
 - aanschrijvingen die dwingen tot (vaak kostbare) verbeteringen;
 - onbewoonbaarverklaring;
 - onteigening t.b.v. nieuwbouw
- De gemeente is bereid om waar nodig samen met de huidige eigenaar-bewoners naar oplossingen voor verbetering of vervanging van hun woningen te zoeken
- De gemeente zal in het belang van de bewoners een enkele

Een voorbeeld van een gemeentebestuur dat actief tracht speculatie tegen te gaan is Delft. Deze advertentie werd eind 1976 geplaatst in alle plaatselijke en de meeste regionale bladen.

Deze woning is in 1977 door de eigenaar van binnen onbruikbaar gemaakt (illegaal, dus zonder sloopvergunning). Vervolgens is de woning toch gekraakt, wat opgeknapt, maar door de kraker weer verlaten. Uit speculatieve overwegingen heeft de eigenaar getracht ook de rest van het pand leeg te krijgen, wat bij twee andere verdiepingen is gelukt.

Hoofdstuk VII

Aanbevelingen en verdere vragen

De Raad van Kerken heeft zich op 8 februari 1978 verenigd met de strekking van dit rapport, maar de hiervolgende aanbevelingen en vragen konden niet alle afzonderlijk worden besproken. Met name voor die gedachten in par. b en c die minder direkt voortvloeien uit de in het rapport geboden feiten en gedachten geldt dat zij niet als konklusies dienen van een afgeronde discussie, maar aan alle betrokkenen worden aangeboden ter nadere overweging, met inbegrip van de Raad van Kerken zelf.

a. Aanbevelingen aan de overheid inzake het kraken

1. Het kraken dient een civielrechtelijke aangelegenheid te blijven en niet naar het strafrecht te worden overgeheveld. De regering dient de Eerste Kamer te verzoeken om wetsontwerp 12 305 (anti-kraakwet) voorlopig niet te agenderen omdat zij een andere, meer geïntegreerde aanpak van de problematiek van woningnood, leegstand en kraken wil overwegen.
2. Indien de regering daartoe niet bereid is, dient de Eerste Kamer de anti-kraakwet te verwerpen. Daartoe pleiten onder meer de volgende redenen:
 - De door de regering tot dusver aan het parlement verstrekte gegevens zijn deels onvolledig en deels feitelijk onjuist. De aangevoerde argumenten zijn voor een belangrijk deel ondeugdelijk, en voor zover zij juist zijn, zijn zij volstrekt onvoldoende voor een dermate ingrijpende maatregel als met dit wetsontwerp is voorgesteld.
 - Het maatschappelijk effect van de inwerkingtreding van de anti-kraakwet zal zijn dat duizenden mensen, merendeels slachtoffers van de woningnood, van de ene dag op de andere strafbaar worden (een simpele mededeling van de eigenaar is voldoende); voorts, dat de spekulatieve leegstand zal toenemen waardoor de woningnood zal verergeren.
 - De voorgestelde bevoegdheid van de politie om zonder huiszoekingsbevel verdachte woningen binnen te treden betekent een uitholling van het grondwettelijk recht op huisvrede-bescherming.
 - Het arrest van de Hoge Raad van 16.12.77 is een nieuw juridisch feit; het gaat lijnrecht in tegen de opvatting van de minister van justitie volgens welke de rechtsgang bij de burgerlijke rechter "onoverkomelijke moeilijkheden" zou opleveren. Het belangrijkste juridische argument van de regering om het kraken naar het strafrecht over te hevelen is hiermee komen te vervallen.
3. Er is grote behoefte aan een anti-leegstandwet.

4. De mogelijkheid tot vorderen van langdurig leegstaande woon- en bedrijfspanden dient snel te worden verbeterd.
5. De regering dient haar woorden, via staatssecretaris Van Dam van Volkshuisvesting gericht tot de derde wereld (Habitat Conferentie V.N. Vancouver 1976) ook voor eigen land als relevant te beschouwen: "Nieuwkomers, krakers en andere zogeheten marginale bevolkingsgroepen dienen te worden gesteund bij het verschaffen van voorzieningen, speciaal die waaraan zij zelf al spontaan, op eigen initiatief, hebben bijgedragen."

b. Aanbevelingen aan de kerken

1. De kerken dienen niet slechts aan te dringen op heroverweging van de anti-kraakwet, maar tevens voor hun eigen beleid consequenties te onttelen aan het inzicht dat het recht op voldoende woonruimte thans als sociaal grondrecht moet worden beschouwd. Dit geldt te meer omdat het terrein van woonruimteverdeling, stadssanering, ruimtelijke ordening, etc., één van de terreinen is waarop thans de tegenstellingen in eigen land tussen arm en rijk, machtig en machteloos, het hevigst worden uitgevochten. De consequenties betreffen zowel de betrokkenheid van plaatselijke parochies en gemeenten als het takenpakket en de toerusting van kerkelijke organen op het gebied van kerk en samenleving. Individuele kerkleden dienen na te gaan hoe zij persoonlijk kunnen bijdragen tot het lenigen van de huisvestingsnood.
2. In de kerken heerst in het algemeen hetzelfde negatieve beeld van kraken en krakers als elders in onze samenleving. Dit negatieve beeld hangt nauw samen met een tekortschietende bereidheid in de kerken om bestaande tegenstellingen in de maatschappij onder ogen te zien en in eigen kring bespreekbaar te maken. Ook waar in de kerk wel de wil aanwezig is om allerlei nieuwe noden te lenigen, ziet men zich vaak eerder als deel van de oplossing dan dat men bereid is te erkennen deel van het probleem te zijn. Dat laatste is van groot belang, wil de kerk de spanningen in de maatschappij leren zien met de ogen van wie daaronder lijden. De slachtoffers van de woningnood zijn in dit verband voor de kerken een zeer belangrijke groep, niet in het minst omdat de woningnood oorzaak is van veel andere sociaal/psychische nood en zich bovendien in zeer veel woonplaatsen voordoet.
3. Kerkelijke groepen op het gebied van nieuwe levensstijl doen er goed aan hun licht op te steken bij groeperingen in onze samenleving bij wie nieuwe stijlen van leven door de omstandigheden zijn afgedwongen, b.v. sommige groepen krakers. Kerkelijke groepen op het gebied van ontwikkelingssamenwerking doen er goed aan bij de krakers in eigen land hun licht op te steken over de praktijk

van "self reliance", sociale gerechtigheid en participatie, - kernbegrippen uit het oecumenisch ontwikkelingsdenken.

4. Kerken dienen ter plaatse contact op te nemen met de gemeentelijke overheden, met woningcorporaties, met krakers en met actiegroepen op het gebied van huisvestingsnood om gezamenlijk na te gaan welke mogelijkheden er voor kerken zijn om iets aan de woningnood te doen.
Dit dient consequenties te hebben voor het contact tussen landelijke kerkelijke organen en de landelijke overheid.
5. Uit kerkelijke fondsen kan een fonds worden ingesteld dat voor het opknappen van gekraakte panden goedkope leningen verschaft, die snel rouleren.
6. Bij het "losmaken" van kerkelijk bezit aan panden dienen sociale overwegingen centraal te staan. Zo kan worden overwogen dat deze bezittingen worden bestemd voor experimentele projecten (bouw en verbouw) met name in de grotere steden. Met name het ter beschikking stellen van panden voor de huisvesting van financieel zwakkere en/of maatschappelijk minder aanvaarde groeperingen kan nuttig zijn. Kerkelijke (inkl. diakonale) fondsen zouden in het opknappen daarvan kunnen worden geïnvesteerd.
7. Nader moet worden onderzocht welke weerstanden in de kerken leven om gelden beschikbaar te stellen ter bestrijding van onrecht in onze eigen samenleving.
8. Er dient een onderzoek te komen naar de opvattingen over eigendom in de kerken en in onze maatschappij.

c. Enkele verdere vragen

Onze commissie is uitgegaan van de kraakproblematiek en de direkte achtergronden daarvan. Wij hebben ons ook bewust zoveel mogelijk daartoe beperkt. Het is immers ondoenlijk om al de problemen waarmee men in aanraking komt op enigszins verantwoorde wijze te behandelen. Ter illustratie:

- De woonellende in veel saneringswijken leidt tot veel psycho-somatische spanningen (b.v. hoog valium gebruik onder schoolgaande kinderen); de "overloop" naar nieuwbouwwijken en slaapsteden leidt vaak tot ernstige vereenzaming. Het alternatief van betaalbare vernieuwbouw in de wijken zelf stuit onder andere op financiële problemen.
- De snel groeiende behoefte aan woningen voor alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens heeft te maken met de atomisering van onze samenleving (van "drie-generatie-gezinnen" naar "een-generatie-gezinnen" en dat hangt weer samen met economische ontwikkelingen). Valt dat te keren? Is het wenselijk dat "bijzondere" huisvesting straks "normaal" zal moeten heten (in de zin van: bestemd voor meer dan 50% van de huishoudens)?

- De woonproblematiek van bepaalde groepen, zoals buitenlandse arbeiders en Surinamers, is extra ernstig doordat zij door veel verhuurders gediskrimineerd worden. Dit betekent dat deze mensen welhaast gedwongen worden om illegaal te gaan wonen. De grote concentraties ontstaan dan uiteraard "onderin" de woningmarkt, zoals in de saneringswijken. Door de spanningen die dit oproept bij 'autochtonen' die zich bedreigd voelen, neigen gemeentelijke overheden er toe zelf te gaan diskrimineren om erger te voorkomen ('niet meer dan één surinaams gezin per trap').
- De speculatie met woningen gaat vaak ten koste van gemeenschapsgeld. Wat leert het parallelle probleem van de grondspeculatie over de mogelijkheden om hier iets tegen te doen?
- Veel mensen wonen in te goedkope woningen (probleem van de 'doorstroming'). Hoeveel macht mag de overheid hebben om daar iets aan te doen? En hoe reëel is het om over 't algemeen daar iets aan te doen, als niet tegelijkertijd iets wordt gedaan aan het feit dat veel mensen met hogere inkomens nog goedkoper wonen, juist dankzij hun hoger inkomen (omdat ze de kosten van hun koopwoning van de belasting kunnen aftrekken)?

Het is duidelijk dat wij niet, naast de kraakproblematiek, ook de grondpolitiek, het belastingstelsel en de verhouding tussen sociaal/economische processen en psycho/somatische spanningen konden meenemen. Toch is ons in verschillende besprekingen gevraagd om ook aanbevelingen te doen voor het oplossen van de woningnood. Na enige aarzeling hebben wij besloten toch enkele ideeën op papier te zetten, niet met de pretentie waarom ons werd gevraagd, maar om de lezer enig inzicht te geven in onze opvattingen over wat wij zelf hebben aangemerkt als een zeer ernstig kwaad. De volgende gedachten dienen - ook voor onszelf - als start voor een verdere discussie, niet als afsluiting.

- Het aanpakken van de woningnood zou hoofdprioriteit van het regeringsbeleid moeten zijn, hetgeen onder meer tot uiting zou moeten komen in ruimere financiële middelen.
- Er dienen wettelijke maatregelen genomen te worden om speculatie met woningen tegen te gaan. Het is volstrekt ontoelaatbaar dat door het tekort aan een primaire levensbehoefte zoals woonruimte woekerwinsten kunnen worden behaald, waardoor tegelijk dat tekort nog groter wordt.
- De registratie van woningzoekenden moet zo worden opgezet dat ze beter aansluit bij de uiteenlopende woonbehoeften en woonmogelijkheden van de bevolking. Op die wijze kan de registratie ook worden gebruikt voor een uit te stippelen bouwbeleid dat beter bij de behoefte aansluit dan het huidige bouwbeleid.
- Er dient een landelijke regeling (raamwet)

te komen tot verdeling van woonruimte, die het overgrote deel van het woningbestand moet omvatten, in plaats van de huidige plaatselijk verschillende distributieregelingen die slechts een deel van het woningbestand betreffen en die alleen gericht zijn op het bestrijden van de ergste uitwassen van de woningnood. De liberalisatie van de woningmarkt in grote delen van Nederland heeft geen oplossing van de woningnood gebracht. Zolang er woningnood is en zolang hetgeen gebouwd wordt onvoldoende aansluit op de behoefte kan een rechtvaardige verdeling van het aanwezige woningbestand niet overgelaten worden aan de vrije markt. Het is zelfs de vraag of ooit weer een woningmarkt kan komen, waarin vraag en aanbod gelijk zijn. De toenemende behoefte aan het ordenen van de ruimte in Nederland is één van de factoren die het onwaarschijnlijk maken dat de verdeling van woonruimte ooit nog geheel aan de vrije markt kan worden overgelaten.

- De regering dient ingrijpende maatregelen te treffen om het omzetten van woonruimte in niet-woonbestemming (kantoren b.v.) tegen te gaan. Wij denken hier bijvoorbeeld aan maatregelen zoals:
 1. Bij sloop van woningen ten behoeve van een niet-woonbestemming moet de opdrachtgever worden verplicht hetzelfde aantal woningen elders terug te bouwen.
 2. Het onttrekken van woningen door verkoop of dure verbouw aan de goedkope woningvoorraad, op dit moment vallend beneden de bovenste huurgrens(zen) van de distributieregeling(en), dient wettelijk onmogelijk te worden gemaakt.
- De financiële regelingen ten behoeve van de huisvesting schieten op dit moment te kort voor de lagere inkomensgroepen. Verbetering van de financiële regelingen voor deze groepen is noodzakelijk en hoort gericht te zijn op het vergroten van de onafhankelijkheid van de bewoners.
- Behalve door financiële knelpunten wordt de stadsvernieuwing ernstig belemmerd door de huidige organisatiestructuur. Dit geldt zowel voor het departementaal niveau als voor de organisatiestructuur voor de stadsvernieuwing in de grote steden. Veel te veel is onnodig centraal geregeld. Een menselijke, werkelijk democratische en voldoende snelle aanpak van het huisvestingsprobleem met name in de stadsvernieuwing vereist:
 1. een drastische decentralisatie van het ambtelijk apparaat.
 2. het zoveel mogelijk teruggeven van de beslissingsbevoegdheid m.b.t. planning, bouw en beheer aan de bewoners van de buurten zelf.
 3. dit betekent ook dat de buurt zelf de beschikking krijgt over de benodigde financiële budgetten voor de woningbouw.
- De overheid moet meer waardering hebben voor

het partikulier initiatief van de bewoners zelf. (Het is niet perse nodig dat daartoe het eigen woningbezit wordt gestimuleerd). De overheid dient een stevige greep te behouden, maar moet meer voorwaarden-scheppend optreden dan zelf regelend. Veel meer dan tot nu toe moeten gunstige voorwaarden worden geschapen voor groepen die door zelfwerkzaamheid in hun woonbehoeften willen voorzien. Dit kan onder andere door bestaande regels voor bouw en verbouw soepeler te hanteren.

- Als het huidige beleid om het eigen woningbezit te bevorderen wordt voortgezet worden woningcorporaties opnieuw een soort armenzorg. Een groeiend aantal minder-vermogenen of maatschappelijk minder gewaardeerden zal dan onderling moeten concurreren om de minder goede woningen in de minst in trek zijnde buurten.

Tot zover enkele gedachten, ter overweging. Wij erkennen dat het mogelijk is om het van harte eens te zijn over de strekking van dit rapport ten aanzien van de anti-kraakwet en tegelijk even hartgrondig van mening te verschillen over de hierboven ontvouwde gedachten. Moge dat de onbevagen beoordeling van het één en het ander alleen maar ten goede komen.

Bijlage 1

Ontruiming brandgevaarlijke pensions, een verwant probleem

of

Zal de anti-kraakwet het kraken verhinderen?

Dat wetten tot ontruiming niets oplossen valt goed te illustreren door de gang van zaken m.b.t. brandgevaarlijke pensions in Amsterdam. Onderstaand relaas is gebaseerd op:

- jaaroverzicht 1975 Stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers Amsterdam
- Evaluatierapport van de gemeentelijke projectgroep "sluiting brandgevaarlijke pensions" april 1976
- Overzicht brandgevaarlijke pensions van afd. Algemene Zaken oktober 1976
- Kranteberichten uit 1975, 1976, 1977.

Wetten werken niet als ze de eigenlijke oorzaak van een probleem - in dit geval de woningnood - niet aanpakken. Dit zal ook blijken bij de anti-kraakwet.

De slechtst gehuisveste groep is evenals dat in andere landen het geval is de groep van buitenlandse werknemers.

De onvoorstelbare mensenpakhuisen, en de regelrechte uitbuiting doen aan toestanden denken van honderd jaar geleden. De klok van goede huisvesting voor iedereen loopt een eeuw achter als het om buitenlandse arbeiders gaat. Jarenlange protesten van buurten bij het gemeentebestuur van Amsterdam tegen de mensonwaardige huisvesting van immigranten zijn aan dovemans oren gericht.

Dan brandt in december 1970 zo'n mensenpakhuis in de Amstelstraat af. 9 Marokkanen verbranden levens voor een verbijsterd publiek. Nog diezelfde week vindt een grote demonstratie plaats van alle buurten tegen de lakse houding van het gemeentebestuur. B & W beloven iets te doen, 3 jaar blijft het stil. Aan de verbetering of het bouwen van huisvesting voor immigranten is niets gedaan. Dan komt op 1 augustus 1973 de verordening op de verblijfsinrichtingen die strengere eisen stelt aan pensions. Het eerste jaar worden 5 pensions gesloten en 5 slaapboten verwijderd. Een druppel op de gloeiende plaat want er zijn honderden brandgevaarlijke pensions.

"Verdere sluitingen blijven achterwege in verband met problemen bij het vinden van vervangend onderdak voor de bewoners" (Gemeentelijk Evaluatierapport pag. 2). De gemeente reageert door de ambtelijke organisatie uit te breiden, wat niets oplost.

Dan brandt eind juli 1975 opnieuw een pakhuis-pension af, ditmaal aan de Beursstraat. Twintig buitenlandse arbeiders weten op het nippertje aan de dood te ontsnappen. Twee weken later besluiten B & W de sluitingen van brandgevaarlijke pensions te bespoedigen en daarbij "de akute brandgevaarlijkheid te laten prevaleren boven het al of niet voorhanden zijn van een opvangmogelijkheid, die de toets der kri-

stiek van alle betrokkenheid kan doorstaan". De enige opvangmogelijkheid die de gemeente op dat moment heeft is een barakkenkompleks Tussenhaven, ergens ver afgelegen in het havengebied, en nauwelijks met bussen te bereiken.

Het gemeentelijk besluit krijgt veel kritiek van de organisaties voor buitenlandse werknemers. De Stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers Amsterdam in haar jaarverslag van 1975: "De Overleggroep Pensions heeft het gemeentebestuur steeds voorgehouden dat er eerst vervangende woonruimte (zelfstandige woonruimte voor houders van urgentiebewijzen of voor de overigen huisvesting in verbouwde panden) moet worden aangeboden en dan pas ontruiming".

Maar de ontruimingsleuze van de gemeente luidt: liever levens op de keien, dan dood in een pension. Als een Nederlander uit zijn woning moet, omdat het huis om één of andere reden door de gemeente wordt gesloten, wordt hem altijd nog een keuze gelaten tussen verschillende vervangende woningen. De bewoners uit de gesloten pensions hadden slechts één keuze: Tussenhaven. Fatih werd wegens bouwvaligheid en de aanleg van een weg al gauw gesloten.

De gemeente zegt dat de opvang in Tussenhaven tijdelijk is maar heeft geen andere vervangende woonruimte voorhanden. De gemeente kondigt aan, 39 pensions te zullen sluiten, terwijl er vele honderden brandgevaarlijke pensions zijn.

Het komt bij de sluitingen tot protesten. Het grootste deel van de buitenlandse werknemers verhuist na ontruiming naar andere pensions, die daardoor nog brandgevaarlijker worden.

In plaats van maatregelen in de huisvestings-sfeer breidt de gemeente in oktober 1975 de ambtelijke organisatie uit. Er wordt een ambtelijke projectgroep voor pensionsluitingen opgericht. Eind december 1975 worden overhaast 3 panden duur aangekocht, en verbouwd.

Er is geen opvangbeleid. Al deze maatregelen worden getroffen nadat de ontruiming al zijn begonnen. Nog steeds weigert de gemeente om pas te ontruimen nadat eerst voor vervangende woonruimte is gezorgd. De gemeente weigert de gastarbeiders voorrang te verlenen bij herhuisvesting als een brandgevaarlijk pension gesloten wordt.

Wethouder De Cloe: "Er is maar één methode, alles eruit en dichtspijkeren de boel. Ja het klinkt hard, het zijn de eerste stappen van dit beleid op een moment dat de woningmarkt overstroomd wordt met Surinamers en gastarbeiders. Op de vraag of hij niet bang is de pension-bewoners van het ene brandgevaarlijke huis naar het andere te drijven, antwoordde De Cloe: "Het enige alternatief is niets doen en dat weiger ik". (Uit: NRC-Handelsblad 20-11-1975).

Op 1 oktober 1976 zijn er 38 pensions ontruimd.

Het blijkt dat de Gemeentelijke Sociale Dienst de vaak forse pensioenprijs direkt overmaakt aan de pensioneigenaar, ook als dit een brandgevaarlijk of onhygiënisch pensioen betreft!

De omstandigheid van het wonen in een brandgevaarlijk pensioen kan in het algemeen niet leiden tot een wijziging van het toewijzingsbeleid ten behoeve van degenen die in zo'n pensioen wonen. (Aldus het gemeentelijk Evaluatierapport Projektgroep: Sluiting brandgevaarlijke Pensions, april 1976). Eind 1976 stagneert de sluiting van brandgevaarlijke pensions. De gemeentelijke projektgroep merkt in een intern rapport op van 1 oktober 1976: "De mogelijkheden tot opvang raken, zo lijkt het, uitgeput. Een beroep doen op de bestaande pensions voor het vinden van een behoorlijk en veilig onderdak is in het verleden onderzocht: het gaf geen soelaas." "Hoe de beleidslijn ook zal zijn, een eerste vereiste is het vinden of creëren van behoorlijke vervangende woonruimte wil het programma verder worden afgewerkt. De projektgroep ontruiming dreigt in een impasse te geraken, omdat het aanbod momenteel gering is.

(uit: Overzicht, gesloten brandgevaarlijke pensions, 1 oktober 1976, p.3).

Op 25 februari 1977 heeft de Amsterdamse brandweer een nieuwe lijst opgesteld van 54 brandgevaarlijke pensions voor buitenlandse werknemers en Surinaamse gezinnen die gesloten moeten worden. In deze pensions zitten 1200 personen. De wethouder van Sociale Zaken Van der Eijden zegt echter dat het sluiten van brandgevaarlijke, overbevolkte en gebrekkige pensioen bijna steeds tot gevolg heeft dat deze bewoners naar een ander pensioen trekken met dezelfde gebreken. "Ze trekken van het ene brandgevaarlijke pensioen naar het andere, je vraagt je af waar je mee bezig bent" (Parool 25-2-1977).

De gemeente weigert opnieuw de bewoners van brandgevaarlijke pensions voorrang te verlenen boven andere urgenten. De gemeente deelt in juni 1977 bovendien mee dat de tijdelijke opvangplaatsen, zoals Tussenhaven, vanwege de grote financiële tekorten eveneens gesloten zullen worden. In de nota van wethouder Van der Eijden staat niet, hoe vervangende woonruimte gevonden moet worden. De gemeenteraad uit veel kritiek en neemt een motie aan dat de tijdelijke opvangplaatsen over 1 jaar gesloten moet zijn, en dat alle bewoners voor die tijd van de gemeente een woning krijgen. De sluiting van de honderden nog resterende brandgevaarlijke pensions verkeert op dit moment in een volledige impasse vanwege het ontbreken van vervangende woonruimte een beleid ontbreekt nog steeds.

Wij willen met bovenstaand voorbeeld laten zien dat hetzelfde na het invoeren van de anti-kraakwet staat te wachten. Wat de overheid aan de

ene kant wegsnijdt groeit er aan de andere weer bij. Het "pensioenprobleem" en "karakersprobleem" blijft zo een "probleem". Er komt onvoldoende een beleid dat zich bezighoudt met de werkelijke oorzaken: woningnood en leegstand. Het invoeren van de anti-kraakwet zal dan ook niets oplossen.

Burgemeester Samkalden in een interview in De Nederlandse Gemeente van 6 juni 1975: "Dit kraken van woningen komt verschrikkelijk veel voor. De enige mogelijkheid om daar iets tegen te doen is het doen afnemen van de woningnood." De NRC-Handelsblad in een hoofdartikel over de anti-kraakwet, op 20-9-1975: "Het voorgestelde anti-kraakwetje heeft een fundamenteel gebrek: het voert een in beginsel onvoorwaardelijke bescherming van de leegstand in, en dat dan ook nog eens met behulp van de harde hand van het strafrecht.

Een blik over de grenzen

Ongeveer in dezelfde periode dat in Nederland de minister van justitie met het indienen van zijn Memorie van Antwoord de anti-kraakwet nieuw leven inblies, werd op de Philippijnen per dekreet van president Marcos het kraken tot een misdaad verklaard, werd in India dankzij de staat van beleg een regeling getroffen waardoor een aantal juridische bezwaren tegen massale ontruiming van krakerskolonies konden worden omzeild, en deed de Britse regering het voorstel om de Criminal Trespass Act voortaan ook op krakers van toepassing te laten zijn.

Hiermee is niet aangetoond dat het overall om precies hetzelfde probleem gaat, w el dat het onwijs zou zijn om het kraken in Nederland als een geïsoleerd verschijnsel te beschouwen.

a. De derde wereld

In 1900 leefde minder dan 5% van de bevolking van Azië, Afrika en Latijns Amerika in steden. In 1950 was dat 15%, in 1975 36%. In 2000 zal het minstens 42% zijn. Tussen 1950 en 1975 hebben de steden van de derde wereld 40% van de bevolkingsgroei opgenomen. Tussen 1975 en 2000 zal dat minstens 70% zijn, 1.3 miljard mensen. Dit proces leidt tot gigantische steden, overvol met arme mensen. (Bron: World Bank Staff working paper no. 209, July 1975).

De cijfers verschillen natuurlijk per land. In Tanzania tracht het overheidsbeleid de ontwikkeling van het platteland tegen te gaan, met enig succes. Uruguay echter is een kind met een waterhoofd: de bevolking telt 2½ miljoen mensen (de 500.000 politieke en economische vluchtelingen in Argentinië en elders niet mee gerekend), daarvan woont 2/3 in de hoofdstad Montevideo.

Vele miljoenen in de krottenwijken rond de grote steden in de derde wereld zijn krakers. In het engels: squatters. In veel steden vormen zij meer dan de helft van de bevolking (60% in Bogotá = 1.380.000 mensen, 69% in Calcutta = 5.330.000 mensen). Zij zijn neergestreken op een stukje land dat niet van henzelf is. Daar hebben ze van karton, plasticafval en planken een krotje gebouwd. Zo zijn hele wijken ontstaan, veel zeer armzalige, soms heel goed funktionerende. Een voorbeeld van de laatste was Janata Colony in Bombay, een wijk waar veel krakers al meer dan een generatie woonden.

Ze hadden stenen vloeren in hun huisjes gelegd, hun wijk had scholen, kerken en een moskee, economisch was het levendig door vele winkeltjes en kleine huisindustrie, totdat de gehele wijk van 70.000 inwoners in 1976 na lang verzet van de buurt en met behulp van zwaar bewapende oproerpolitie is plat gebulldozerd ten behoeve van flats en recreatiefaciliteiten voor een paar honderd hoog-gekwalificeerde personeelsleden van het nabijgelegen atoomcentrum (zie: L. Hogebrink en C.H. Koetsier, Tegen de verdrinking in, Ten Have 1977. Hierin zijn ook dergelijke verhalen uit andere steden opgenomen).

In Hongkong worden krakers door de autoriteiten omschreven als 'trottoir bewoners (uitgezonderd hen die alleen 's zomers op straat slapen), bewoners van hollen en tunnels, dakbewoners en andere krakers van privé-terrein, zee-krakers in illegale boten en schuifjes.' Dat waren in totaal 274.427 mensen (officiële telling) in 1976, - in feite natuurlijk meer. De categorie mensen die ergens op een dak een optrekje hadden gemaakt ('rooftop squatters') was in 1972 meer dan 50.000 mensen.

Ook op het platteland in derde wereld-landen zijn veel krakers: landloze boeren die braakliggende gebieden van grootgrondbezitters 'kraken' en er voedsel gaan verbouwen. In Colombia hebben boeren vaak volgens de wet recht op dit land, maar de wet wordt niet toegepast. In een gebied dat  en van ons in 1973 bezocht, werkte een plaatselijke pater samen met boerengroepen. Het regeringsapparaat voor landhervorming heet INCORA. Van de 25 gemeenschappen waarmee in dat gebied werd gewerkt, hadden 24 het land dat ze nu hadden van de INCORA gekregen nadat ze het hadden bezet. Het blijkt eenvoudigweg de enige manier om je recht te krijgen. De fysieke risico's zijn niet gering. Regelmatig worden boeren door het leger of knokploegen vermoord. In een bus vertelde een toevallige medepassagier, een oude boer: "Het is onwettig. Maar als het gaat tussen de wet en je maag, dan rechtvaardigt de honger een heleboel. Je moet een landinvasie goed plannen. Als de eerste vijftig mensen de gevangenis ingaan, meteen vijftig anderen op het land, enzovoort. Net zo lang tot de gevangenis propvol zijn. Dan laten ze de eerste groep vrij en die bezet dan weer het land. Soms heb je wel 700 man nodig".

Tot zover slechts een impressie van het kraakverschijnsel in de derde wereld. Zie ook het citaat van McNamara in de inleiding.

b. West-Europa

In vogelvlucht willen we nu trachten het krakersprobleem in West-Europa te bezien, in de kontekst van het in de verschillende landen gevoerde huisvestingsbeleid.

Italië

Meteen na de oorlog is op grote schaal gekraakt. Het regeringsbeleid sindsdien bevatte wel programma's voor sociale woningbouw, maar dit betrof slechts 15% van de nieuwbouw. Tegen speculatie werd vrijwel niets gedaan en er is enorm gespekuleerd. Er zijn in het wilde weg luxe flats en tweede woningen gebouwd. Veel daarvan staat leeg. De laagste inkomensgroepen betalen het gelag: vaak gaat 40% van hun inkomen naar de huisbaas. Er zijn in de laatste jaren huurstakingen georganiseerd met steun van de vakbonden. In het Noorden is in de industriesteden een nieuw stadsproletariaat ontstaan, dat bestaat uit immigranten uit het Zuiden. De nieuwkomers hebben snel huisvesting nodig en voorzien daarin door zelf krotjes te bouwen

en door leegstaande gebouwen te kraken. Vaak zijn dit speculatief gebouwde, veel te dure flats.

Vrijwel in iedere grote stad in Noord-Italië is gekraakt. Volgens schattingen van officiële zijde zijn er alleen al in Milaan tussen de 1500 en 2000 gekraakte woonpanden van partikuliere eigenaren. Bovendien zijn er vele honderden woonpanden in gemeentebezit gekraakt.

In Zuid-Italië voert de Mafia harde repressailles uit tegen krakers. De Mafia controleert de bouwindustrie daar hoe langer hoe meer, en de krakers zijn er over het algemeen nauwelijks georganiseerd. Op dit moment schijnt het kraken in het Zuiden geleidelijk af te nemen, mede omdat vele arme Zuid-Italianen naar het Noorden zijn getrokken. In Noord-Italië hebben de arme immigranten zich wel in groepen georganiseerd, vaak geholpen door plaatselijke politiek linkse groepen. De kraakbeweging verspreidde zich snel ook onder de Noord-Italianen met lage inkomens. In het begin reageerden de autoriteiten (in Milaan bestaande uit een coalitie van kommunisten en socialisten) met het sturen van de politie. Maar naarmate de beweging groeide, beseften de autoriteiten dat dit sociale probleem niet simpel opgelost kon worden door het sturen van politie. Jarenlang beperkte het bezetten van huizen zich tot de huizen die in gemeentebezit waren. Op dit moment zijn er 40.000 urgent woningzoekenden in Milaan; slechts 3% van de huizen is gemeentebezit. De laatste 3 jaar zijn ook woningen in partikulier bezit op grote schaal gekraakt. Vooral in de binnenstad staan de woningen leeg omdat de eigenaar ze tot luxueuze appartementen wil verbouwen of ze wil omzetten in kantoren.

In Rome worden ook veel 'palazzi' gekraakt: luxueuze herenhuizen. Deze worden meestal niet gekraakt voor studenten, etc., maar voor kinderrijke gezinnen uit arbeiderswijken. Ook zijn verscheidene feministische 'vrouwenhuizen' in zulke kraakpanden gevestigd.

Het kraken is goed georganiseerd. De organisaties hebben vaak een politiek karakter. Kraken is illegaal en de politie kan terstond optreden. Ze doet dat vaak, met fors geweld, maar kan het probleem niet aan. Juist omdat de politie meteen kan optreden zijn de kraakacties zo massaal mogelijk: een heel huizenblok door een hele groep gezinnen, met veel sympathisanten. Er zijn voorbeelden waar honderden flats tegelijk werden gekraakt. In juni 1971 deden in Milaan aan één kraakactie 70 gezinnen mee. Onder de krakers komen veel werkende ongetrouwde vrouwen voor, die in Italië enorm veel moeite hebben bij het huren van een flat. Dit vanwege de nog sterke traditionele opvattingen over de rol van de vrouw.

De kommunistische partij ziet het kraken met lede ogen aan, waarschijnlijk omdat veel mensen uit linkse buitenparlementaire groepen actief zijn in de krakersbeweging. Deze partij heeft krakers 'vijanden van de arbeidersklasse' genoemd, hoewel juist veel arbeidersgezinnen in

kraakpanden wonen. In Palermo deed zich in 1973 een bijzonder geval voor: bouwvakarbeiders trokken met hun gezinnen in de flats die zij zojuist zelf hadden afgebouwd!

Overigens, op veel grotere schaal dan door krakers worden in Italië de wetten op woongebied gebroken door anderen. Een regeringstelling van 1971 wees uit dat in 10 jaar tijds 700.000 illegale woningen waren gebouwd. Dit gaat op grote schaal door, gemiddeld 100.000 woningen per jaar. Dit zijn zeer vaak minder noodzakelijke woningen, met name tweede woningen in dorpen, die 11 maanden per jaar leeg staan. Bouwvakkers hiervoor worden goed betaald, waar de sociale woningbouw dan weer onder lijdt, en de corruptie tiert alom welig. De overheid doet er vrijwel niets tegen. Tegelijk is Italië laagte recordhouder in Europa van woningbouw: in 1975 3.8 woningen per 100 inwoners (tegen gemiddeld 6.8 in de E.G. als geheel).

(Bronnen: o.a. Architectural Design Vol XLVI 4/1976; Le Monde, 4.10.77).

West-Duitsland

Na de oorlog is de woningbouw ter hand genomen door de CDU via twee woningbouwprogramma's: 1) subsidie van woningbouw voor bewoners/eigenaars; 2) leningen tegen lage rente aan woningbouwverenigingen voor huurwoningen. De staat ging niet, zoals in Engeland, zelf bouwen. Om de lonen laag te houden, nodig voor de wederopbouw, moesten de huren laag blijven. In 1960 werd de huurcontrole afgeschaft. Urbanisatie en speculatie namen in de jaren zestig toe. Dit was mede de oorzaak van de protestbewegingen vanaf 1960. Er werd fors gekraakt ook door buitenlandse arbeiders. De politie trad hard op. Dit leidde in enkele gevallen tot massale straatgevechten in 1972 en '73, vooral in Frankfurt en Berlijn. De politie kan krakers verwijderen zonder een uitspraak van de rechtbank af te wachten. Met name in Frankfurt heeft de politie er naar gestreefd definitief een eind aan het kraakverschijnsel te maken, o.a. door traangasgranaten naar binnen te schieten.

Sinds 1972 verschaft de overheid geen leningen meer voor sociale woningbouw, maar betaalt rentesubsidie. De huren worden hoger. Daarom is een huursubsidieprogramma ontwikkeld, op individuele basis. Vooral voor de laagste inkomens schiet dit te kort.

De leegstand neemt snel toe. Eind 1973 stonden 150.000 luxe flats leeg, in 1975 waren dat al 500.000. De huren zijn domweg te hoog (ook met huursubsidie ben je soms meer dan de helft van je inkomen aan huur kwijt). Er zijn 800.000 officieel geregistreerde daklozen. De woonomstandigheden van de miljoenen buitenlandse arbeiders zijn vaak miserabel. Toch wordt er tegenwoordig weinig meer gekraakt, met uitzondering van enkele panden in West Berlijn en (op iets grotere schaal) in Frankfurt. Het 'Radikalenerlass' heeft tot een vermindering van demonstraties geleid. Bovendien bleek dat één van de gijzelaars van de ambas-

sade in Stockholm een voormalige kraker was. Door de misdaden van Rote Armee Fraktion (Baader/Meinhof, etc.) is meteen het hele verschijnsel kraken in dezelfde hoek terechtgekomen. In Hamburg is een krakersgroep tot een 'Kriminelle Vereinigung' verklaard, met alle nare gevolgen van dien (Berufsverbote, etc.). In april 1976 werden in West Berlijn door de Staatsschutzkammer van het Landgericht krakers veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf (onvoorwaardelijk, want de "staatsvijandige instelling" van de veroordeelden vereiste dat de straf werd voltrokken), omdat zij in een pamflet de politie hadden opgeroepen om niet mee te doen aan de ontruiming van een gekraakt (leegstaand) ziekenhuis. Dit heette "verfasungsfeindliche Einwirkung auf öffentliche Sicherheitsorgane". (Het vonnis is later in hoger beroep gewijzigd - wellicht te niet gedaan, dat weten wij niet -, maar toen had het z'n effect natuurlijk al gehad). Sinds mei 1976 is in de Bondsrepubliek een wet van kracht die beoogt de vreedzaamheid van de samenleving te beschermen (de befaamde "Gesetz zum Schutz des Gemeinschaftsfrieden"). Deze heeft vele maatschappij-kritische activiteiten onder het strafrecht gebracht. Zo kan de strafbaarheid van "Befürwortung von Gewalt" ook op krakers worden toegepast. Het in bezit hebben van een pamflet waarin tot huisbezetting wordt opgeroepen is strafbaar (volgens sommige interpretaties met maar liefst 3 jaar gevangenisstraf, anderen ontkennen dat).

Omgekeerd heeft het harde politiegeweld tegen krakers waarschijnlijk bijgedragen tot het terrorisme. Er hebben zich gevallen voorgedaan waarbij krakers door een enorme politiemacht werden ontruimd, waarna hun huis ogenblikkelijk, met huisraad en al, met zware sloperskogels aan hijskranen aan diggelen geslagen werd. Suzanna Albrecht, verdacht van de moord op Ponto, is bij zo'n situatie in Hannover betrokken geweest; deze ervaring heeft haar de definitieve stoot tot haar extremisme gegeven. (Aldus Theodor Ebert, interview in Hervormd Nederland, 3-12-'77). (Bronnen: Architectural Design Vol. XLVI 4/1976; pamflet van een CDU-Arbeitsgemeinschaft over 'Obdachlosigkeit').

Frankrijk

Na de oorlog ontstond snel, ook door de toevloed van immigranten uit Zuid-Europa en Noord-Afrika, een enorm tekort aan huisvesting. Dit leidde tot een grote nationale kraakkampagne. De overheid reageerde met een nieuwe huisvestingwet (1948). Deze hield de huren laag. Via het systeem van de Grandes Ensembles - overheid samen met partikulier initiatief - werd de sociale woningbouw aangepakt. De financiële machinerie hiertoe liep spaak in de jaren zestig, toen de banken zich op de onroerend goed markt stortten. Luxe woningbouw nam nu snel toe. De overheid bracht de armste groepen, m.n. immigranten, onder in 'cité's de transit', die onder politiebewaking stonden.

De steden- en woningbouw van na de oorlog, met name de vele betonnen woonkazernes in de buitenwijken, worden in een recent regeringsrapport aangemerkt als hoofdoorzaken van de toename van geweld en kriminaliteit ('Responses à la violence', 1977).

De krakers-beweging is zwak. Kraken is illegaal en de politie treedt streng op. Wel is recentelijk het buurtverzet weer toegenomen tegen kaalslagplannen voor stadssanering, met name in Parijs.

Gedurende de winter is het verboden om krakers op straat te zetten. De administratieve winter duurt tot 15 maart. Daarna beginnen de ontruiming weer. Onlangs is vast komen te staan dat de politie wel degelijk een uitspraak van de rechtbank moet afwachten alvorens te ontruimen, maar daaraan heeft de politie zich tot dusver zelden gehouden.

In 1975 vonden er volgens officiële cijfers in Parijs 3806 ontruiming plaats; in 1976 3799. Gezien deze cijfers wordt er nogal wat gekraakt hoewel de beweging relatief zwak is en erg op zichzelf staat.

Er vinden ook openlijke kraakacties plaats om mensen aan onderdak te helpen en de aandacht te vestigen op de enorme woningnood. Zo werden b.v. in januari 1972 en februari 1973 op een paar plaatsen in Noord en Zuid-West Frankrijk door meer dan 800 personen zo'n 70 woonpanden en een tiental bedrijfsgebouwen bezet.

De krakers bestaan vooral uit gastarbeiders (Joegoslaven, Algerijnen, Marokkanen), en mensen veelal afkomstig uit het subproletariaat, de allerarmsten.

Uit onderzoek is gebleken dat de reden dat de huizen leegstonden toekomstige sloop voor renovatieplannen was of spekulatieve overwegingen. Meestal waren de bezetters na 6 maanden of op straat gezet of geherhuisvest. Slechts in enkele gevallen konden ze blijven zitten.

Toch neemt het kraken de laatste jaren weer toe. Er zijn in Parijs nu zo'n 4000 krakers. Ook in steden zoals Lyon, Lille, Toulouse, Straatsburg en Caen wordt gekraakt. (Bronnen: Nouvel Observateur -, Espaces et Sociétés, juli '73; NRC 13-8-'77).

Engeland

In juni '45 bezetten uit de oorlog teruggekeerde soldaten een leegstaand huis in Londen en zetten er een dakloos gezin in. In mei '46 werd in Lincolnshire een ongebruikt militair kamp voor bewoning bezet. Dit was het begin van de z.g. 'homes for heroes'-beweging. Kort daarop werden over heel Engeland honderden militaire kampen gekraakt. Eind 1946 waren er volgens de regering 1038 kampen gekraakt door zo'n 43.000 mensen. Hierna breidde de beweging zich uit tot andere lege gebouwen. Zo werden in Londen 148 luxe flats bezet en een 630 kamers tellend hotel. De eerste reactie van overheidswege was negeren; daarna toen de beweging zich uitbreidde kwam de opdracht de bezette kampen weer op water en licht aan te sluiten. Toen ook andere

gebouwen gekraakt werden begon de regering de beweging verdacht te maken en gelastte een onderzoek naar de politieke achtergronden van de bezetters.

De kommunisten die de kraakbeweging eerst hadden verworpen waren later erg actief en probeerden de tot dan zelfstandige kraakbeweging over te nemen toen die groot geworden was. Zij zwakten de beweging af door op te roepen om van verdere bezettingen van luxe flats en hotels af te zien en stelde alleen eisen m.b.t. nog leegstaande kampen.

De regering besloot de rest van de kampen, die nog niet bezet waren, zelf voor huisvesting te gebruiken voor een noodhuisvestingsprogramma.

Oktober 1946 probeerde de toenmalige minister van Volksgezondheid Bevan de publieke opinie tegen de woningbezetters te keren door te suggereren dat zij zich voordrongen in de rij van woningzoekenden, terwijl zij in werkelijkheid juist uit die rij stapten door in gebouwen te trekken die anders niet voor bewoning gebruikt zouden zijn.

Spoedig daarop verklaarde het Hoge Gerechtshof de bewoning van bezette gebouwen onwettig en gelastte tot ontruiming over te gaan. De gebouwen werden ontruimd, maar de gekraakte kampen, waar een sterke vorm van zelfbeheer was ontstaan, moest de regering ongemoeid laten, omdat er geen alternatief was.

De overheid heeft al sinds de eerste wereldoorlog een ferme greep op de huisvesting. Partikuliere huiseigenaars hebben slechts een klein deel van de markt. Maar ondanks de grote publieke sektor is het meeste kapitaal van de partikuliere banken afkomstig, waar de overheid leent. In 1973 viel de conservatieve regering over twee struikelblokken: de mijnwerkersstaking en de Housing Finance Act. Deze laatste beoogde alle kosten van publieke woningbouw te verhalen op de huurders. De Labour Party heeft dit, toen ze aan de macht kwam, vervangen door een sterk afgezwakte versie.

Door recente bezuiniging in de openbare uitgaven zijn o.a. ook de bewoners van woningen van slechte kwaliteit getroffen. Hun huizen verkrotten. Dit heeft al tot huurstakingen geleid. De grootscheepse speculatie en de 'stadsvernieuwing' hebben geleid tot veel kraakacties. Ook in Engeland hebben in de steden de lagere inkomensgroepen het hevigst te lijden van de speculatie t.b.v. hotel- en kantoorbouw, en t.b.v. 'gentrification', letterlijk: voor keurige heren ('gentry') geschikt maken. Oude panden met lage huren worden verbouwd tot dure appartementen.

In Engeland zijn naar schatting 50.000 krakers, waarvan 30.000 in Londen. Kraken was tot voor kort niet onwettig en de eigenaar moest de weg van het civiele recht volgen. In 1975 is voorgesteld de Criminal Trespass Act van toepassing te verklaren op krakers (evenals op fabrieksbezetters). Dit is gepaard gegaan met een

grootscheepse hetze van de rechtse pers tegen krakers: "de radikalen die geen huur willen betalen". Een sterk afgezwakte versie van de Criminal Trespass Law is in 1977 door het parlement aangenomen en is 1 december j.l. van kracht geworden. Volgens Londense krakers zal de wet het kraken nauwelijks beïnvloeden.

In Groot Brittannië zijn minstens 250.000 daklozen, één miljoen woningen zijn volgens regeringsstandaarden ongeschikt voor bewoning. De leegstand is enorm: in Londen alleen al 100.000 in 1971.

(Bronnen: div. engelse rapporten; eigen contacten, tijdschrift TABK 1970, kraakkrant 1977, Architectural Design Vol. XLVI 4/1976).

Portugal

Na de omwenteling is spontaan een grote kraakbeweging ontstaan. Binnen een jaar na 25 april 1974 waren er alleen al in Lissabon 5000 kraakpanden. Hele families verhuisden van de krottenwijken rondom Lissabon en elders naar leegstaande huizen in de steden. Veel van deze huizen stonden leeg om ze te laten verkrotten uit overwegingen van grondspeculatie. Wekelijks werden honderden huizen gekraakt. De kommunistisch georiënteerde regering Goncalves nam maatregelen om het kraken te legaliseren. Krakers die al een woning hadden of best konden betalen, werden ontruimd; anderen konden blijven mits ze de eigenaar huur betaalden. In sommige gevallen was de zaak, zowel het kraken als het uitvinden wie de eigenaars waren en het selekteren van gezinnen, geheel in handen van buurtcomitees.

Maar er werd ook veel in het wilde weg gekraakt. Juist toen de socialistische Soares de macht overnamen, begonnen de eerste rechtszaken. Elke dag was er wel ergens een rechtszaak over kraken. Het kraken is snel afgenomen naarmate er minder lege huizen waren. De terugkeer van 300.000 Portugezen uit Angola heeft ook voor een snel groeiend woningtekort gezorgd. De regering heeft tegelijk met het verbieden van fabrieksbezettingen en het teruggeven van gekraakte landbouwgronden aan de vroegere grootgrondbezitters ook het kraken van huizen tegengegaan.

(Bron: o.a. Pacific News Service, nov. '76).

Denemarken

In Denemarken bestaan duizenden communes of leefgemeenschappen zowel op het platteland als in de stad. Velen houden zich bezig met emancipatie. De vrouwenbeweging in Denemarken is de sterkste in Europa; ook binnen de kraakgroepen is de invloed daarvan merkbaar.

In Kopenhagen zijn vele huizen gekraakt, vooral huizen die in de toekomst gesloopt worden voor stadssanering. De vele acties hebben in 1971 geleid tot een wet die tijdelijk de verhuur van afbraakpanden mogelijk maakte, maar het kraken is niet gestopt.

Het grootste kraakcomplex is Christiania, een uitgestrekt kazerneterrein met vele gebouwen (zo'n 175) aan de rand van de binnenstad. Het is in 1971 gekraakt door omwonenden, eerst als

speelplaats voor hun kinderen; even later betrokken woningzoekenden de verschillende gebouwen. Er wonen 's winters 800 personen, 's zomers vaak meer. Het is de grootste kraakgemeenschap in Europa en vormt een soort laatste wijkplaats voor groepen die elders in de stad niet aan bod komen: alcoholisten, eenzame alleenstaanden, weggelopen kinderen, enz. 'Emigreren met bus 8' was destijds het devies. De hele gemeenschap is op basis van self help georganiseerd, zo ook opvanggroepen voor ver-slaafden.

Van meet af aan zijn rechtse politieke partijen fel tekeer gegaan tegen Christiania omdat de kriminaliteit, enz. erdoor zou toenemen. (Een rapport van het Criminologisch Instituut van de Universiteit van Kopenhagen toonde echter aan dat de kriminaliteit in Kopenhagen sinds het ontstaan van Christiania is gedaald). De sociaal-democratische regering besloot er onder druk in 1973 de status aan te geven van sociaal experiment voor de tijd van drie jaar. In de verkiezingsprogramma's was Christiania één van de grote items. In 1976 heeft de televisie een programma gemaakt over een 'doorsnee'-Deen, vakbondsman, die met z'n gezin een week in Christiania ging wonen. De televisiekijkers zagen hoe zijn aanvankelijk zeer negatieve houding veranderde. Dit heeft ertoe bijgedragen dat nu meer dan 50% van de bevolking vindt dat Christiania moet blijven. De sociaal-democratische regering wilde Christiania op 1 april 1976 ontruimen, maar een grote solidariteitsdemonstratie verhinderde dit (30.000 demonstranten). De plannen die ervoor waren om er peperdure woningbouw neer te zetten, zijn door monumentenzorg min of meer onmogelijk geworden. Christiania telt nl. veel historische bebouwing. De overheid probeert nu opnieuw via de justitie ontruiming van Christiania te bewerkstelligen, al heeft zij geen vaststaande plannen voor het kompleks. In januari 1978 is de uitspraak in hoger beroep met betrekking tot Christiania. Ook in andere Deense steden wordt wel gekraakt. (Bron: eigen kontakten; publikaties van de groep Støt Christiania; nog ongepubliceerd artikel van Mark Gimson 1977; Danish Journal 1971).

Noorwegen/Zweden

Het kraken komt hier alleen in de grote steden voor zoals Oslo en Stockholm. Er wordt betrekkelijk weinig gekraakt, ook al omdat de woningnood veel minder groot is dan in andere landen. De overheid laat de krakers over het algemeen met rust. In West-Europa zijn de Skandinavische landen tot nu toe het meest tolerant ten opzichte van het verschijnsel kraken. (Informatie afkomstig van een Noorse hoogleraar planologie).

België

De bevolking in België is sinds de oorlog vrijwel gelijk gebleven. Daarom is de woningbehoefte relatief gering. Dat is één van de oorzaken dat kraken weinig voorkomt. Ook de buurt-

organisaties zijn in vergelijking met andere landen weinig ontwikkeld. Ook hier heeft de eigenaar voor huisuitzetting een gerechtelijk bevel nodig. De huiseigenaar mag niet zomaar het huis binnendringen, als dit is bewoond.

De laatste jaren neemt de woningnood met name onder minderheidsgroepen, zoals gastarbeiders, toe. Ze moeten in de regel zeer hoge huren opbrengen. Sinds begin 1976 zijn in Brussel meerdere malen huisuitzettingen geweest van gastarbeiders die leegstaande woningen hadden betrokken. De Bond van Huurders steunt de gastarbeiders en heeft o.a. de volgende eisen aan het Brusselse stadsbestuur gesteld:

- het stopzetten van elke huisuitzetting als er geen vervangende woonruimte is;
- het vorderen van lege woningen die langer dan drie maanden leegstaan.

De laatste twee jaar neemt het aantal conflicten op volkshuisvestingsgebied toe. Zo voerde een buurtgroep in Schaerbeek begin juni 1975 een symbolische bezetting uit van twee van 50 lege panden. Dit als protest dat de burgemeester uit spekulatieve redenen in de loop der jaren de bewoners eruit had laten zetten onder het mom 'vervuiling'. De politie trad hard op en sloeg de bezetters uit de panden. Een bezetter werd tot één maand veroordeeld en een boete van B.frs 4.500,--. Op 2 november 1975 werden in wijk Marollen in Brussel 14 mensen op straat gezet.

(Bron: Agents de Presse libres belgique, 1975/76/77).

c. Andere landen

In Israël zijn in Jeruzalem wel woonacties geweest, maar de krakers zijn steeds uitgezet. Wel wonen midden in Haifa al sinds 20 jaar zo'n 100 krakers, joden en arabieren, in een kloof waar door overstromingsgevaar nooit officieel gebouwd is. Dit zijn dus eigenlijk krakers in de derde-wereld-betekenis.

Interessant is dat kraken een rol heeft gespeeld bij de wordingsgeschiedenis van de staat Israël. In Turkije gold (geldt?) een oude regel die kraakacties min of meer legaliseerde. Wie vóór zonsopgang een dak op zijn 's nachts opgetrokken hutje had, mocht niet worden verwijderd. (Zo ziet men in Turkse buitenwijken, soms midden tussen de splinternieuwe torenflats, kleine krotjes van afvalmateriaal). Deze regel uit het Ottomaanse rijk bleef gelden in het Britse mandaatgebied. Vóór 1948, maar vooral vóór 1918, kwam het in Palestina voor dat

's nachts door groepen joodse immigranten stukken land werden gekraakt; als de muphti de volgende ochtend kwam kijken was er plotseling

een nederzetting, en omdat er daken op de woningen zaten, kon er niet tegen worden opgetreden. De hieronder afgedrukte postzegel memoreert de voorwerpen die bij deze kraakacties nodig waren.

In de Verenigde Staten zijn kraakacties bekend uit enkele grote steden, o.a. van Puertoricanen in New York in 1969 en 1970. Recente gegevens ontbreken. Tegenwoordig is ook hier het proces gaande dat in de armen-wijken op grote schaal huizen worden opgekocht door speculanten. De armen moeten eruit (vaak zwarten, die in de jaren '50 en '60 zo'n wijk zijn binnengetrokken), en de nieuwe generatie jonge blanken uit de suburbs (goed verdienende jonge 'executives') trekken erin, nadat de vaak unieke huizen zijn opgeknapt.

In Canada zijn zo'n 20.000 mensen die zich na de tweede wereldoorlog illegaal aan de kust bij Vancouver hadden gevestigd in de loop der jaren verwijderd. Een deel is naar een nabijgelegen eiland gegaan en heeft daar eigen huizen gebouwd.

In Zuid-Afrika heeft onlangs de vernietiging met bulldozers en traangas van de krakerskolonie Modderdam (bij Cape Town) van 26.000 mensen tot hevige protesten geleid. Op de Kaap leven 250.000 krakers, die noch in arbeiderskampen willen wonen, gescheiden van hun gezinnen, noch in de zogenaamde 'thuislanden' en die dus illegaal een hutje hebben gebouwd. Onder de arrestanten bij de ontruiming waren 3 blanke geestelijken die voor de bulldozers waren gaan liggen.

Uit Oost-Europa zijn ons geen kraakgevallen bekend. Er is wel grote woningnood, maar wij weten niet van leegstand; wel worden bij Moskou nogal wat weekendhuisjes (datsja's) illegaal permanent bewoond. In Oost Berlijn schijnen in verval rakende gebouwen gratis door jongelui bewoond te worden, op voorwaarde dat zij het pand renoveren.

In Australië is kraken een civiele affaire.

In Melbourne hebben in 1975 en 1976 vrouwen-groepen kraakacties uitgevoerd. In Sydney hebben krakers geprofiteerd van een nieuw soort stakingen van bouwvakkers: de bonden hebben een 'groene ban' uitgesproken over bepaalde wijken waar zij vinden dat om milieuredenen niet gesloopt mag worden.

(Bron: o.a. ongepubliceerd artikel van Mark Gimson).

Tot slot

Konklusies zijn moeilijk te trekken uit dit overzicht. De gebruikte bronnen zijn nogal ongelijksortig. Het was voor ons niet mogelijk om dit overzicht zodanig te structureren dat het, per land dezelfde opzet volgend, gelijkwaardig vergelijkingsmateriaal zou bieden. En dan nog zouden grote verschillen ons parten hebben gespeeld: in bevolkingsdichtheid, in wetssystemen, etc.

Toch menen wij dat de contouren zichtbaar worden van een wereldwijd probleem, waarvan ook de kraakproblematiek in Nederland een symptoom is. Een citaat van een kritisch deskundige op het gebied van stadsontwikkeling kan dit illustreren: "We willen dat onze steden er mooi, modern en schoon uitzien. En daarom moeten de armen verdwijnen. Ze moeten weg uit het gezicht. Stadsontwikkeling is ontwikkeling voor de elite. De overgrote en snel uitdijende meerderheid wordt naar de marge gedreven. De krotbewoners, de krakers, ze worden door nieuwe wetten en andere juridische maatregelen tot 'kriminelen' verklaard, opdat de politie vervolgens in naam van gezag en orde tegen hen kan optreden. En dan wordt hun 'onwettigheid' ook nog uitgebuit door huisjesmelkers, koppelbazen en autoriteiten, die van hun rechteloosheid misbruik maken."

Dit schrijft Bengali Jai Sen. Het gaat over Calcutta. De proporties zijn daar natuurlijk totaal anders. Maar de lezer oordele zelf, of wie naar de structuur kijkt hetzelfde kan zeggen van Nederland.

Bijlage 3

Verslagen van enkele gesprekken.

Van drie van de vele gesprekken die onze commissie heeft gevoerd met deskundigen uit allerlei sectoren hebben wij een verslag uitgewerkt. Alle driewaren gesprekken met mensen in wie wij te voren meenden voorstanders van de anti-kraakwet te kunnen zien. De verslagen zijn aan onze gesprekspartners voorgelegd; de hier geboden weergave is door hen goedgekeurd.

a. Gesprek met de heer D. Rijnders.

Het gesprek met de heer D. Rijnders had plaats op 16 juni 1977. Onze commissie was net bezig en het rapport was nog niet beschikbaar. We wilden met de heer Rijnders praten omdat hij op dat moment nog lid was van de Eerste Kamer (CHU) en daar o.m. de portefeuille volkshuisvesting beheerde. De heer Rijnders is oud-burgemeester van Amstelveen. Hij is fungerend voorzitter van de RARO (Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening) en heeft onder zijn beheer de volgende portefeuilles: verstedelijking, landelijke gebieden, spreidings- en inrichtingsbeleid, stadsvernieuwing en inrichtingswetgeving. Hij is tevens oud-voorzitter van de Federatie van Diakonievēn van de Nederlandse Hervormde Kerk.

Wij vroegen of onze indruk uit het Voorlopig Verslag juist was dat in de Eerste Kamer de zorg van ARP, CHU en KVP vooral de bescherming van het eigendom betrof. De heer Rijnders antwoordde dat het eigendomsrecht door deze fracties niet het belangrijkste punt was. Overigens, zo zei hij, hadden wij in hem misschien niet een voor zijn fractie representatieve gesprekspartner ten aanzien van het kraak-vraagstuk, want waarschijnlijk had hij daarover een afwijkende mening, doordat de oorzaak tot kraken zwaarder voor hem weegt dan maatregelen tegen kraken.

Kraken, stelde de heer Rijnders, heeft te maken met het foute beleid op het brede terrein van de volkshuisvesting. Voor zover er behoefteonderzoek is geweest, is dit te theoretisch geweest. De woningnood (vooral in de grote steden) is wel globaal gefixeerd, maar niet bekeken op probleem-groepen. Daardoor ontstond een onvoldoende gericht beleid. Met name het subsidiebeleid is niet op de specifieke nood gericht, te veel een doorsnee hulp, dus voor velen fout werkend. De objekt-subsidie (per woning) leidt tot scheve situaties. Sociale woningbouw is op zichzelf natuurlijk een belangrijk goed, maar als 18% van de woningwetwoningen door mensen met een te hoog inkomen wordt bewoond, is er iets mis of dan is ook het toewijzingsbeleid (vaak ook door de lokale inzichten) te eenzijdig. In Amsterdam bestaat 80% van de nieuwbouw uit woningwetwoningen. Als er alleen maar woningwetwoningen zijn, komt het ook niet voldoende tot doorstroming.

De mensen "onderin" kunnen geen kant uit: er zijn 35.000 krotten en 27.000 woningzoekenden met urgentie in Amsterdam. Ook wie medisch urgent is, loopt de kans niet tijdens z'n le-

ven aan bod te komen. Dit is één van de oorzaken van kraken, al moet je niet "de krakers" als totaliteit zien, - de motieven verschillen.

We bestrijden alleen de uitwassen van de woningnood, meende de heer Rijnders. Een fundamentele aanpak ontbreekt. Een belangrijke oorzaak is van bestuurlijke aard. Er is geen complementair bestuur in Nederland, zodat je kunt schakelen van "beheers-bestuur" naar "management-bestuur". Ons bestuur is trouwens te centralistisch. Het departement heeft te veel ambtelijk te vertellen. Bovendien maken de beroepsmogelijkheden een slagvaardig beleid niet makkelijker: de AROB heeft voor een grote vertraging gezorgd, er liggen duizenden verzoeken bij de Raad van State. Tenslotte, het stadsbestuur moet gedecentraliseerd worden. Het sleutelwoord is niet inspraak, maar participatie.

De heer Rijnders had nogal kritiek op de kerken dat ze zich te weinig aantrekken van de woningnood. De christelijke gemeente moet een getuigenis geven naar de samenleving. En zelf het goede voorbeeld geven: met een startkapitaal van 100 miljoen uit het diakonaal bezit kan je al iets laten zien. De samenleving moet wakker worden voor z'n eigen belangen. Een voorbeeld is "Neue Heimat" in de Bondsrepubliek (initiatieven op het gebied van volkshuisvesting door de vakbeweging). "De kerken kunnen zich niet geloofwaardig verzetten tegen de anti-kraakwet, als ze niet de problematiek in het bredere kader zetten, inclusief de eigen verantwoordelijkheid". Maar dan moet het partikulier initiatief ruimte krijgen voor een pragmatische aanpak voor de knelgroepen: grond, subsidie, snelle ambtelijke medewerking, geen hobbyistische inspraakvertraging, fiscale mogelijkheden, enz. Wie in de kerk gaat dit zake-lijk opzetten? Kan er op deze wijze een gesprekspartner ontstaan voor de vaak verpolitiekt overheid? Er is geen behoefte aan polarisatie, maar aan samenwerking. Aldus de heer Rijnders.

b. Gesprek met Ing. Tj.J. Boomsma.

Van de heer Boomsma wisten we niet meer dan dat hij een bekend makelaar is, bekend ook in kerkelijke kringen (hij verricht nogal eens zaken voor kerkelijke instanties) en dat hij in een interview met Trouw ter gelegenheid van zijn afscheid een uitspraak over krakers had gedaan, waarmee wij het niet eens waren (zie blz. 39 van hoofdstuk IV van dit rapport). Het rapport had de heer Boomsma nog niet van te voren ontvangen. Het gesprek had plaats op 14 december 1977.

De heer Boomsma is nu als commissaris verbonden aan het makelaarskantoor Boomsma + Compagnons B.V. en verricht ook opdrachten voor de gemeenten Amsterdam en Diemen, onder andere taxaties in saneringswijken. Hij is ook lid van de Commissie voor de Nieuwe Stad (de zoge-

naamde Welstandscommissie) en onroerend goed-adviseur van de Sociale Verzekeringsbank te Amsterdam.

De heer Boomsma wil onderscheid maken tussen "legaal" en "illegaal" kraken. Als "legaal" beschouwt hij protest-kraken. Voor zover het een protest is, is het juist. Het is een driedovoudig protest:

- a) tegen de overheid, die te weinig heeft gebouwd om de woningnood tegen te gaan ("De woningnood is nog altijd verschrikkelijk, daar heeft U geen idee van. Ik kom door mijn werk ook nu nog bij heel wat mensen thuis. In de Staatslieden- en Kinkerbuurt, als men ziet hoe daar de mensen wonen, het is onbegrijpelijk dat die mensen dat slikken").
- b) tegen de overheid, die toelaat dat woningen en bedrijfspanden jarenlang leegstaan.
- c) tegen mensen die spekuleren in woningen. Aan het opknippen van panden en uitventen van etages wordt grof verdiend. Vooral buitenlandse arbeiders en studenten zijn het slachtoffer.

Als 'illegaal' beschouwt de heer Boomsma de mensen, die zich een woning toe-eigenen die voor een ander is. Dat zijn, zegt hij, de gewieksten, de brutalen. Die gaan voor hun beurt.

Wij merken op dat wij het daarmee eens zijn, maar dat een derde categorie, en wel de grootste, ongenoemd is, nl. de mensen die noch uit protest kraken, noch voor hun beurt gaan, maar die uit woningnood een leegstaande ruimte buiten het distributiebeestand kraken; het kraken van distributiewoningen is een marginaal verschijnsel. Boomsma: die "brutalen", dat is inderdaad een afnemende zaak, maar het wordt te weinig genoemd.

Het gesprek gaat verder over de oorzaken van langdurige leegstand. De heer Boomsma ziet de oorzaak primair in het funktioneren van het ambtelijk apparaat. Individuele ambtenaren zijn vaak goedwillend, maar het apparaat is veel te grootschalig. Je moet terug naar kleinere eenheden. Bij Publieke Werken werken 4000 ambtenaren. Leegstaande panden staan mede hierdoor zo lang leeg, omdat als er dan een plan is elke afdeling z'n paraafje moet zetten voordat er iets mee mag gebeuren. Bij de sanering is de kloof tussen leegstand en sloop en realisering van plannen veel te groot. ("Ze zouden pas mogen dichtspijkeren vlak voordat er of gerenoveerd of gebouwd gaat worden"). De overheid krijgt eerder te weinig dan te veel tegenspel. ("Als je gaat scheiden, krijg je pro deo een advocaat, maar als je hele wijk wordt kaalgeslagen moet je je standpunt zelf verwoorden. De democratie eist dat goed tegenspel wordt gegeven".)

De oplossing van het kraakverschijnsel ziet de heer Boomsma alleen in het oplossen van de woningnood. Die is het werkelijke probleem. Er kunnen in Amsterdam duizenden woningen worden gebouwd. Het is te gek dat er wel geld is voor een metro en niet voor woningen.

De schaalvergroting uit zich ook hierin dat bij uitbreidingsplannen door de overheid enorme lappen grond in hun geheel naar projektontwikkelaars worden toegeschoven. Die bepalen dan wat er gebeurt, anderen zijn voor hun plannen van hen afhankelijk.

Zelf heeft de heer Boomsma weinig ervaringen met krakers. Als voorbeeld noemt hij een groot pand dat hij moest verkopen, hetgeen niet lukte, ondanks direkte aanbieding van het kompleks - een voormalig schoolgebouw aan de Vosmaerstraat te Amsterdam - aan potentiële gegadigden als de Gemeente Amsterdam en Studentenhuisvesting in 1971, zodat hij het kompleks in 1974 ging veilen. Een week voor de veiling werd het pand gekraakt door CDA-jongeren (in het kader van de actie "Jongeren redden panden" van het CDA-jongeren Appèl). Toen, dus drie jaar later, kocht de gemeente Amsterdam het kompleks op de veiling. Of de kraak de prijs heeft gedrukt durfde de heer Boomsma niet te zeggen.

c. Gesprek met Prof. Mr. G.E. Langemeijer.

De naam van Prof. Mr. G.E. Langemeijer, de oud procureur-generaal bij de Hoge Raad, wordt regelmatig genoemd in de kamerstukken. Met name zijn artikel in het Nederlands Juristenblad van 19 mei 1973 is op diverse plaatsen met instemming geciteerd door voorstanders van de anti-kraakwet. De minister van Justitie verwijst er naar wanneer hij argumenteert dat de uitkomst van kraken "toevallig" is, zodat o.a. niet zeker is dat de meest urgenten het eerst aan bod komen, (m.a.w. het distributiebeleid wordt verstoord) (MvA Tweede Kamer, p.5; MvA Eerste Kamer, p.1). En in het Voorlopig Verslag van de Tweede kamer blijkt zelfs dat "vele leden" (bedoeld zijn, naar wij menen te weten, leden van de fracties van KVP, CHU en ARP) die eerst lang gearzeld hebben uiteindelijk door dit artikel ervan zijn overtuigd dat - helaas - toch het strafbaarstellen van kraken noodzakelijk is, "om die krakingen van panden te beletten die aan één van beide of aan beide kanten in geen enkel opzicht gerechtvaardigd te achten zijn". (Voorlopig Verslag Tweede Kamer, p.6). Dit was inderdaad precies de strekking van het artikel van Mr. Langemeijer.

Voor ons was dit de reden om Mr. Langemeijer om een gesprek te verzoeken, te meer omdat wij meenden dat de gegevens van ons rapport ingingen tegen de belangrijkste argumenten in zijn betoog. Het konsept-rapport had de heer Langemeijer enige dagen vóór het gesprek ontvangen. Het gesprek had plaats op 31 januari 1978.

De heer Langemeijer stak meteen van wal met ons te verzekeren dat wij een interessant rapport hadden geleverd, maar wij hadden hem nog niet geheel overtuigd. Hij wilde een aantal kanttekeningen plaatsen. Ten eerste, zei hij, misschien bent u te veel afgegaan op een "elite" onder de krakers. Het beeld lijkt

wat te fraai. Is het wel waar dat het kraken van distributiewoningen zo'n marginaal verschijnsel is? Zelf had Mr. Langemeijer vooral vernomen van gekraakte distributiewoningen.

"Als het zo is dat krakers niet zozeer woonruimte onttrekken als wel woonruimte toevoegen, dan lijkt het inderdaad nauwelijks nodig om dat strafbaar te stellen".

In de tweede plaats hield Prof. Langemeijer staande dat kraakgevallen voorkomen waardoor aan een eigenaar ongerechtvaardigde schade wordt toegebracht. Zelf had hij destijds "gekonkludeerd" in het bekende nijmeegse geval, dat voor de Hoge Raad was gekomen. Dit betrof een vrouw die duidelijk schade ondervond van het feit dat haar huis gekraakt was. Want zij kon het nu moeilijker verkopen, terwijl zij het geld nodig had om zich in een verzorgingsflat in te kopen. Toch konden volgens het geldende recht de krakers niet strafbaar worden gesteld.

In de derde plaats meende Mr. Langemeijer: het is niet per se nodig om uit uw betoog de konklusie te trekken dat strafbaarheid van krakers ongewenst is. Rationeel-juridisch zou het meer voor de hand liggen te konkluderen dat een beter distributiebeleid gewenst is. Dat is een taak van de overheid. "Maar het kan zijn dat u gelijk heeft. Als u me overtuigt dat de gemeenten tot een doelmatiger beleid niet in staat of niet bereid zijn, dan - fraai is het niet - moet dat kraken maar doorgaan". De kernvraag is: hoe zorg je dat woonruimte die bewoond kan worden niet onbewoond blijft?

In de vierde plaats betwijfelde de heer Langemeijer of een overtreding zo stigmatiserend werkte als wij met onze term "kriminalisering" aangaven.

Voor dat laatste noemden wij in 't kort nog eens onze redenen: als een groep die toch al in de marge vertoeft van de ene dag op de andere strafbaar wordt, zal dat niet nalaten bepaalde effecten te hebben. Zeker als elk ogenblik de politie kan binnentreden.

Op de eerste kanttekening van Prof. Langemeijer gingen wij dieper in. Wij bestreden dat wij met een elite te maken hadden. Eén van ons heeft als kraker al vele jaren ervaring met krakersspreekuren in Amsterdam. Een ander doet als advokate al zeven jaar kraak-zaken in Utrecht. De mensen die moeilijkheden hebben en dus op een spreekuur komen of - al dan niet via een kraakbond - zich tot een advocaat wenden vormen geen elite onder de krakers. Elke kraker kent de affiches van de kraakbond, die overal zijn aangeplakt. Inderdaad komt het voor dat distributiewoningen worden gekraakt, maar door kraakbonden, etc. wordt dit sterk afgeraden. Alleen in de volgende zin kan onze beschrijving toch wat "elitair" zijn: van plaatsen waar het kraken niet is "georganiseerd" is ook minder bekend. Maar veel belangrijker is dat uitgerekend voor het kraken van distributiewoningen geen anti-kraakwet nodig is, want daarvoor

is de woonruimtetwet 1947 afdoende. Zo heeft zeer onlangs de amsterdamse wethouder Kuipers nog verklaard: wij hebben geen behoefte aan de anti-kraakwet.

Mr. Langemeijer bleef het mogelijk achten dat de minder principiële, meer uitsluitend op eigen belang uit zijnde krakers juist niet bij een kraakbond komen. Verder betwijfelde hij of veel gemeenten op dit gebied zo doortastend zijn als Amsterdam.

Ook op het nijmeegse geval gingen wij nader in. Eén van ons heeft onlangs precies zo'n geval mee-gemaakt en de krakers werden na een kort geding ontruimd. De korte gedingen worden altijd gewonnen; altijd wordt erkend dat de eigenaar een "spoedeisend belang" heeft om de gekraakte ruimte leeg te krijgen. Het komt trouwens nauwelijks meer tot rechtszaken sinds de richtlijnen van de procureurs-generaal er zijn. Die werken effectief, hoe men er verder ook over moge denken. (Prof. Langemeijer: het probleem is dat deze richtlijn een fiktieve bewoning in het leven roept). Bij het nijmeegse geval, zo stelden wij, had de betreffende mevrouw een "spoedeisend belang" om de zaak leeg te krijgen, maar zij had een strafrechtelijke procedure aanhangig gemaakt om de kosten van een civiele procedure te vermijden. Prof. Langemeijer was het met ons eens dat in het nijmeegse geval de krakers er via een civiele procedure zeker uitgegaan waren. Civielrechtelijk zijn de mogelijkheden bovendien verruimd door het recente arrest van de Hoge Raad. "Dit argument van mij is nu achterhaald", zei hij, doelende op zijn argument uit 1973 dat civielrechtelijk in de praktijk heel weinig tegen kraken te beginnen zou zijn.

Het gesprek ging verder over de trucs die worden gebruikt door eigenaars om distributiewoningen leeg te krijgen en leeg te houden. Prof. Langemeijer merkte op dat een gemeente daartegen meestal niet opgewassen zal zijn.

Voorts werd er onzerzijds op gewezen welk een verschil het maakt of het besluit tot ontruiming, zoals nu, wordt genomen door de hoofdofficier van Justitie of B. & W. of de president van een rechtbank, of, zoals na inwerking treding van de anti-kraakwet, door de politie op verzoek van de eigenaar. Bemiddeling is dan vrijwel uitgesloten.

Prof. Langemeijer zei ons dat onze argumenten hem er nu van hadden overtuigd dat de anti-kraakwet de zaak alleen maar slechter zou maken. "Als ik de zaak in 1973 gezien zou hebben zoals nu, dan had ik dat stukje in het Nederlands Juristenblad niet geschreven. Ik ben er nu van overtuigd dat die wet er niet komen moet. Het verschil tussen praktijk en beginsel is uw sterkste argument".

Tenslotte vroegen wij waarom hij destijds geen aandacht had gegeven aan de te verruimen bevoegdheid van de politie tot binnentreden van woningen. Mr. Langemeijer zei dat dit een logische gevolgtrekking van de voorgenomen strafbaar-

Teksten wetsontwerpen.

a. Het voorstel van de regering

Wetsontwerp 12305 is op 7 maart 1973 door de regering aangeboden aan de Tweede Kamer. Op 24 juli 1975 zijn in een Nota van Wijzigingen enige veranderingen aangebracht; deze zijn in de hiervolgende tekst verwerkt.

Artikel I.

Na artikel 442 a van het Wetboek van Strafrecht wordt ingevoegd artikel 442b, luidende: Hij die een door hem wederrechtelijk in gebruik genomen woning of besloten lokaal niet op de vordering van of vanwege de rechthebbende aanstonds ontruimt wordt gestraft met geldboete van ten hoogste tweehonderd gulden. Met dezelfde straf wordt gestraft hij die, vertoevende in een door een ander wederrechtelijk in gebruik genomen woning of besloten lokaal, zich niet op de vordering van of vanwege de rechthebbende aanstonds verwijert.

Artikel II

Na artikel 551 van het Wetboek van Strafvordering wordt ingevoegd een artikel 551a, luidende:

De in artikel 141 bedoelde ambtenaren hebben te allen tijde vrije toegang tot iedere woning of besloten lokaal waar redelijkerwijze vermoed kan worden dat een strafbaar feit als omschreven in artikel 442b van het Wetboek van Strafrecht is of wordt begaan. Zij zijn bevoegd alle personen, die daar wederrechtelijk vertoeven en zich niet op hun vordering en vóór het in die vordering genoemde tijdstip verwijderen, alsmede alle goederen, die daar ter plaatse worden aangetroffen en niet op hun vordering en vóór het in die vordering genoemde tijdstip worden verwijderd, te verwijderen of te doen verwijderen. Zij oefenen deze bevoegdheden niet uit, tenzij vergezeld van de kantonrechter, van een commissaris van politie of van de burgemeester der gemeente, of wel voorzien van een bijzondere schriftelijke last van de procureur-generaal bij een gerechtshof, of van de officier van justitie of van een zijner hulpofficieren, houdende aanwijzing van de te betreden woning of het besloten lokaal. Van het binnentreden en ontruimen wordt, indien het plaats vindt tegen de wil van de bewoner, binnen tweemaal vier en twintig uren proces-verbaal opgemaakt. Daarin worden tenminste vermeld het doel en het tijdstip van het binnentreden, de naam, het adres en de titel van degene die de vordering, omschreven in artikel 442b van het Wetboek van Strafrecht, eerste en tweede lid, heeft uitgebracht, en de omstandigheden waaronder de ontruiming heeft plaatsgehad. Aan de bewoner wordt onverwijld een afschrift van het proces-verbaal uitgereikt. Is de verblijfplaats van de bewoner onbekend, dan wordt het afschrift opgezonden aan de officier van justitie, die het tot uiterlijk een week na het binnentreden ter beschikking van de bewoner houdt.

b. Voorstel-Van Liefland

Het hier volgende voorstel is door mr. R. Van

Liefland op 15 oktober 1977 aangeboden aan de Eerste Kamer; het is niet eerder gepubliceerd. Het is getiteld "Ontwerp-Leegstandwet".

Artikel I

Het Wetboek van Strafrecht wordt gewijzigd als volgt:

A.

Aan artikel 138 wordt een nieuw tweede lid toegevoegd, luidende:

2. Hij, die de leegstaande woning, welke staat ingeschreven in het register, bedoeld in artikel 6a van de Woonruimtetwet 1947, wederrechtelijk binnendringt, of aldaar wederrechtelijk vertoevende, zich niet op de vordering van of vanwege de rechthebbende aanstonds verwijert, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste tweehonderd gulden.

Het huidige tweede, derde en vierde lid van voornoemd artikel worden vernummerd tot derde, vierde en vijfde lid.

B.

De aanhef van het vierde lid van artikel 138 wordt gewijzigd als volgt:

4. De in het eerste, tweede en vierde lid bepaalde straffen...

Artikel II

De Woonruimtetwet 1947 wordt gewijzigd als volgt:

A.

Aan het slot van Hoofdstuk I wordt een nieuw artikel 6a ingevoegd, luidende:

Artikel 6a 1. Hij die bevoegd is tot het in gebruik geven van zelfstandige woongelegenheden meldt aan Burgemeester en Wethouders van de Gemeente, waarbinnen de zelfstandige woongelegenheden is gelegen, onverwijld dat de woongelegenheden is komen leeg te staan.

2. Burgemeester en Wethouders tekenen de in het vorige lid bedoelde aanmelding van leegstand in een door hen daartoe aan te houden register aan. De aantekening geldt voor een tijdvak van een jaar, aanvangende op het tijdstip van aanmelding. Burgemeester en Wethouders kunnen, indien daartoe naar hun oordeel gewichtige redenen zijn, de aantekening verlengen. De aantekening eindigt op het ogenblik, dat de eigenaar de ingebruikneming van de woongelegenheden aan Burgemeester en Wethouders heeft gemeld.

3. Burgemeester en Wethouders verstreken aan een meerderjarige inwoner der Gemeente, die onder opgaaf van de plaatselijke aanduiding van een woongelegenheid inlichtingen verlangt omtrent de leegstand, onverwijld afschrift van de aantekening, bedoeld in het tweede lid, indien aanwezig.
4. Onze Minister van Binnenlandse Zaken kan voorschriften geven omtrent de inrichting van het register, bedoeld in het tweede lid, alsmede omtrent modellen van afschriften, bedoeld in het derde lid.

B.

De aanhef van artikel 7, eerste lid, laatste zinsdeel wordt gewijzigd als volgt:

1. ter bevordering van een doelmatige voorziening in de behoefte aan woongelegenheid in de Gemeente

Artikel 7, eerste lid onder a wordt gewijzigd als volgt:

- a. al dan niet op verzoek van een meerderjarige inwoner der Gemeente het gebruik te vorderen van:
 - (1) leegstaande woningen, die niet zijn opgenomen in het in artikel 6a genoemde register of waarvan de inschrijving in dit register langer dan een jaar heeft geduurd.
 Indien Burgemeester en Wethouders van oordeel zijn, dat aan een verzoek tot vordering niet kan worden voldaan, verstrekken zij hiervan aan verzoeker onverwijld een voor beroep vatbare beschikking.

Artikel III

Overschrijft:

Jegens hem, die voor het in werking treden van deze wet een leegstaande woning in strijd met het bepaald in artikel I onder A in gebruik heeft genomen, welk gebruik nog voortduurt op het tijdstip van het inwerking treden van deze wet, wordt de vordering van of vanwege de rechthebbende om zich aanstonds te verwijderen niet eerder ingesteld dan zes maanden na de inschrijving van de leegstaande woning in het register, bedoeld in artikel 6a van de Woonruimtetwet 1947.

-0-0-0-0-0-0-0-

(Deze grondvorm van een Leegstandwet laat artikel 31 van de Woonruimtetwet 1947 - liberalisatie - buiten toepassing, aldus is nader uiteengezet in een Toelichting, die hier niet is opgenomen).

Mr. Van Liefland heeft later aan de Eerste Kamer laten weten dat bij het toetsen of de leegstand "kennelijk is gericht op daadwerkelijk gebruik als woning" de AROB-rechter zo nodig kan worden vervangen door (één van de 52) kanton-gerechten.

c. Voorstel-Mazzola.

Het hier volgende voorstel is in het decembernummer 1977 van het blad Woongaard gepubliceerd, door mr. A.W.G. Mazzola. Het is getiteld "model voor een leegstandswet".

MODEL VOOR EEN LEEGSTANDSWET

Artikel I

De Woonruimtetwet 1947 wordt gewijzigd als volgt:

A.

Aan het slot van Hoofdstuk I wordt een nieuw artikel 6a ingevoegd, luidende:

Artikel 6a

1. Hij, die bevoegd is tot het in gebruik geven van zelfstandige woongelegenheid meldt aan burgemeester en wethouders van de gemeente, waarbinnen de woongelegenheid is gelegen, onverwijld, dat de woongelegenheid is komen leeg te staan.
2. Burgemeester en wethouders tekenen de in het vorige lid bedoelde aanmelding in een door hen daartoe aan te houden register aan; de aantekening eindigt op het ogenblik dat de eigenaar de ingebruikneming van de woongelegenheid aan burgemeester en wethouders meldt; voor het overige geldt zij voor een tijdvak van een jaar, aanvangende op het tijdstip van aanmelding; burgemeester en wethouders kunnen bepalen dat de aantekening, indien daartoe naar hun oordeel gewichtige redenen zijn, voor een door hen te bepalen termijn wordt gehandhaafd.
3. Burgemeester en wethouders verstrekken desgevraagd aan een ieder, die onder opgave van de plaatselijke aanduiding van de leegstaande woongelegenheid inlichtingen omtrent de aanmelding van de leegstand verlangt, afschrift van de aantekening, bedoeld in het tweede lid, met vermelding van het tijdstip van aanmelding, of een schriftelijke mededeling dat de aantekening is geëindigd, met vermelding van het tijdstip van beëindiging, dan wel een gedagtekende schriftelijke mededeling dat de leegstaande woongelegenheid niet is aangemeld.
4. Onze Minister belast met de zorg voor de volkshuisvesting kan voorschriften geven omtrent de inrichting van het leegstandsregister, bedoeld in het tweede lid, alsmede modellen vaststellen, die bij de verstrekking van afschriften en schriftelijke mededelingen, als bedoeld in het derde lid worden gebruikt.

B.

In artikel 7, eerste lid, onder a, wordt onderdeel (1) als volgt gewijzigd:

- (1) leegstaande woningen, die niet zijn opgenomen in het artikel 6a genoemde register dan wel waarvan de inschrijving in dit register langer dan een jaar heeft geduurd, om te dienen enz...

C.

Artikel 31, eerste lid, wordt gelezen als volgt:

1. Wij kunnen op verzoek van de raad van een

gemeente één of meer artikelen van deze wet, met uitzondering van artikel 6a, in die gemeente dan wel voor bij Ons besluit aan te wijzen categorieën van woningen aldaar buiten toepassing verklaren.

Artikel II

Onze besluiten, die voor de inwerkingtreding van deze wet ingevolge artikel 31, eerste lid, van de Woonruimtetwet 1947, zijn genomen, worden geacht op grond van dit artikellid, zoals dat luidt na de inwerkingtreding van deze wet, te zijn genomen.

Artikel III

Het Wetboek van Strafrecht wordt gewijzigd als volgt:

A.

Met vernummering van het tweede, derde en vierde lid tot derde, vierde en vijfde lid, wordt aan artikel 138 een nieuw tweede lid toegevoegd, luidende:

- 2. Hij, die de leegstaande woning welke staat ingeschreven in het aan te houden register, bedoeld in artikel 6a van de Woonruimtetwet 1947, wederrechtelijk binnendringt, of wederrechtelijk aldaar vertoevende, zich niet

op de vordering van of vanwege de rechthebbende aanstonds verwijderd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste tweehonderd gulden. 1)

B.

De aanhef van het vierde lid van artikel 138 wordt gewijzigd als volgt:

De in het eerste, tweede en vierde lid bepaalde straffen.

Artikel IV

Jegens hem, die voor de inwerkingtreding van deze wet een leegstaande woning in strijd met het bepaalde in Artikel III onder A in gebruik heeft genomen, welk gebruik nog voortduurt op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze wet, wordt de vordering van of vanwege de rechthebbende om zich aanstonds te verwijderen niet eerder ingesteld dan zes maanden na de inschrijving van de leegstaande woning in het register, bedoeld in artikel 6a van de Woonruimtetwet 1947.

- 1) Dit artikel zou ook in een afzonderlijk artikel 138a van het W.v.S. kunnen worden opgenomen.

In de kale betonnen ruimten van het Amsterdamse bedrijfscomplex De Leeuwenberg zijn door krakers eigenhandig woningen gebouwd

Straatfeest in Amsterdam. Het buurtkomité opereert vanuit een kraakpand.

Verzet in Bogotá tegen een snelweg waarvoor duizenden krakers moeten wijken.

Geprefabriceerde noodwoningen voor dakloze gezinnen in Londen. Het blok gemeentewoningen op de achtergrond staat voor een deel leeg.

